SÖZ

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

MAKEDONYA

Çingeneler her yerde dünyalı...

Atilla TUNA ve Hacer YILDIRIM'ın gezi izlenimlerinin son bölümü 12, 13 ve 14. sayfalarda

Yetmedi mi?

▼ 10 yıldır süren savaşa artık bir son vermenin zamanı geldi. Seçimleri bunun için bir fırsat haline getiren EMEK BARIŞ ÖZGÜRLÜK BLOKU bir yanda, diğer bütün düzen partileri bir yanda... Savaş partileri karşısında bir barış cephesi var.

▼ 'Artık yeter' diyen devrimciler, sosyalistler 24 Aralık'a yönelik çalışmalarının yanı sıra yeni ve büyük bir birleşik parti kurma kararlarını kesinleştirdiler. Yeni parti en kısa zamanda kuruluyor...

4, 5, 6, 7 ve 8. sayfalarda

Yazılarıyla

Mahir SAYIN, Sezai SARIOĞLU, Ercan KANAR, Nail SATLIGAN, Saruhan OLUÇ, Kenan KALYON, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Yıldırım KOÇ, Tektaş AĞAOĞLU, Seyfi ÖNGİDER

Türk-İş Genel Kurulu'na doğru

BSP, İP, SİP ve diğer sol kongreye nasıl bakıyor?

■ YAZILARI 19, 20, 21. SAYFALARDA

Azınlık müziğinde hüzün, isyan

Azınlık notalarına kulak verelim

■ YAZISI 9. SAYFADA

Berlin yeniden bölündü

Doğu Berlin 'Kızıl'a döndü!

■ HABERİ 11. SAYFADA

Yayıncı Ünsal Öztürk'le söyleşi

'Havalandırmaya çıkmış gibiyim'

■ SÖYLEŞİ 15. SAYFADA

● TARİH: 2 ARALIK 1995 ● SAYI: 42 ● FİYATI: 50.000 TL (KDV DAHİLDİR) ● ALMANYA 4 DM ● İSVİÇRE 4 Sfr ● FRANSA 14 FF ● İNGİLTERE 1.7 £ ● HOLLANDA 5 Hfl ● AVUSTURYA 28 AS ● ABD 3 $

Polis revaçta

27 Mayıs darbesinden sonra Türk siyaset hayatında en itibarlı kimseler, bugün olduğu gibi sivil siyaset erbabı değil de ordu mensuplarıydı.En iyi yerlere onlar gelir, en önemli koltuklar onlara ikram edilirdi. Doğrusu onlar da bunları geri çevirmez ve oralara yerleşiverirlerdi.

Köprülerin altından çok sular aktı. Darbeler, darbeleri izledi. En nihayet, 2 Mart 1994 Meclis-polis darbesinden sonra, polis itibarlı siyaset unsuru haline geldi. Herkes polis hakkında yazıyor..

Şimdi bütün düzen partileri polis şeflerinin peşinde koşup, en önemli mevkileri onlara sunuyorlar. Onlar da 'memlekete hizmet aşkıyla yanıp tutuştuklarından' bu ikramları hiç geri çevirmiyorlar. Eee ne de olsa memleket hizmet bekliyor, fedakarlık istiyor!

27 Kasım pazartesi günü Fatih Altaylı şunları yazmış: "Taşanlar'a not: Polislerinizin bir bölümü arama konusunda kibarlık uğruna, kendi can güvenliklerini sağlayacak önlemleri ihmal ediyorlar..."

Pes doğrusu...

Şu Türkiye Cumhuriyeti topraklarında polisin kibarlığından şikayet eden bir Allah'ın kulunun çıkışı gerçekten bizlere Allah'ın hikmeti olsa gerektir.

Böyle de olsa, yine aynı gazetenin aynı sayfalarında peş peşe şu iki polis haberi yer almış: Birinci haber pasaport şubesi ile ilgili. Bildirildiğine göre, burada pasaport başvuru formu almak isteyenlere, zorla Türk Polis Teşkilatı'nı Güçlendirme Vakfı'nın bir milyon liralık piyango biletleri satılıyormuş. Vermeyenlerin pasaport almalarının mümkün olmadığını söylemek gereksiz.

İkinci haber ise oldukça düşündürücü, ilginç ve eğlendirici... Oya Berberoğlu DYP İstanbul milletvekili adayı Necdet Menzir ile bir söyleşi yapmış...

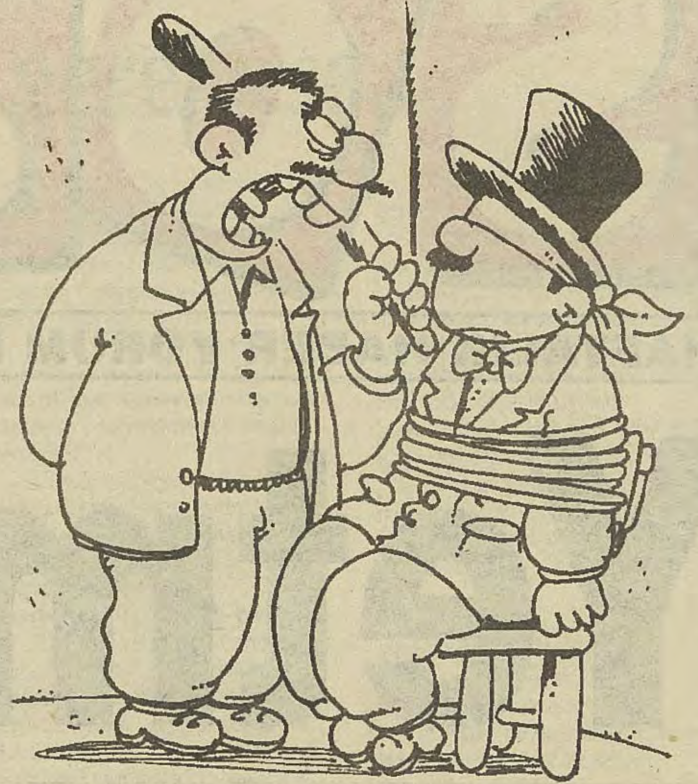
Şöyle yazıyor:

"Menzir, yalanla, karalamayla siyaset yapılamayacağını, siyasetçilerin de artık (yani Menzir'in siyasete girmesinden sonra) doğru söylemeye mecbur kalacaklarını söyledi."

Nasıl, gördünüz mü?

"Doğru söylemeye mecbur kalanlarımız" iyi bilir. Şimdi bu milletvekili adayı Menzir, eğer kazara seçilirse, Meclis'tekilerin vay haline... Bülbül kesilecekler..." Doğru söylemek zorunda kalacaklar..."

Oh olsun keratalara...

hem yönetime, hem de meclis'e

ayşe düzkan

türkiye'nin son derece karışık döneminde, son derece karışık ve şaibeli bir seçimin arifesindeyiz. başka bir sürü şeyin yanında, kadınların meclis'e girme taleplerinin yükseldiği bir seçim bu. oysa, seçime katılan partiler, daha doğrusu o partilerin hemen hepsi erkek olan kurmayları, kadınları vitrin bağlantılı bir unsur olarak değerlendirmekten öteye geçmiyorlar. politik hayatımız amerikanlaştıkça adayların önemli bir bölümü vitrine yönelik olarak değerlendiriliyor zaten. kadınların vitrindeki görevleri çeşitli; kah çağdaş, batılı bir görüntünün konu mankeni oluyorlar, kah söz konusu partide kadınların ne kadar önde olduğuna hemcinslerini ikna etmeye yarıyorlar. ama en ilginç gelişmenin refah'ta olduğunu düşünüyorum; bu partinin yükselmesinde ,daha da önemlisi 12 eylül sonrası islami hareketin oluşmasında büyük katkısı olan örtülü kadınlar, vitrini bozarlar gerekçesiyle milletvekili adayı yapılmadılar. hem de başvuru harçlarını yatırmış olmalarına rağmen. türkiye politikası oldum olası istikrarsızdır, neredeyse bütün seçimler erken yapılır, bir sonraki seçim için dört yıl bile bekleyeceğimizi sanmıyorum. bu seçim yükselen talepler, o seçimde meyvasını verecektir ve şimdi parlamentoyu oluşturan partilerden daha çok kadın aday olacaktır; ayrıca önümüzdeki yıllarda meclis'in ve türkiye politikasının yeni unsurları olmayı hedefleyen muhalif partilerin de her kademesinde daha fazla kadın yer alacaktır bence.

Yalnız polis-militarist değil, aşiret-korucu devleti

DYP seçim listelerine yalnızca polis şeflerini ve emekli genelkurmay başkanı ve generalleri almakla kalmadı. Bu partinin listelerinde çoktan beri korucalaşmış Kürt aşiret liderleri de yer alıyor. Böylece DYP'nin kurmak istediği rejimin anatomisi, bu anatomik yapıya Çiller ailesinin Amerikan illiyetini, tarikat şeyhlerini, bu arada Türk mafyasının kibar temsilcilerini de eklersek, aşağı yukarı tamamlanmış oluyor.

Sosyo-politik Türk oligarşisi yeniden yapılanma sancıları çekiyor.

Meselenin Meclis'e girmekten çok daha öte bir şey olduğu açıktır. Türk toplumu üzerinde etkinlik sahibi sınıfların, zümrelerin zirveleri parçalanıyor ve gerçek egemenliğin kimde kalacağı meselesi çözülmek isteniyor.

Bu nasıl bir ittifaktır? Bu ittifak her şeyden önce bir "savaş arkadaşlığı" ittifakıdır. "Ya bitecek, ya bitecek" diyen Çiller, "Meclis'ten sille tokat atın" diyen Güreş, emri yerine getiren Ağar, OHAL kahramanları Kozakçıoğlu ve Erkan, basındaki militarist-polis muhiblerinin ifadesiyle, onların "şövalyesi" Menzir ve kirli savaşın ayak takımı korucular: Şırnak'tan Tatar aşireti reisi Mehmet Tatar, Hakkari'den Goyan, Bitlis'ten Geylani aşireti reisi Muzaffer Geylani, Urfa-Hilvan'dan Bucak aşiretinin önde geleni Sedat Bucak....

Bunlara kamuoyunun bildiği öteki "sisli" isimleri de ekleyince bu ittifakın kimliği gün gibi ortaya çıkıyor.

Bu olguyu nasıl yorumlayabiliriz?

Kendi özgül sınıfsal-zümresel tabanları üstünde yükselen düzen partileri, güncel tüm siyasal çizgilerini olduğu gibi, tüm ittifak sistemlerini de süregiden kirli savaşa göre hazırlıyor ve uyguluyorlar. Yaşadığımız topraklardaki insanları savaş karşısındaki tutumlarına göre bölüyor, parçalıyor, kendi cephelerine savaştan hiçbir çıkarı olmayan, tersine savaşın acısını çeken yoksul insanları çekebilmek, emekçiyi emekçiye, aydını aydınla, köylüyü köylüyle cephe cepheye getirmek için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

Ateşle oynuyorlar. Geleceğimizi tehdit ediyorlar.

Ortaya çıkan bu savaş partisi kendisini tarif ettiği gibi, "misak-ı milli'nin güvencesi" filan değildir. Bunlar Türkiye'nin kapısını Kürt sorununun emperyalist çözümüne ardına kadar açıyorlar.

Kanıt mı? İşte kanıt...

Geçtiğimiz günlerde Alman Hıristiyan Demokrat Parti'nin ünlü simalarından Heinrich Lummer'in, ardından da Alman gizli servis elemanlarının PKK Başkanı Abdullah Öcalan'la görüşmesinden sonra Türk Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ömer Akbel şöyle bir açıklama yaptı: "Bizim görüşümüz, terör örgütleriyle hiçbir şekilde masaya oturulmayacağı şeklindedir."

Diplomat, diplomat olduğu için eklemeyi ihmal etmiyor: "Ancak (ah şu ancak'lar) söylenen sözlerin yerine gelmesi halinde (yani PKK'nin Alman taleplerine verdiği olumlu sözler yerine geldiği takdirde -SÖZ) bize verilen izahatları tatmin edici bulabiliriz." (Yeni Yüzyıl 28 Kasım 1995)

Çok açık. Türk Dışişleri, yabancı devletlerin PKK ile masaya oturmasını "anlayışla" karşılamaya çoktan hazır hale gelmiş bulunuyor.

Barzani ile "bir verip, on almak" adlı tangonun eşliğinde dans eden Çiller ve "savaş arkadaşları"nın, PKK'yi dansa davet eden Alman'a diyecek sözü olabilir mi?

Olamaz.

Türk-Kürt kardeşleşmesinin ve uluslar mutabakatının önüne düşmanlık ve şövenist-militarist ittifakla çıkanları durdurmak gerek.

Sorun şudur: Kendi aramızda bir masaya Türk ve Kürt usulü ile mi oturacağız, yoksa Kürt kardeşlerimizi emperyalist kurtlar sofrasında yalnız mı bırakacağız?

Nürnberg'i anımsayalım... Bosna savaş suçluları ile ilgili yargılamanın eşiğinde olduğumuzu düşünelim... Bu arada Amerika'nın önde gelen insan hakları örgütü Human Rights Watch'ın son raporunda yalnız PKK'yi değil, Türk devletini de "savaş suçu" işlemekle suçladığını unutmayalım.

ABD "global" hegemonya planını adım adım uyguluyor. Bosna'da yerleşmiştir, sırada Kıbrıs vardır, bunun arkası Kürt sorununu "çözmeye" gelecektir ve "savaş partisi" AKKA ile Kafkasya'da uğradığı yenilgiyi, bu yenilgide 'Sam Amca'nın marifetini düşündükçe, sanırız dizlerinde derman bulamamaktadır.

Savaş partisinin barış getirdiği, ülkeyi selamete çıkardığı görülmemiştir.

Memleketi selamete çıkartma, kardeş kanı dökülmesini önleme ve barış getirme görevi, hiç kuşkusuz ve kararlı bir biçimde "emek, özgürlük ve barış" cephesinin omuzlarındadır.

Seçimlerde barış cephesiyle savaş cephesi karşı karşıyadır.

Memlekette yeni dönemeç

Türkiye tarihinin hem en yüz kızartıcı, hem de ülkenin önünde yeni bir dönemeç olanağı sunan bir seçim dönemini yaşıyor.

Günlerden beri medyanın anlı şanlı kalemşörleri bir namus yarışı içindeler, partilerinden istifa eden milletvekillerinin kişilikleri ile ilgili ağıza gelmedik bütün sıfatları yakıştırıyor ve olana bitene ancak ilk mektep talebelerini inandırabilecek bir masumiyet maskesinin altından bulanık gözlerle bakıyorlar.. Bunlara inanacak olursak, söz konusu transfer yıldızlarımız sahtekar, alçak, namussuz, hilekar, ilkesiz, rezil yaratıklardan başka bir şey değildirler.

Doğru mudur? Umurumuzda bile değil. Öyle de olabilirler, bir başka türlü de... Gelgelelim, birkaç gün içinde kırk küsur parlamenterin partilerinden istifa ederek, birbirine zıtmış gibi gözüken partilere transfer oluşu bu kimselerin iğrenç birer mahluk olmalarından değil, fakat içinde bulundukları partilerle dışında bulundukları partiler arasında bu memleketin bütün temel sorunları bakımından tek parmak fark olmayışından dolayıdır.

Türk siyasal hayatı sözüm ona demokrasi içinde adım adım monolitikleşiyor, çoğulcu sistem, daha ilk günden gen kodlarındaki bozukluğun da etkisiyle kendi kendini yiyen bir kanserli bünye gibi yine aslına, "tek partili" rejimin 1995 varyantına, düşük yoğunluklu demokrasinin alameti farikasına dönüşüyor. Bütün partiler, kirli savaşın, kamu malını özelleştirme adı altında yağmalamanın, mezbele halindeki varoşların, IMF'nin, NATO'nun, sokaklara, ormanlara, kimsesizler mezarlıklarına fırlatılmış, anadan üryan soyulup, ölü sevicilerin şehvetine sunulmuş insan cesetlerinin, yolsuzlukların, vurgunların, kısaca ne kadar aşağılık iş varsa tümünün toplam aynasında birbirine baka baka kararmış, kokuşmuş, her biri bir diğerinin tıpkısı olmuştur.

Şimdi Türkiye'de iki parti var. Birincisi bu yukarıda andıklarımızdır.

İkinci parti ise, bugün için seçimlerde yer alan, gelecekte ise, çok daha zengin kuvvetlerle büyüyecek ve dal budak saracak olan "emek, özgürlük, barış" blokudur.

Seçimlerin biricik içeriği, özelliği ve önemi işte bundan ibarettir. Seçimler ya "YENİ DÖNEMEÇ"e, ya da bilinmezlerle dolu bir istikrarsızlığa yol açacaktır.

'Emek, özgürlük, barış bloku'na destek veren herkes, bu blokun elde edeceği başarının, memlekette bugüne kadar yaşanmamış niteliksel bir gelişme sürecini başlatacağını sağduyusuyla sezinliyor. Türkiye yeni bir dönemecin eşiğindedir.

Sömürünün, baskıcılığın ve savaşın birbirine tıpa tıp benzeyen partileri için program, proje anlamsız birer iştir. Onlar programlarını yüzde yüz enflasyonla yazdılar. Bunların programlarının köşetaşı IMF'nin emirleridir. Türk-İş'e IMF gömleğini giydirdiler. Uluslararası finans kuruluşlarının, uluslarüstü tekellerin, küçükler arasındaki pazar rekabetini zaptı rapt altına alan en önemli emrine boyun eğdiler: Rekabette devlet destek ve sübvansiyonuyla ülke ekonomisinin kendini korumasından vazgeçtiler; KİT'lere saldırdılar, özelleştirmeyi kutsal bir bayrak olarak açtılar, meyveleri toplayanlar başkası olsa da onlar KİT ağacından düşmüş her şeyi birbirlerini tepeleyerek toplama yoluna koyuldular. Dişini sıkmış, ayrı durma oyunu oynayan islamcı hareket, bunların arasında en iki yüzlü siyaset erbaplarının elindedir.

Bunların tümü de emek düşmanıdır, işçi sınıfının, tüm çalışanların karşısındadırlar. Bir kısmı emekçiye açıktan karşı çıkar, onun ekmeğini küçültmeyi vatanseverliğin zorunlu kıldığı bir fedakarlık olarak tanıtır, "bayrak, ezan" diye bağırır. Türkü kandırmak gerekirse, Kürde vurduğunu, köylüyü esnafı kandırmak gerekirse işçiye vurduğunu söyler. Herkesi herkesin karşısına dike dike milyonlarca işsizden, evsizden, yolsuzdan ibaret bir memleket yaratmışlardır. Mezralar ceset doludur, her köy bir asker tabutunu karşılamıştır. Bunlar Çillercidirler. Diğer kısmı, emekçinin adına türkü çağırma şarlatanlığına soyunmuşlardır. Yukarıda sayılan ne varsa tümüne ortaklık etmişlerdir. Bunlar Baykalcılar, Ecevitçilerdir. Bir üçüncüler emekçinin yüzüne kirli nefesini üfler, onu bu dünyadan ötelere uçurur, amaçları "adil düzen" filan değil, düzenin kapitalist temeller üzerinde yeşil sarıkla sürmesinden ibarettir. Bunlar da Erbakancılar, Yazıcıoğluculardır. Her birinin içinde bir "eski" ülküdaşı bulunanların işi bütün bu işbölümü fos çıktığı zaman ortalığı kana bulamaktır. Bunlar Türkeşçilerdir.

Birbirleriyle çatışan, iktidar kavgasına girişen, emeğin yarattıklarını yağma yarışına çıkan bu partilerin karşısında "emek, özgürlük, barış" bloku durmaktadır.

'Şövalye' yeni çağda Don Kişot olamaz

Herkes Meclis'te esenin "seçim rüzgarı" olduğunu sanadursun ve Çiller adeta bilinçaltı uyanırcasına seçim sloganını "yalan rüzgarı"ndan mülhem "değişim rüzgarı" diye ilan etmekle meşgul olursa olsun, pek çok aydın insan, içlerinde siyaset pazarından yükselen kötü kokulara karşı duyduktarı tiksintiyle transfere konu olan milletvekillerine bindirmekteler.

Bunlardan birisi de Ahmet Altan... Gazete dünyasına sığmayacak denli bardaktan taşan temiz sular gibi yazıyor Altan. Ruhunda siyaset pazarına karşı uyanan isyan, Yeni Yüzyıl gazetesinin 30 Kasım günlü sayısına bütünüyle yansımış. Kendini kirlenmiş gibi hissederek çok, ama çok eski çağlara kaçmış. Etrafta şövalye arıyor... Şu, eski zamanın şimdiki tankları olan küheylan atlara binmiş, müsellah egemenlerinden söz ediyor.

Transfer yıldızlarını gökyüzünde meçhul bir istikamete kaydıran bir yazı bu... Onları boşluğa uçurmuş...

Uzayın derinliklerinde, belki Pardayanlar'ın, Dartanyanlar'ın, Atoslar'ın, Aramisler'in, diyelim ki bir de Lükres Borjiyaların bilinmeyen galaksilere doğru süzülen sesleriyle bu kişilerin seslerinin kaynaşmasından nasıl bir kakafoni doğacağını düşünebiliyor musunuz? Arya söyleyenle, İbo terennüm eden, güzel bir kadının eline ürpertici buse konduranla, Meclis odalarından birinde sekreteriyle "tecavüzcülük" oyununu silahla "süsleyen" kimselerin uzaydaki mukadder buluşması, Altan'ın yazısından esinlenerek yazılacak ilginç bir "kurgubilim" romanı için münasip tiplemeler olurdu.

Neyse biz Altan'ın yazısına geçelim.

O Meclis'te şövalye ruhundan yoksunluğu bizim anımsamadığımız güzellikte anlatmış.

Eski Roma'da bir gelenek varmış. Yenilenin, suçlananın idamı, onun kutsal bedenine yabancı el değmeden, o insanın bir bıçakla kendi kendini öldürmesiyle gerçekleşirmiş.

Aristokrat Pautus, böyle bir kadere boyun eğme durumuyla karşı karşıya gelmiş. Heyhat. Pautus odada, karısı ve yakınları dışarıda, onun kendini öldürmesini bekleyedursunlar, Pautus korkudan tirtir titriyor ve bir türlü canına kıyamıyormuş. (Burada Altan'ın koltuklarını kendi iradeleriyle yitirmekten korkan ve hazan yaprağı gibi titreyen milletvekillerinden söz ettiğini, sevgili okuyucumuz elbette anlamış olmalıdır) Karısı utanç içinde Pautus'un odasına girmiş. Bıçağı almış ve kendi karnına saplamış. Ve kocasına bakarak şöyle demiş: "Pautus, non dole!.." (Pautus, acıtmıyor anlamında.)

Öykü bu.

Meclis'te "Pautus türü şövalye" ve aristokrat özlemi sizce nasıl bir özlemdir?

Bakalım.

İşte bir başka çağdaş değil, ama "ara" öykü.

Yıl... 1945... Aylardan Mayıs.. Sovyet orduları Hitler sürülerini önlerine katmış. Alyoşa ve İvan Berlin'de. Hitler ininde karar aşamasında.

Hitler, bugün için arkaik, o gün için modern, fakat kökünü tarihe dayamak isteyen bir meczup. Roma hayranı. El işareti Roma'dan... Gamalı haç işaretleri yine Roma'dan. Ya intihar... O da Ala-Roma...

"Osvobojdenye" adını taşıyan bir film var... Fi tarihinde Sovyetler'de yapılmış. Uzun bir film. Hitler'in sonunu gösteren sahne şöyle...

Artık Pautus-Hitler yenilmiş, tarihen mahkum olmuştur. İdam edilmesi gereklidir, ama, mukallit Alman, bedenine, tıpkı eski Romalılar gibi yabancı el, hele bir kızıl el değsin istemekte. Bıçak bitmiştir, ona bir Walter gereklidir. Verirler. Bu defa Paulus'tan farkı şudur. Karısı dışarıda değil, onunladır ve ölümü özlemektedir. (Romalı kadınlardan farklıdır.) Dostları, başta Keitel, Göbbels ve benzerleri kapıda beklemekte, ve sıkılan kurşunun sesini duymak için sabırsızlanmaktadır.

Tıpkı Paulus gibi, tabanca sesi duyulmaz. Hitler, karısına arsenik tableti vermiş, fakat şakağına dayalı tabancayı bir türlü sıkamamaktadır.

Bu defa Paulus'un karısının rolünü bir general yüklenir. Kapıyı açar, kapar, ve içeriden bir ses duyulur. General büyük bir yeisle dışarıya çıkar ve "Führer asil bir şekilde öldü" der...

Bütün bu anlatılanlardan, bizim çıkartmak istediğimiz şudur:

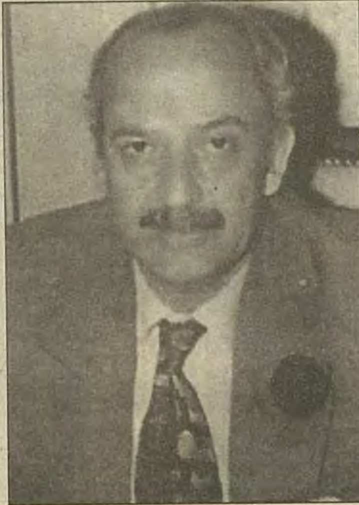
Bugünün dünyasında, eski şövalyeler yalnızca bir anıdır.

Eski şövalyeleri taklit etmeye gelince, bunlar artık Rozinante'ye binip lirik bir öykünün kahramanları olamazlar, bunların Don Kişot'a öykünmeleri köpeksi bir iş olurdu. Şövalyelik taklidi bugünün ayaktakımlarına özgüdür, şövalyelik mesleği bunların işledikleri suçtan ödü kopanlara ait bir maskaralık olurdu. Şövalyelik ölmüştür. Taklitleri kirlidir. Şimdi sosyalistlik vaktidir.

Keşke hiç milletvekili olmasaydı. Şövalyeden ise çoktan vazgeçtik

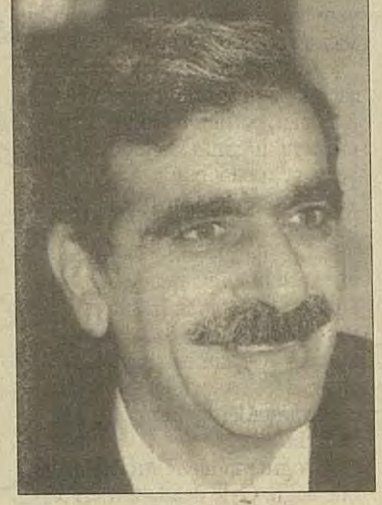
Emek Barış Özgürlük Bloku seçim örgütlenmesini kurdu

▼ **Emek Barış Özgürlük Bloku, seçim kampanyasını pazar günü saat 12.00'de, işkenceyle öldürülen Hasan Ocak'ın Gazi Mahallesi'ndeki mezarında yapacağı toplantıyla başlatacak. Tüm adayların hazır olacağı toplantıya, eski polis şefi Menzir de davet edildi.**

Murat Bozlak, Diyarbakır

Haluk Gerger, Ankara 1. bölge

Aydemir Güler, İstanbul 2. bölge

Ahmet Türk, Mardin

Haber Merkezi - Erken seçim kararının baskın niteliği, söylemlerin aksine tüm siyasi partileri hazırlıksız yakaladı. Bir erken seçim beklentisi olsa da, bu kadar kısa bir süreye sıkıştırılmış, üstelik birçok siyasi belirsizlikle bir seçimin yapılabileceği kimsenin aklına gelmemişti. Seçim Yasası'ndaki belirsizlikler, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuru, Yüksek Seçim Kurulu'nun "24 Aralık'ta seçim olmaz" yaklaşımları, siyasi partileri bir seçim hazırlığından ziyade, seçimin olabilirliği üzerinde tartışmaya yöneltti. Ancak bütün yasal karmaşıklıklara ve tabii ki antidemokratik niteliğine karşın, seçim tarihi kesinlik kazandı. Şimdi siyasi partiler, 24 Aralık'ta yapılacak seçim hazırlıklarına girmiş bulunuyorlar.

Türkiyeli sosyalistler ve demokratik güçler bütün dezavantajlara karşın, daha önce gerçekleştiremedikleri bir şeyi, HADEP'le ittifakı sağlamış bulunuyorlar.

Türkiyeli sosyalistlerin bir bölümünün sıcak bakmadığı ve reformist olarak nitelendirdiği bu ittifak, şu ana kadar kurulmuş bütün seçim birliklerinden çok daha anlamlı bir nitelik taşıyor.

Bu topraklardaki en temel soruna, Kürt sorununa parmak basan ve bunu Türkiyeli emekçilerin sorunlarıyla birleştirmeyi amaçlayan ittifak, baskın seçim kararına karşın, düşünüldüğünden daha sancısız bir biçimde ve hızla kuruldu. Adaylar belirlendi, listeler hazırlandı. Bu arada listelere son şekli verilirken BSP'den Mehmet Emin Sert İzmir'den, Necmi Demir de İstanbul'dan yeni aday olanlar arasında yer aldılar.

HADEP, BSP, SİP ve DDP hızla ortak kararlar alıyorlar ve hızla örgütleniyorlar. Sonuçta, "Oyunu HADEP'e ver" denilecek olan seçim kampanyasını sürdürmek için bloku oluşturan partilerin üst düzey temsilcileri ortak bir Merkezi Seçim Komisyonu kurdu. Bu komisyona bağlı olarak, tüm ülke genelinde il, ilçe ve belde bazında ortak seçim komisyonları kuruluyor. Kim nerede güçlüyse komisyonun ağırlıklı gücünü o oluşturuyor. En geniş örgütlenmeye ve potansiyele sahip olması itibariyle HADEP, kuşkusuz bu seçim kampanyasının motor gücü durumunda.

Ayrıca her parti kendisi de her düzeyde seçim komisyonları oluşturdu. Örneğin BSP, Masis Kürkçügil, M. Kemal Kaçaroğlu, Merdan Yanardağ, Veysi Sarısözen, Hakan Tahmaz, Mustafa Kahya, Erdoğan Tatlav, Mustafa Yavuz, Ferhan Umruk, Tektaş Ağaoğlu, Erdal Kara ve Oğuz Ender'den oluşan Merkezi Seçim Komisyonu kurdu.

Kampanya Gazi'den başlayacak

Emek Barış Özgürlük Bloku seçim kampanyasını İstanbul'da halkın direnişinin ve insan hakları ihlallerinin sembolü haline gelen Gazi Mahallesi'nden başlatmayı kararlaştırdı. Emek Barış Özgürlük Bloku'nun tüm adayları pazar günü saat 12.00'de Gazi Cemevi önünde toplanacak. Binlerce kişinin katılması beklenen toplantının ardından gözaltında önce kaybedilen, daha sonra işkence görmüş halde cesedi bulunan Hasan Ocak'ın mezarı ziyaret edilecek. Ve kampanya Gazi mezarlığından başlatılacak.

Emek Barış Özgürlük Bloku'nun hedeflerini, yapacaklarını ifade eden bir seçim bildirgesi de HADEP

BSP imtihandan geçiyor

Mahir SAYIN

Sınıf mücadelesi alanında yer almak sürekli bir imtihandan geçmek demektir. Çağdaş bir sosyalist alternatif yaratma amacına yönelik olarak ortaya çıkan ve toplumda var olan tüm çağdaş çelişkilerin örgütsel ifadesi olmaya çalışan bu girişimde üç noktanın hayati önem taşıdığı ve bunlar üzerinden bir anlaşmayla geliştiği inancı hakim.

İlki, bir sosyalist parti için vazgeçilmez temellerden birini oluşturan "sınıf mücadelesi yoluyla, kapitalizmin dışında sömürü ilişkilerine son veren ve burjuva demokrasisini gerçekten aşan bir sisteme ulaşmak". İkincisi, yine sosyalist bir parti için aynı ölçüde hayati öneme sahip "enternasyonalist, halkların kardeşliğini esas alan" bir zeminde ilerlemek. Üçüncüsü de, günümüz gerçekliği açısından en az bunlar kadar önemli olan soldaki parçalanma sürecini tersine döndürecek tamamlanmamış bir birlik zemini olarak yeni birlik girişimlerine hazır olmak.

Şu anda bunların bir çeşit teste tabi tutulduğu bir dönemden geçiyoruz. Birlik sorunu açısından BSP'nin gösterdiği performansa kimsenin bir diyeceği olamaz. Grupçuluk ve dar çevre çıkarı çeperlerinin oldukça kırıldığını gösteren, çoğulculuğun gelişebileceğinin olumlu işaretlerini veren girişimler halen devam etmektedir. Bu anlamda BSP girişimi, doğrultusunun başarısını kanıtlamış durumdadır. Sadece bu noktadan baktığımızda Türkiye'de çağdaş sosyalist bir alternatifin yaratılması umutları güçlenmiştir. "Böyle parti olur mu, bu iş yürümez" diyen mantıkların adım adım kırıldığına tanık oluyoruz. Bu mantığın sahiplerinin monolitik bir birlik anlayışının temsilcileri olduğuna kuşku yok. Bunlar geçmişte kalmak ve dolayısıyla da sosyalist harekete geçmişi tekrarlatmak isteyenlerdir. Varabileceği sonuçlar da geçmişin varabildiklerinden kuşkusuz ileri olamaz.

Ancak bu mantık sahipleri pratiğin gösterdiği üzere adım adım yenilgiye uğruyorlar. BSP ve GBK arasında gerçekleşen ilişkiler çoğulculuğun ve çağdaş bir sosyalizm anlaşının gerçekleşmesinin olanakalarının ne kadar yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

BSP sınıf mücadelesi konusunda da bir imtihandan geçiyor. Şimdiye kadar sosyalizme bağlılık ve çağdaş bir yorum getirme konusunda ortaya konulan tutumların umut verici olduğunu söylemek doğru olur. Bu demek değil ki, BSP kendisini sınıf çatışmasında gerçekten kanıtlamıştır. Bu anlamda şimdilik çok fazla bir şey görmüş değiliz. Durumun yeni kompozisyon içerisinde nasıl bir kisve kazanacağını da peşinen söyleyebilmek olanaklı değil. Ancak var olan eğilimler üzerinden bazı tahminler yapılabilir. Fakat bu tahminleri durumu anlatan yorumlar olarak ortaya koymak ve buna göre tutum almak doğru olmaz. Tam tersine gündelik hayatın dönüştürülmesinde devrimci önerileri ortaya getirip partiyi oluşturan tüm kesimlerin bu önerilerin gerçekleştirilmesinde işbirliği yapabilmesinin yollarının araştırılması gerekir. Hele değişik gelenekten gelen bu kadar çok çevrenin bir araya geldiği bir ortamda kimin devrimci tutum alıp almadığının kestirilmesi çok zor olabilir. Geçmiş yargıların belirleyiciliği veya saptırıcılığı altında kalındığı ölçüde birbirini çok başka uçlarda ilan edebilmek olanaklı olabilir. BSP bir yere kadar bu hassasiyeti göstermiştir. Yeni kompozisyon içerisinde bu hassasiyet daha da artarak sürdürülmek durumundadır. Kuşkusuz bu, hassas olmak adına sınıf mücadelesi yerine sınıf uzlaşmasını geçirme eğiliminin beslenmesi anlamına gelmez.

BSP'nin imtihandan geçtiği üçüncü noktayı oluşturan enternasyonalizm, yaşanan güncel durum dolayısıyla her şeyden fazla öne çıkmaktadır. Birlik ve sınıf mücadelesi enternasyonalist olmadıkça, beş para etmediği gibi, var oluşlarından da bahsedebilmek olanaklı değildir.

Başka birçok konuda olduğu gibi, enternasyonalizm üzerine olan tartışma da hiçbir zaman bitmemiştir. Türkiye'de bu konuda çok iyi denilebilecek örnekler verildiği gibi, yüz kızartıcı örnekler de verilmiştir. İyi diyebileceğimiz örnekler ancak TC sınırlarının dışı söz konusu olduğunda ortaya çıkabilmiştir. Vietnamlılara, Filistinlilere, Afrika ya da Güney Amerikalılara karşı saygıyla karşılanabilecek dayanışma örnekleri gerçekten verilmiştir. '68 nesli Vietnam dayanışması içinde yetişmiştir diyebiliriz.

Ne var ki, sorun TC sınırları içerisine geldiğinde, burada da enternasyonalizmi ilgilendiren bir sorun olduğu ancak küçük bir kesim tarafından kavranabilmiştir. Bu kavrayışsızlığın nedenleri ne olursa olsun, bir halkın üzerine bombalar yağdırılırken, dili bile yasaklanabilirken, sosyalistim diyenler katliamcılara kendilerini yakın bulabilmişler, onların takipçilerini müttefik olarak görebilmişlerdir.

Bu kavrayış biçimini kesin eleştiriye tabi tutup, ikircimsiz bir kopuş yaşanamadığından dolayı da, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tüm örgütlenmelerin tanımış olmasına rağmen, ulusların kaderlerini tayin etmekten bir türlü vazgeçilememiş, gönül rahatlığı içerisinde enternasyonalist değil, demokrat bir tutum alınamamıştır. Bugün hala bu zaafla birlikte yaşamakta olduğumuza dair kuvvetli işaretler görmekteyiz.

Bugün başta Kürtler olmak üzere, tüm milliyetlerin eşit haklara kavuşması için onlarla bir ittifak içerisinde olup olmamak gerçek enternasyonalistliğin kriterini oluşturmaktadır. Onlarla sadece bir biçimde ilişkilenmekten değil, ittifak içerisinde olmaktan söz ediyoruz. Bugün sosyalist mücadeleyi geliştirmeyle bu ittifak sorunu arasında hiçbir şekilde inkar edilemeyecek diyalektik bir bağ vardır.

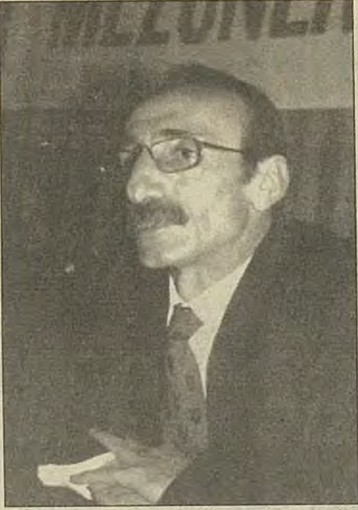
Aktüel ifadesiyle Kürtler bir kimlik mücadelesi sürdürmektedirler. Kimliğe ihtiyacı olanlar sadece ezilen halklar değildir. En az onlar kadar Türklerin de yeni kimliğe ihtiyaçları vardır. Gerçeğin inkarı üzerine kurulmuş olan Türk kimliği Türk halkının ruhsal durumunu altüst etmiştir. Bir yandan farklılıklarını basbayağı bildiği ezilen milliyetleri aşağılarken, diğer yandan da onları Türk sayar, kendilerini Türk ilan etmelerini bekler. Türk halkı bu nevrotik durumdan ancak diğer milliyetlerin eşitliğini tanımakla kurtulabilir. Bu ise onun öncelikle demokrasiye yönelmesini, buradan da sınıf mücadelesi içerisinde sosyalistleşmesinin olanaklarını yaratır. Dolayısıyla bugün toplumun çok değişik kesimlerinden yükselen demokrasi talebinin gerçek bir muhtevaya kavuşması anlamına gelir. Bunun gerçekleşemediği durumda ne olduğunu hep birlikte görmekteyiz: Ruhsal bozukluğun her türlüsünün bir araya geldiği faşist hareketin toplumda giderek yaygınlaşması ya da bu bozukluktan biraz olsun sıyrılmak isteyenlerin de dinsel akımlara kapılması.

O zaman sosyalistlere düşen görev de berraklaşmaktadır: Ezilen milletlerle ittifak, onlara destek vermek için değil, çok daha önce ezen ulusun emekçi sınıflarının mücadelesinin yükseltilmesinin şartını oluşturmaktadır.

BSP genel çerçeve olarak bu realiteyi benimsemiş görünmekle birlikte, hayatın pratiği karşısında bütün olarak böyle olmadığını ortaya koymuştur. Sınıf mücadelesinin Kürtlerle ittifakın gölgesinde kalabileceği sözde gerekçesine dayanarak tereddütlü davranan ve partinin enternasyonalist dokusunu zayıflatanlar, iddialarının tam tersine sosyalist mücadelenin kendisini zayıflatmış olmaktadırlar.

Bu sorun üzerinde ciddiyetle durma zorunluluğumuz vardır. Zira olay bir seçim döneminin sorunu olmaktan çok daha geniştir. Seçim dönemi öyle ya da böyle geçer gider. Ama biz çözülmemiş ve çözülmediği müddetçe de sınıf mücadelesinin yakasını bırakmayacak olan bir sorunla birlikte yürümeye devam edeceğiz. Ve tercihler karşımıza ya orası ya burası olarak çıkacaktır. Hele birtakım çözümlerin TC'ye dayatıldığı bir dönemde, ezilen halklar ve ezen ulus emekçilerinin birlikte oluşturdukları bir alternatif içerisinde olmadığımız durumda emperyalistler bile bizden daha demokrat ve hümanist görünme şansını elde edeceklerdir.

Bırakalım sosyalizmi, demokrasi için verecek bir şeylerimiz yoksa, müttefik olmamız gereken güçlerin tutumlarını gerekçe ederek, ruhumuzu kurtarabileceğimizi sanmayalım.

Bahattin Günel, İstanbul 1. bölge

AkınBirdal, Mersin

Bülent Uluer, İstanbul 3. bölge

tarafından hazırlanıyor. HADEP'liler seçim bildirgesinin kendileri tarafından hazırlandığını, ancak bloku oluşturan partilerin düşünce ve eğilimlerinin bildirgeye yansıyacağını belirtiyorlar.

Seçim bildirgesinin ana temasını ise tahmin edileceği gibi, Kürt sorununun siyasal çözümü, süren kirli savaşa son verilmesi ve barış talebi oluşturacak.

İstanbul İl Seçim Komisyonu genelgesi

İstanbul'da Emek Barış Özgürlük Bloku'nun tasarladığı seçim örgütlenmesinde, her partinin il düzeyindeki yetkililerinden bir il seçim komisyonu oluşturuldu. Komisyon blokun il düzeyindeki çalışmalarını yürütmekten yetkili ve sorumlu kılındı.

Henüz taslak halinde olsa da kabul edilmesi beklenen İstanbul İl Seçim Komisyonu'nun genelgesine göre, 1. Bölge Seçim Komisyonu'nun irtibat bürosu Kadıköy HADEP ilçe merkezi, 2. Bölge Seçim Komisyonu'nun irtibat bürosu Beyoğlu BSP ilçe merkezi, 3. Bölge Seçim Komisyonu'nun irtibat bürosu ise Bahçelievler HADEP ilçe binası olacak.

Genelgede tüm bölgelerde merkezi ajitasyon, propaganda çalışmalarının yanısıra her seçim bölgesinin kendi özgünlüklerine uygun olarak kampanya yürütmesi de öngörülüyor.

İstanbul'da ayrıca HADEP'in çok önce 8 Aralık günü Abdi İpekçi Spor Salonu'nda yapmayı planladığı "Barış Şenliği" de Emek Barış Özgürlük Bloku'nun şenliğine dönüştürülecek; aynı gün BSP de Şişli'deki La Bella düğün salonunda bir yemekli toplantı düzenleyecek.

Kitle örgütleri tutumlarını açıklıyor

Blokun seçim kampanyası farklı düzeylerde tüm illerde başlamış bulunuyor. Tüm illerde

Ayşenur Zarakolu, İstanbul 2. bölge

öncelikli olarak, kitle örgütlerine, sendikalara gidiliyor ve seçimlerde HADEP'in desteklenmesi isteniyor.

Mersin'de kampanya başlamış bulunuyor. Kuşkusuz adaylar etrafında yürütülecek seçim çalışmasını, Mersin'deki BSP ve HADEP'liler, il başkanları düzeyinde sürdürdükleri çalışma ve temaslarla başlattılar.

Yerel televizyon ve radyolarda, bu blokun neden gerekli olduğu ve neden desteklenmesi gerektiği anlatılıyor. Şu ana kadar Yol-İş, Genel-İş, Halkevi, İnsan Hakları Derneği, Kamu Çalışanları Sendikaları Emek Barış Özgürlük Bloku'nun adaylarını destekleyeceğini açıkladı.

Pir Sultan Abdal Derneği, Tuncelililer Derneği'nin bir bölüm üyeleri de bloku destekleyeceklerini belirttiler. İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Akın Birdal'ın aday olduğu Mersin'de kitle örgütleri ve sendikalar asıl toplantılarını hafta sonunda yapacaklar.

İzmir'de ise İnsan Hakları Derneği ile Pir Sultan Abdal Canlar Derneği şu ana kadar seçimlerde Emek Barış Özgürlük blokunu destekleyeceğini açıklayan kitle örgütleri arasında bulunuyor.

Antalya'da da Emek Barış Özgürlük Bloku'nun temsilcileri, ortak bir komisyon oluşturdu. Geçtiğimiz hafta içinde bir basın toplantısı düzenleyen komisyon, kampanyasını kitle örgütlerini ve sendikaları ziyaret ederek sürdürecek. Komisyon ayrıca bir yemek düzenlemeyi düşünüyor.

Ortak seçim komisyonu oluşturan illerden Adana'da ise komisyon, çalışmalarına kitle örgütleri ve sendikaları gezerek başladı.

Bursa'da daha önce seçimlere bağımsız aday olarak katılacağını açıklayan Radyo Miks'in sahibi Rüstem Avcı adaylıktan çekilerek, Emek Barış Özgürlük blokunu destekleyeceğini açıkladı.

Eğitim-Sen Şube Başkanı Ali Şık, Örgütlenme Sekreteri Hüseyin Kılıç, DİSK Marmara Bölge Temsilcisi İsmet Cantekin, gazeteci Yüksel Baysal da yaptıkları açıklamalarda Emek Barış Özgürlük Bloku'nu destekleyeceklerini bildirdiler.

Altı Nokta Körler Derneği'ne seçim yasağı

Özgürlükler konusunda değil, ama yasaklar konusunda Türkiye'deki rejim kadar titiz bir rejimi dünyada bulmak mümkün olmasa gerek. Her seçimde Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen seçim yasakları bulunuyor. Bu, belki burjuva hukuk normları açısından normal karşılanabilir. Fakat Türkiye'de bu böyle olmuyor. Bir yasağı mümkün olduğunca genişletebilmek rejimin vazgeçemediği bir hobisi. Kitle örgütlerinin etkinliklerini yasaklamayı kendisine görev edinmiş İstanbul Valiliği'nin hazır seçim yasağı gibi bir yasa varken, bunu değerlendirmemesi düşünülemezdi. Valilik bu fırsatı kaçırmadı ve Altı Nokta Körler Derneği'nin Kültür ve Sanat Şenliği'ni yasakladı. Gerekçesi ise seçim yasakları. Derneğin İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu tarafından yapılan açıklamada yasakla ilgili olarak şöyle deniliyor:

"25 Kasım-16 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirilmesi planlanan 'Altı Nokta Körler Derneği İstanbul Şubesi 2. Kültür ve Sanat Şenliği', İstanbul Valiliği tarafından seçim yasakları gerekçe gösterilerek engellenmiştir. Böylelikle, sosyal devlet nitelendirmesinin ne denli özünden uzak oluşu, bir kez daha ortaya konmuştur. Bu keyfi tasarruf, sık sık vurgulanan demokratik hukuk sisteminin de göreceli olarak uygulanışına dair bir örnek oluşturmaktadır. Dolayısıyla kınanacak bir tutum olmaya mahkumdur. Yasakçı zihniyetin yorulmazlığını gösteren bu müdahale, yılgınlığı değil, direnme duygusunu daha da perçinlemektedir. Yasaksız ve özgür bir gelecek umuduyla..."

İnsan hakları kurumları ve genel seçimler

Ercan KANAR

Savaş koşullarında, adil bir seçim için gerekli asgari koşulların dahi yaratılamadığı, az farklı çoğunluk oylarının haksız bir egemenliğe dönüşmesine imkan verecek bir seçim yasasıyla seçimlere giriliyor. Bu süreçte de insan hakları kurumlarına çok önemli görevler düştüğü kuşkusuzdur.

"İnsan hakları kurumları ve aktivistleri seçimlerde nasıl davranmalı" konusu açılmaya ve ilkeler açısından tartışılmaya muhtaçtır.

Konuyu üç noktada ele alabiliriz. Zaten farklı yaklaşımlar da bu üç noktada oluşmaktadır.

A)- Unutulmamalıdır ki, insan hakları kurumları, iktidar için uğraş veren aygıtlar değildir. Bir sendika veya başka bir dernek gibi kendisini iktidar mücadelesinde alternatif gören bir siyasi oluşumun doğrudan destekçisi, yan kurumu gibi göremez. Görmemelidir. Devletlerden, partilerden, hükümetlerden bağımsızlık ilkesini gözardı etmek kurumun özgünlüğüne, yarınına, işlevine zarar verir. Bu tarafsızlığı savunmak veya sınıflarüstü kalmak değildir. İnsan hakları kurumları her durumda ezilen halkların haklarını, emekçi sınıfların haklarını, ezilen cinsin, ezilen bireyin haklarını, azınlıkların haklarını açıkça savunmalıdır. Bu anlamda taraftır. Ancak bir iktidar mücadelesinin öznesi, öznenin yan destekçisi değildir. İşlevi gereği insan hakları kurumları iktidarla, siyasi alternatiflerle, partilerle yeri geldiğinde her zaman çelişmesi mukadder olan kurumlardır.

Her seçim, insan hakları kurumlarını yakından ilgilendirir. Seçme seçilme hakkının koşulları, seçim yasasının insan haklarına uygunluğu, toplumsal iradenin özgürce hem örgütsel tercih, hem bireysel tercih açısından oluşabilme koşulları, seçimlerde militarizmin gölgesi, insan hakları ilkeleri açısından hep her zaman elekten geçirilmesi gereken önemli noktalardır.

İnsan hakları kurumları ezilen kesimlerin hak ve özgürlük taleplerini toplumun tüm katmanlarına bir objektiflik içinde, bağımsızlık içinde iletmekle mükelleftir. Bu özelliğini korumazsa, bağımsızlığını zedelerse sadece belli kesimlere hitap eden bir dayanışma derneğine dönüşmüş olur.

Tüm bunlardan yola çıkarak ne yapmalıyız? Seçim yasasının haksızlıklarını teşhir etmeli, seçim sürecindeki ihlalleri sergilemeli, uluslararası gözlemciler çağırmalı, genel af taleplerini, Kürt sorununun demokratik barışçıl, savaş ve yasakçılar cephesinin hak ve özgürlüklere karşıt niteliğini teşhir etmeliyiz.

Ancak insan hakları kurumları seçimlerde doğrudan adres göstermemelidir. Üyelerinin çoğunluğunun tek tek eğilimlerinden yola çıkarak tavır belirlememelidir. Bir insan hakları kurumunun doğrudan belli nitelikteki adayları veya bir partinin öncülüğündeki cephe adaylarını adres göstermesi işlevine aykırıdır. Çünkü insan hakları kurumları sadece belli kesimlerle bir dayanışma derneği değildir. Taraftır ama aynı zamanda bağımsızdır. Ezilenden yana taraf olmak kendi özgünlüğü ve işlevi çerçevesindedir.

İnsan hakları kurumları ezilen kesimlerin hak ve özgürlük taleplerini toplumun tüm katmanlarına bir objektiflik içinde, bağımsızlık içinde iletmekle mükelleftir. Bu özelliğini korumazsa, bağımsızlığını zedelerse sadece belli kesimlere hitap eden bir dayanışma derneğine dönüşmüş olur. Bu tür popülizmin uzun vadede Kürt halkına da, emekçi sınıflara da, diğer ezilenlere de faydası olmaz. İnsan hakları kurumları klasik bir dernek gibi görülmemelidir. Tek tek inanç ve tercihlerde, kurumun izlemesi gereken politikalar birbirine karıştırılmamalıdır. Bu satırların yazarı da bu seçimlerde kişi olarak HADEP öncülüğünde oluşan barış-demokrasi-emek hareketinin desteklenmesinden yanadır. Bu başka bir şeydir, kurumsal bir tavır başka şeydir. İnsan hakları kurumları doğrudan adres gösterdiğinde tespitlerinin objektifliği, işlevi, dillendirdiği politikaların etkinliği zedelenir, yara alır. Ve kurum sadece belli kesimlerin haklarını savunan bir daralmaya dönüşür. Bu durumda toplumun uzun erimli mücadele içinde özgürlükler safına çekilmesi çabasına zarar verir.

B)- Acaba sürecin özgül koşulları gereği doğru olan bu ilkelerden bugün için vaz mı geçilmelidir? Somut şartların somut tahlili diyerek, aslında somut şartlara da uygun düşmeyen popülist politikalara gereksinim mi vardır? Kontrgerilla şeflerinin Meclis'e aday olmaları tek başına belirleyici bir faktör olabilir mi? Kontrgerilla şefleri oysa her zaman cumhuriyet tarihi boyunca Meclis'e girip sadece milletvekili değil, bakan da olmadılar mı?

Bu sorulara insan hakları aktivistleri doğru yanıtlar vermelidirler. Görüşüm odur ki açık devletle gizli devlet genel olarak coğrafyamızın tarihinde her zaman uyumlu çalışmıştır. Bu sürecin biraz daha yoğunlaşması dar bakışlılığı getirmemelidir.

Aslında tam da bu süreçte insan hakları kurumlarının taraf, ama bağımsız özelliği her zamankinden de daha çok önem kazanmaktadır. Örneğin Kürt sorunu artık her sosyal katmanca bir problem olarak kabul edilme aşamasına girmiştir. Bir anlamda bugünden yarına olmasa da Kürt sorunu çözüm sürecine girmiştir. Savaş tüm şiddetiyle sürmekte, ama bir yandan da barış sürecinin ayak sesleri hissedilmektedir. İşte böyle bir süreçte güdümlü olmayan veya böyle bir görünüm vermeyen, bağımsız kişilikli insan hakları kurumlarının yapacakları çok şey vardır. Ama o konumunu korumak kaydıyla. Yani barış sürecinde insan hakları kurumlarının tüm taraflara söyleyeceği çok şey olmalıdır. Bunu kavrayarak ağacı görünce orman unutulmamalıdır.

C)- İnsan hakları kurumlarında temsili görevlerde bulunanların o konumlarını koruyarak aday olmaları nasıl bir durum yaratır?

Böyle bir konum, aday olan aktivistin kurumu temsil niteliğini yaralar. İnsan hakları aktivistliği hele hele kurumun temsili çok özveri ister. Başkalarının haklarını savunmak için çoğu kez aktivistler kendi bazı haklarından özveri göstermelidir. Eğer bu yapılamıyorsa kuruma, işlevine zarar verilmemelidir. Şu veya bu şekilde aday olan, kurumdaki konumundan ayrılmalıdır. Bu mücadelenin özgünlüğü açısından bir ilke meselesi, etik bir yaklaşım kuralıdır. Söz dergisinin 41. sayısındaki "aman imajınız bozulmasın" başlıklı yazıda "insan hakları ihlallerinin baş aktörleri aday oluyorsa, insan hakları savunucuları da aday olmalıdır, (...) olayın asıl kaynağında müdahale olanağı kullanılmalıdır" denmektedir. "Devletten birinci elden bilgi elde etmelidir" denmektedir. Bunların biraz düşünülürse, insan hakları savunuculuğu açısından gayet fakir gerekçeler olduğu görülür. Parlamento da zaten esas olarak diğer ikfidar aygıtları gibi bir ihlal odağıdır. İhlalden sadece birkaç parlamenter değil, kurum olarak parlamento da sorumludur. İnsan hakları kurumları tüm iktidar aygıtları gibi parlamentoyu da cepheden denetler, eleştirir. Eleştirdiğimiz mantık yarın bir insan hakları savunucusunu o kimliğiyle hükümette dahi yer alma gevşekliğine sürükleyebilir. Oysa esas uğraş olarak iktidar için mücadeleyi değil de, insan hakları aktivistliğini tercih etmiş olanlar parlamentoya girmeye, hükümete girmeye, hatta partilerde aktif görevler almaya heves etmemelidir. Yasaları insan hakları eleğinden geçirmek için Meclis'e girmek şart değildir.

Herhangi bir partiden aday olarak Parlamento'ya girmek, bağımsız insan hakları savunuculuğu kimliğiyle girmek de değildir. Kaldı ki, ilke olarak esas işi insan hakları aktivistliği olanlar sürekli cepheden iktidar aygıtlarını insan hakları için bir müfettiş gibi denetlemek, irdelemek fonksiyonları gereği; o aygıtlarda yer almaya heveslenmemelidir.

İnsan hakları kurumlarının ve aktivistlerinin yolu çileli ve özverili uzun bir yoldur.

Yeni birleşik parti geliyor

▼ 26 Kasım 1995 Pazar günü İstanbul'da Kazablanka Salonu'nda BSP ile GBK Parti Girişimi ve sosyalist aydınların, kitle örgütleri yöneticileri ve sendika önderlerinin katılımıyla yapılan kitle toplantısı yeni birleşik partinin kurulması kararının ilan edildiği tarihsel bir gün oldu. En kısa zamanda kurulması için çalışmalar hızlandırılırken, oluşturulan program, tüzük ve mali komisyonlar faaliyete başladı.

Toplantının en ilginç konuşmacılarından biri de ünlü sanatçı Metin Akpınar idi.

Haber Merkezi - Birleşik Sosyalist Parti ile Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi ve çeşitli sosyalist aydınların yürüttükleri partileşme çabaları 26 Kasım Pazar günü İstanbul'da yapılan bir kitle toplantısıyla kesin bir karara dönüştü. 600'den fazla kişinin katılımıyla Kazablanka Salonu'nda yapılan toplantıda ayrıca partinin kuruluşu için bir çağrı metni yayımlandı ve imzaya açıldı. Yandaki sayfada tümünü yayımladığımız ve toplantı sırasında 1000'e yakın kişinin imzaladığı metin birleşik partinin en kısa sürede kurulması çağrısını yaparken, partinin kimliği ve yapısı açısından da genel bir çerçeve ortaya koymasıyla dikkat çekiyor.

Sabah oturumu

Gencay Gürsoy, Atilla Aytemur ve Adnan Bostancıoğlu'nun yönetiminde gerçekleştirilen toplantının sabahki oturumunda toplantıya davet edilenlere daha önce ulaştırılan metin üzerindeki tartışmalara ayrılmıştı. Çok sayıda kişinin söz alması dolayısıyla konuşmaların 5'er dakika ile sınırlandığı bu oturumda konuşmacılar metin üzerine eleştiri ve önerilerini dile getirdiler. Bu bağlamda daha çok partinin kimliği ve programatik çerçevesi tartışılırken aynı zamanda sosyalizm üzerine bir tartışma da yürütüldü. Bu bölümün en ilgi çekici konuşmacılarından biri hiç kuşkusuz ünlü sanatçı Metin Akpınar'dı. Oluşturulmaya çalışılan birleşik partinin kendini yasladığı genel siyasal zeminden kopmayan bir konuşma yapan Akpınar "bağnaz ve imanlı" olunmamasını önerirken, geniş kitleleri kucaklayan bir siyasal örgütlenme gereğine işaret etti.

Nail Satlıgan ve Ertuğrul Kürkçü arasında 'emek' kavramı üzerine yapılan tartışma bazı izleyiciler tarafından ' gereksiz bir entellektüel tartışma' olarak değerlendirilmesine karşın asılnda kurulacak partinin teorik ve siyasal yapısını daha belirgin ve bilimsel temellere oturtulması açısından yararlı idi. Ancak esas olarak birleşik partinin kuruluş kararının ilanının önem taşıdığı ve daha çok siyasal deklarasyonların yapıldığı bir kitlesel toplantının bu gibi teorik tartışmalara yeterince yoğunlaşmasını beklemek de mümkün değildi.

Hemen bütün konuşmacıların metnin genel çerçevesine ve yaklaşımına ciddi itirazlarının olmadığı gözlenirken konuşmasının başında cebinden beyaz bir boş kağıt çıkaran Sıtkı Coşkun, "Buraya çağrılırken böylesi bir boş kağıt gönderilse ve altına imza atmam istense, yine gelir ve imzalardım" diyerek salonu dolduran yüzlerce kişinin ruhu halini ve toplantıya katılımdan beklentilerini de yansıtıyordu.

Öğleden sonraki oturum

Sabahki oturumda birleşik partinin kuruluşu için istek ve kararlılığın ortaya konmasından sonra, öğleden sonraki oturumda partinin kuruluş tarihi ve ismi üzerine görüşlerin dile getirildiği tartışmalar oldu. Yine çok sayıda kişinin söz alması dolayısıyla bu kez 3'er dakika ile sınırlanan konuşmalarda partinin en kısa sürede kurulması ortakça ifade edilen bir tutum oldu. 24 Aralık seçimleri dolayısıyla seçim yasaklarının başlamasından önce, yani 13 Aralık'a kadar partinin kuruluşunun yetiştirilmesi önerileri dile getirilirken, sonuçta mümkün olan en kısa sürede kuruluş başvurusunun yapılması eğilimi ortaya çıktı.

Partinin ismi konusundaki önerilerde ise yine sosyalizme ilişkin tartışmalar ve 'sosyalizm' sözcüğünün kulanılıp, kullanılmaması üzerinde duruldu. İsim önerilerinin yazılı olarak dile getirmek isteyenler için bir sandık da oluşturan toplantı divanı daha sonra bu önerilerin değerlendirileceğini belirtti.

Komisyonlar çalışmaya başladı

Konuşmalarda ifade edilen görüş ve öneriler dikkate alındığında, yeni partinin kuruluş sürecinin tüm teknik ve örgütsel sorunlarının da varolan 15 kişilik heyet tarafından yürütülmesinin ve koordine edilmesinin uygun bulunduğu anlaşılıyordu. Bu durumu gözönüne alan BSP Başkanlık Kurulu üyeleri, GBK Parti Girişimi ve üç sosyalist aydından oluşan 15 kişilik heyet kitle toplantısının hemen ardından yaptığı toplantıda yeni partinin kuruluş süreciyle ilgili somut adımlar atmaya yöneldi ve örgütlenmeye başladı. İstanbul'dan Necmi Demir ve Saruhan Oluç'un, Ankara'dan ise Haydar İlker'in içinde yer aldığı 3 kişilik bir sekretarya oluşurken, 9 kişiden ve ayrıca bir danışmandan oluşan bir program komisyonu, 8 kişiden oluşan bir tüzük ve isim komisyonu, 12 kişiden oluşan bir kurucular hazırlık komisyonu ve 4 kişiden oluşan bir mali komisyon kuruldu. Hemen çalışmalara başlayan bu komisyonların görevlerini yerine getirmelerine bağlı olarak yeni parti en kısa zamanda kurulacak.

Bu arada 10 Aralık'ta İstanbul'da toplantıya çağrılan BSP Genel Yönetim Kurulu'nun yeni partinin kuruluşu ile ilgili sorunları görüşeceği ve BSP'nin Olağanüstü Konferansı'nın ne zaman ve nasıl toplanması gerektiğini karara bağlayacağı bildirildi.

Sade suya tirit olmaz...

Saruhan Oluç

26 Kasım'da, solcular, sosyalistler, devrimciler yaşanmakta olan kriz karşısında emeğin ve özgürlüğün sesi, kürsüsü olabilecek yeni bir siyasi parti projesini gerçekleştirebileceklerinin güçlü işaretlerini verdiler.

Kitlesel Sol Parti girişimi, Birleşik Sosyalist Parti, bağımsız aydın ve sosyalistlerin birlikte örgütledikleri coşkulu toplantı başarıyla sonuçlandı. Bu sonucun arkasında yatan iki önemli neden var.

Birincisi, üzerinde mutabakat sağlanan politik zemin, kapitalizmi aşmayı hedefleyen, mücadeleci, kitlesel, çoğulcu, emekçi ve yerel inisiyatiflerin önünü açacak ve özendirecek bir nitelik taşıyor. Krize emek cephesinin yanıtını oluşturmayı hedefliyor.

İkincisi, 60'lı yıllardan bugüne kadar farklı mücadele geleneklerini, örgütlenmelerini temsil eden, bu birikimlere sahip birçok insan bir araya geldi. Yılların tartışmaları, mücadeleleri, edinilen deneyler bir olgunluk düzeyini yansıtıyordu. Bu gelenek ve birikim farklarının sınıf mücadelesini zenginleştirecek, geliştirecek özellikler taşıdığı görüldü.

Toplantıya katılanların yaygın kanısı ise, gelinmiş olan bu noktadan artık geri dönüşün olmadığıydı. Anlaşılan o ki, kimse, kolay kolay bu partiden vazgeçmeyecek. Toplumsal muhalefet dalgasının koordine edileceği, sol bir dalganın yaratılacağı, işçi ve emekçileri sermayeden ve sermayenin politik partilerinden bağımsızlaştırmayı hedefleyen bir oluşumun önüne artık geçilemez.

Eleştirilerin odak noktasını ise "sosyalizm" kavramının kullanılıp kullanılmayacağı oluşturdu. Bazı arkadaşlar "sosyalizm" kavramının hazırlanan metinde yer almadığını ileri sürerken, bunu "sosyalizm kavramının kirlenmişliğine" bağladı. Bazıları ise bunu "bazı kişilerin sosyalizm kavramını kullanmamaya ahdetmiş olmaları" şeklinde yorumladı.

Ancak her iki yorum da gerçeği yansıtmıyor. Bu tartışmayı bir çözüme ulaştırabilmek için öncelikle, sosyalist solun ciddi ve köklü bir krizin içinden geçmekte olduğunu kabullenmek ve çözümü konusunda asgari düzeyde anlaşmak gerekiyor.

Özgürlükçü, özyönetimci, enternasyonalist ve anti-militarist bir sosyalizm anlayışından, 70 küsur yıllık bir pratik ve resmi ideoloji sayesinde tamamen kopulmuş olduğu konusunda hemfikir olmak gerekiyor.

İnsanı, gerek faaliyetine, gerekse ürettiğine, hatta ilişkilerine, yani türüne yabancılaştıran bir üretim tarzının, kapitalizmin aşılmasının olmazsa olmaz koşulu, bu yabancılaşmadan kurtulmak, yani özgürleşmektir. Özgürleşme aynı zamanda, insanı türüne yabancılaştıran, cinsler ve uluslar ya da etnik uluslar arasındaki ezme ve ezilme ilişkisinin aşılmasını, doğa-insan ilişkisinin yeniden düzenlenmesini içerir.

Öte yandan sosyalizm fikriyatı, ekonomi ve politika alanlarının ayırımının, yani üreten-yöneten toplumsal işbölümünün aşılmasının, politikanın ve bir iktidar aracı olarak bilginin toplumsallaşmasının hedeflendiği, bu anlamı ile de üretenlerin yönetimi demek olan bir perspektife sahiptir. Sosyalizm bu nedenle, özgürlükçü olmasının yanı sıra özyönetimcidir. Üreten-yöneten toplumsal işbölümünü aşma yeteneğine ve yapısallığına sahip olmayan, burjuva anlamda bir yönetim anlayışına ve mekanizmasına uyan bir sistem sosyalizm adına olumlu hiçbir şey üretemez. Hedef iktidarın, politikanın, yönetimin, bilginin toplumsallaşması; yönetimin doğrudan katılımçı, yaygınlaşmış bir hale gelmesidir.

Üçüncü olarak sahip çıkılması gereken özellik ise, sosyalizmin enternasyonalist olmasıdır. Yani milliyetçi, ulus devlet sınırları ile çevrili bir sosyalizm başarıyla inşa edilemez. Sosyalizm ahlaki açıdan değil, ekonomik ve nesnel gereklerden ötürü uluslararasıcı, yani enternasyonalisttir.

Dördüncüsü, militarist bir anlayış üzerine inşa edilecek yeni toplumsal ilişkiler ağı, kaçınılmaz olarak hiyerarşiyi, otoriteyi, toplumsal işbölümünü, despotizmi sorgulamayan ve eleştirmeyen egemenlik ilişkilerini üretir ki, bunun da sosyalizm fikriyatı ile ilgisi yoktur.

Sorunun diğer yanını ise, bu temel özellikleri de içinde barındıran bir gündelik politik hattın yaratılamaması oluşturuyor. Bu anlayışlar gündelik politika içinde, gerçek hareketle buluşarak yeniden üretilemiyor ve mücadele sürecinde yeniden tanımlanamıyor. O nedenle yapılması gereken, bu temel yaklaşımları önplana çıkaran, tüm politikalarını içine sindiren bir örgütlenme yaratmaktır.

Bu gerçekleşmediği ölçüde işçi ve emekçilerle, toplumun ezilen ve sömürülenleri ile ilişki kurmak zorlaşıyor. Mesele, gündelik politikada sosyalist kimliği yeniden üretecek, mücadele eden ya da etme potansiyeline sahip olanların gözünde bu kimliği yeniden meşru kılacak bir perspektife sahip olunmasıdır. Çünkü gerçek çözümler ancak gerçek hareketle ilişki içinde üretilebilir. Bunun dışındaki çözüm önerileri ise potansiyel ve fikri, hatta kimi zaman boş laftır.

Marksist fikirler ancak gerçek hareketle bütünleştikleri, mücadele içinde sınandıkları ve başarılı sonuçlar ürettiklerinde toplumsal dönüştürme gücünü taşırlar.

Ancak bu tür bir yaklaşımın benimsenmesi ile sosyalistlerin içinde bulundukları kimlik krizinin de aşılmasının koşulları olgunlaşabilir.

Eğer Batı Avrupa'daki kendine sosyalist diyen sosyal demokratlardan, Mitterrand'dan ya da Murat Karayalçın'dan, veya despotik anlayışlardan farklılaşmak isteniyorsa, o zaman sosyalizm kavramını, önünde özgürlükçü, özyönetimci, enternasyonalist, anti militarist gibi sıfatlar olmadan kullanmamak gerek.

İşte sorun o nedenle bir kavramdan korkmaktan değil, o kavramı hak ettiği biçimde kullanma dikkatinden kaynaklanıyor. Bütün yaşanmış olanlardan sonra sıfatsız, özellikleri tanımlanmamış, "sade" sosyalizm, sade suya tirit gibidir.

Haydi partiye, haydi özgürleşmeye...

Artık Yeter!
Emek, özgürlük ve barış için partimizi kuralım!

Türkiye, cumhuriyet tarihinin en ciddi kriziyle çalkalanıyor. Köklü değişiklik ihtiyacı toplumun gündemine yerleşiyor. Artık hiçbir toplumsal kesim eski çerçeve içinde yaşamak istemiyor. Değişim geciktikçe çürüme, kokuşma her yeri sarıyor. Bütün düzen partileri ise toplumu eski devletin cenderesine hapsetmek için parlamentoya polis şeflerini, yozlaşmış bürokratları, baskıcı generalleri doldurmakla meşgul. Halkın sesini duyabileceği bütün kanallar tıkanmış, medya sermayenin sesi haline gelmiş durumda.

Bu koşullarda, emek güçlerinin sermayeye karşı ortak politik mücadelesini örgütlemeyi öngeren, emeğin ve özgürlüğün sesi olacak birleşik bir partinin oluşturulması yakıcı ve ertelenemez bir görevdir.

Türkiye'nin çok-kültürlü, çok-dilli, çok-inançlı, çok-kimlikli bir yapıya sahip olduğu gerçeğini benimseyen;

-Demokratik hak ve özgürlüklerin elde edilmesi, evrensel insan haklarına dayalı bir işleyişin kurulması; devlette asker ve polis hakimiyetinin aşılmasını; insan hakları ihlallerinin, yargısız infazların, faili meçhullerin son bulması için mücadele edecek;

-Kürt sorununda, savaşa hemen son verilmesi, barışçı-politik çözümün koşullarının oluşturulması için özgür tartışma ortamının gelişmesi yönünde kesintisiz çaba gösterecek; halkların eşit koşullarda gönüllü dayanışmasını savunacak;

-Savaş harcamalarının doğurduğu ekonomik yüklerin emekçilerin sırtına yüklenmesine, toplumun manevi ve ahlaki çürümesine yol açan şovenist seferberliğe set çekecek;

-Yükselmekte olan ırkçı-faşist hareketin karşına çıkacak;

-Siyasal İslam'ın bir sermaye seçeneği olduğunu teşhir edecek; halkın vicdan özgürlüğüne saygı gösterecek, ama şeriat özlemleri karşısında kadınların, emeğin, aydınların haklı taleplerinin ifadesi olacak;

-Globalleşmeye ve sermayeye karşı her düzeyde uluslararası emek dayanışması örecek; özelleştirme furyasına karşı kamusal çıkarları ön plana alacak, işçi ve emekçilere yönelik saldırılara karşı duracak;

-Tarımı çökerten sermaye tercihlerine karşı küçük üreticilerin taleplerine tercüman olacak;

-Kadınların ezilmelerine, emeklerine, bedenlerine ve kimliklerine el konulmasına; insanların cinsel tercihleri yüzünden dışlanmasına karşı çıkacak;

-Gençlerin yeni talep ve arayışlarına destek olacak;

-Doğayı tahrip eden kara dayalı sermayeleşmeye karşı yeni bir insan-doğa ilişkisinin tanımlanması için çaba gösterecek;

-Küçük, yoksul, bağımlı ülke halklarının kaynaklarının talanına, yayılmacılığa, savaş tahrikçiliğine karşı, antiemperyalist bir dayanışmayı ve mücadeleyi inatla sürdürecek; bağımlı ve ezilen ulusların kendi geleceklerini özgürce belirleme hakkını savunacak;

Özgür, dayanışmacı ve eşitlikçi bir hayatın çekirdeklerinin oluşturulmasına bugünden katkıda bulunacak kitlesel, çoğulcu bir parti kurmalıyız.

Bu parti emekçi inisiyatifinin önünü açmalı, yerel insiyatifleri özendirmeli; insanın özgürleşmesini; toplumsal ve demokratik mülkiyet biçimlerinin oluşturulması ve yaygınlaştırılması için çaba gösterirken kapitalizmi aşmaya ve sermayenin emek üzerindeki egemenliğine son vermeye yönelen eylemleri birleştirmeli...

İşte evrenselliği benimseyen, özgürlükçü, üretenlerin yönetimini hedefleyen, emeğin ve özgürlüğün sesini yükseltecek mücadeleci bir partinin kurulması ve hızla örgütlenebilmesi için hemen harekete geçmeliyiz...

Emek, barış, özgürlük

Tektaş AĞAOĞLU

26 Kasım toplantısında sosyalistler vardı. O gün orada sosyalistler bir araya geldiler ve birlikte yürümeyi kararlaştırdılar. Toplantının kendisi de, görüşmeye sunulan metin ve kamuoyuna imzalı çağrı da, özünde, sosyalist hareketin birliği kapsamında bir anlam ifade ediyor.

Kurulacak yeni parti de öyle. Nesnel gerçeklik budur.

Taraflar arasında neredeyse bir yıl süren görüşmeler ve nihayet ekim ayı ortak seminerleri politika yapma tarzına ilişkin yaklaşımlar arasında önemli örtüşme olduğunu gösterdi. Bu tarz, ülkenin ve dünyanın hâline bugünden politik müdahalede devrimci sosyalistlerin vazgeçemeyecekleri tarzdır. Aklın ve son yirmi beş yıllık deneyimden hep birlikte çıkarılan dersin gereğidir.

Bu yaklaşım birlikteliği partinin eylemini belirleyecektir.

Sosyalistlerin birlikte oluşturdukları eylem aracının -partinin-kimliğinin bundan ötürü bulanacağını -bırakınız bulanması gerektiğini!- kim söyleyebilir? Partinin eylemi -dolayısıyla kimliği- kim ne derse desin, tam da bu yeni yaklaşım nedeniyle sosyalizm hedefi ve sınıf mücadelesi ekseninde hayata geçebilir ancak. Öyle olup olmayacağını şu ya da bu gerekçeli iradi seçim değil, somut gerçeklik - kapitalizmin varlık koşullarının ülkede ve dünyada Emek, Barış, Özgürlük güçlerinin önüne diktiği engeller- belirler. Politika yapma tarzının yeniliği ve özgünlüğü de yalnız sosyalistler için değil, tüm çalışanlar ve ezilenler için de yine ancak bu bağlamda bir anlam ifade eder.

Kimliğin altı ya da üzeri çizilse de çizilmese de, birliğe duyulan ihtiyacın ve birlikte yürüme kararının belirleyici somut anlamı budur.

Gerisi skolastik tartışmadır.

Gerekiyorsa daha uzun süre tartışalım. Ama tartışma sürerken kendimizi eylemin içinde bulduğumuz her an ne diye haykıracağımızı hayat bize dayatacaktır:

Yaşasın sosyalizm!

Tarihsel maceramız

Ertuğrul KÜRKÇÜ

Türkiye sosyalizmi, tarihsel bir eşiğe yaklaşıyor, Türkiye sosyalist ve devrimci hareketinin iki ana damarının 1960'larda ayrılan yolları bir kez daha birleşiyor.

Sosyalist hareket, kafa karışıklığı ve moral bozukluğu ile geçen on beş yılın ardından silkiniyor, Türkiye'ye zihin açıklığı ve cesaretle bakıyor.

Gözlerini ufuktan ayırmaksızın son otuz yılın toplumsal kasırgalarına, son on yılın büyük savrulmalarına, ihanetlerine göğüs germiş, liberal sirenlerin baştan çıkarıcı çağrılarına kulaklarını tıkamış devrimciler Ulyses'in efsanesinde olduğu gibi sonunda ana yurtlarına dönüyor bir kez daha.

Vardıkları yerde, onları, koyuldukları büyük maceranın başlangıcından belki de bihaber ama, kulaktan kulağa, dilden dile, dolaşan bu efsaneyi onlarla paylaşmayı, birlikte yeni seferlere koyulmayı hayal eden yeni insanlar bekliyor. Zamanın ruhu, onlara, bugünün kokuşmuşluğunun ötesine geçecek yeni büyük bir maceranın kendilerini çağırdığını söylüyor, o sefere koyulmak için onlarca yıldır açık denizlerin hikayesini kendilerine getirmesini umut ediyor, gözler göğe tırmanan dalgaların arasından teknenin sereninin her an belirivermesini bekliyor.

Bunca hengameden sonra, okyanusları aşıp gelenler, tekneleri sığ kayalıklar arasından geçirip selametle karaya ulaştırmayı başaramazlarsa, sonunda içlerinden kimileri belki canlarını kurtarmayı başarabilir belki de, ama, sırf ahmaklıkları ve çekemezlikleri yüzünden gemiyi karaya oturtmuş olmalarının, bütün efsaneyi bir rezalete çevirmelerinin vebalini herhalde ömürlerinin sonuna kadar ödeyemeyecek, vodvil kahramanları olarak yeni zamanın gülünçlükler galerisinde de sergilenmeyi elbette hak edecekler.

GBK ve BSP'nin şimdi içine bağımsız sosyalistleri, irili ufaklı grupları, çevreleri, kümeleri de alarak gelişen bileşik partileşme süreci artık kuvveden fiile çıkmanın eşiğinde. Bugüne değin bu sürecin ürettiği bütün belgeler, bir sonraki aşamanın gelişme olanaklarını yaratmayı başardı.

GBK ve BSP'nin şimdi içine bağımsız sosyalistleri, irili ufaklı grupları, çevreleri, kümeleri de alarak gelişen bileşik partileşme süreci artık kuvveden fiile çıkmanın eşiğinde.

Bugüne değin bu sürecin ürettiği bütün belgeler, bir sonraki aşamanın gelişme olanaklarını yaratmayı başardı.

Şimdi elimizde toplumun devrimci değişim dinamikleriyle, sosyalistlerin birleşme olanaklarını işaret eden bir mutabakat belgesi var.

Bu belgenin her bir satırı sahici bir tartışmayı sahici kaygıları, sahici pozisyonları dile getiriyor. Orada ifade edilen sözlerin gerisinde, bu belgenin altında duran güçlerin yetenekleri, anlayışları ve olanakları maddi bir hakikat olarak var.

Sosyalist ve devrimci hareketin her iki kanadının, emekçilerle bugün bağdaşabildikleri her momentin kaydedildiği bu belge patlayıcı bir potansiyeli, kapitalizmi aşan bir tarihsel gücü, kapitalizmi ortadan kaldıracak, sermaye egemenliğini devirecek bir toplumsal hareketin gelişme imkanlarını işaret ediyor.

Bu belge kesintisiz bir devrim süreci sonucunda ulaşılacak sınıfsız toplum dinamikleri üzerine bugünden yerleşmeyi planlayan bir sosyalist hareketi tanımlıyor.

Bu hareket, başarısızlıkla sonuçlanan, devletçi, bürokratik milli sosyalizm deneylerinden daha başlangıçta ayırdetmek için o tarihle özdeşleşen "sosyalizm" kavramına başvurmakta hasislikle davranıyor, ama kendisini emeğin mücadele tarihinde özgür ve en egemen hissettiği anların, büyük devrim anlarının deneyimlerine yaslıyor.

Besbelli ki, kapitalizmi deviren bir devrim, toplumu yeni bir üretim ve mülkiyet sistemine ulaştırmaksızın olduğu yerde kalmayacak ve bu sistemi adlandırmak için hala "sosyalizm"den daha uygun bir kavram yok.

Ancak bizim sosyalist hareketimiz bu tarihsel anın eşiğinde kendisini, Deng Siao Bing'in, Slobodan Miloseviç'in, Mikhail Gorbaçov'un "sosyalizm"lerinden ayırmayı, bu ayrılışın özgül dilini ve kavramlarını yaratmayı başaramayacak olursa, o zaman katlandığı bunca eziyete ihanet etmiş, aklıyla ruhuyla, canı ve teniyle yaptığını, boşboğazlığıyla, ağzının içinde tutamadığını o koca diliyle berbat etmiş olacak.

Kendimize sahip çıkmanın zamanıdır. Biz, ne Batı Almanya'dan gösterilen muzları kapışmak için duvar yıktık, ne de Sultanhamam'dan orlon kazaklar satın alabilelim diye fahişeliğe yeltendik. Muz ve orlon kazak alacak para kalmayınca devlet himayesinden Allah'tan "sosyalist" paşalar ve müdürlerden medet uman da biz değiliz.

Ne geçmişin kışla huzurunu özlemek için bir nedenimiz, ne bugünün piyasasında emek gücümüzden başka satacak bir şeyimiz var. O yüzden Marks'ın "eşit ve özgür üreticilerin birliği" olarak tanımladığı "özgürlük alemi"ne ulaşmaktan başka bir ortak umudumuz da olamaz.

Bu umudu boşa çıkaran, bu hayali ne kadar gerçekçi olursa olsun herhangi bir gerekçeyle kirleten herkes, Türkiye sosyalizminin eşiğine geldiği yeni büyük sıçrayışın iç güçlerini köreltmenin vebalini de yükleniyor demektir.

Son alkış en büyük alkış olsun...

İZLENİM — Sezai SARIOĞLU

Ne zaman "Birlik filmi"ne gitsem, akşamdan sabaha, hevesler, hatıralar biriktiririm... Hatta, o gece kitapların dipnotlarına misafir olur, "günün anlam ve önemine" dair alıntılar toplarım. Dahası, "Annemin Şarkı Sandığı"ndan eski mitinglere giderken taktığım yirmi yıllık kaşkolumu çıkarır düşerim yollara... Ama her seferinde, bir tuhaflık mutlaka olur, "iyilikler" yerine "fenalıklar" egemenlik kurunca içim acır, hatta kaşkolum aprelenir ve sonuçta heveslerim kırılır... Bu kez....

Hayır, bu kez "tarihimiz ve talihimiz yaver gitti" ve "İkinci Perde"ye rağmen "Parti" kazandı... İyi ki de kazandı ve ilk tahlilde de, son tahlilde de gerçek bir "umut"la çıktık salondan...

Toplantının özeti Ertuğrul Kürkçü'nün bir sözünde gizliydi: "Hayatımızın bundan sonraki yatırımı için, dövüşmek için PARTİ YAPMAYA var mıyız?"

Gelenler, parti kurmaya gelmişlerdi ama "acelesi olanlar" da vardı. Bu nedenle ikinci perdesi, "acelesi olanların" sözlerini koşturmalarıyla geçti. Bu ikinci perde önemli... GBK'dan arkadaşların "Biz parti yapalım, onlar seçim yapsın" şeklinde özetlenebilecek sözleri sitemlere neden oldu. Tersinden, BSP kanadı sorunu inceltseydi, iş birazcık işin başında "şiddetli geçimsizliğe" varabilirdi... Sorun bir politik nezaket sorunundan öteye, BSP'nin seçimlere ilişkin taktiğini yok sayan bir söylemin ikinci perdeye egemen olmasıydı...

Oysa, yapılması gereken, "14 Aralık'ta parti kuralım" vurgusu yerine, bazı konuşmacıların da söylediği gibi, tarafların önlerine görevler/adımlar koyması ve ne zaman biterse "kurma" işinin gerçekleştirilmesiydi...

Toplantının sürprizi sinema ve tiyatro sanatçısı Metin Akpınar'dı... Akpınar, konuşmasına "sevgili küçüklerim" diye başladı ve "sanki bu işi bilmeyenler konuşuyor sanısına kapıldım" diyerek sürdürdü. Akpınar, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bir tek 'tıklayan' yer var... Programda 'dağılmak' yerine, 'birleşme'nin öngörülmesini rica ve istirham ediyorum. Çok köşeli olursak çarpışınca kırılırız.. Ahşapçılıkta köşeleri törpülemeye 'pahlamak' denir..."

Bir diğer temel tartışma ekseni "çağrı metninde 'sosyalizm' sözcüğünün geçmemesi"ydi. GBK temsilcilerinden Saruhan Oluç bu tartışmaya şöyle yaklaştı: "Metnin ruhu üzerinde durmak gerekir. Nasıl mücadele edileceğinin işareti metinde var. Aramızda sosyalizm sözünü söylememeye ahdetmiş kimse yoktur." BSP Genel Başkanı Sadun Aren ise konuşmasında toplantının 'sol' kanadında yer alarak herkesi şaşırttı. Aren, "partinin kimliği olmalı ve onu yurt içinde, dışında diğerlerinden ayırmalı, bir sürü söz söylemek bunu sağlamaz. Metinlerimizde sosyalizm, marksizm sözlerinin olmamasını bir eksiklik olarak görüyorum" diye başladı ve benzetmelerle konuşmasını sürdürdü: "Sosyalizmden söz etmemek, onu reddetmek anlamına gelir. O da burjuva ideologlarının 'sosyalizm öldü' laflarını kabul etmek anlamına gelir. Ayrıca metinde 'sosyalizm' sözcüğünden daha cesur sözcükler de var. Parti sosyalizmden mahrum olursa, belirtilmezse, pusulasız gemiye, formasız futbol takımına benzer..."

GBK sözcülerinden Oğuzhan Müftüoğlu, "Sosyalizm kelimesinin kullanılmaması üzerine sürdürülen tartışmaları üzücü buluyorum" dedi ve devam etti: "Bu parti Türkiye sosyalist hareketinde bir dönüm noktası olmalı... Faşistlere, dincilere karşı 'bu memleket onların babasının çiftliği değil' diyerek karşı koyacak, dur diyecek bir parti..."

Bülent Forta ise, "Bundan sonra ne BSP'nin, ne de bizim kendi projelerimize dönme şansımız kalmamıştır. Bu salonda birleşen şey, metnin ötesinde koca bir dünyayı kucaklayacak zemindir. Bundan sonrakini onlar düşünsün. Bu bir aydınlık işaretidir. Tartışma ve söz bu eşikte bitmiştir..." diyerek sözünü bağladı...

Toplantının en önemli yanlarından birisi Ayşe Düzkan'ın konuşmasıydı. Önemliydi çünkü Ayşe, "Uzun konuşmayacağım, sizi azarlamayacağım, İngilizce konuşmayacağım" şeklinde mizahizah yaptıktan sonra, "Ben burada bir feminist olarak değil, sınıf mücadelesine inanan biri olarak konuşuyorum" dedi ve her iki zemindeki mücadelenin bağlamlarına dair açıklamalar yaptı.

Öte yandan, Ankara'dan gelen ve konuşmasına "sosyalistlerin ezberi bozulmuş" diye başlayan bir konuşmacının "sıkı adamlar olmalıyız" sözüne kadınların gösterdikleri alkışlı tepki aslında, yeni partide "söylemin ve eylemin" nasıl olacağına dair bir uyarıydı...

En çok alkışı Ertuğrul'un aldığı toplantının, "bir alkış törenine dönüşmediği" söylenebilir. Ne ki, zaman zaman alkışlarla inisiyatif kurulmaya çalışılması da bir başka gerçekti...

Nail Satlıgan ile yapılan tartışmalarda "lafların amacı aştığı" ve Nail'in inciltildiğini de ayrıca vurgulamak gerekir...

İzleyicilerin kulislerinde "nikah kıyılmıştı", hatta "aynı partide kocamak" muhabbeti yapılıyordu... Kulis görüşme servisi gibiydi... Taşradan çok sayıda insan gelmişti... Heyecanlı birer münazaracıydılar...

Çoğu orta yaşlıydı... Genç çok azdı. Kadınlar gençlerden daha çoktu. Çok yaşlı, eski tüfek dört kişi vardı; yeni tüfek olmaya adaydılar...

Katılanların bakışlarında bir beklenti, sonucu tedirginlikle bekleyen bir heyecan vardı. Çünkü tarihimiz, ayrılmalar üzerine kuruluydu... Gazinonun sahibi toplantı sonrasında toplu iğneleri topluyordu... Nedenini sorduğumuzda, "bunlar sosyalistlerin toplu iğneleri bunları buradaki nikahlarda kullanacağım" demesi belki de tarihin ironisiydi...

Bizim toplu iğneler şimdilik başka nikahlara yaramıştı...

Kelimelerin masumiyeti

Nail SATLIGAN

Geçen pazar günü Kazablanka Gazinosu'nda yapılan toplantıda ilk konuşmayı ben yaptım. Taraflardan birinin, "Geleceği Birlikte Kuralım" Parti Girişimi'nin, sosyalizm kelimesini dışlamak konusunda anlamsız bir ısrar içinde olduğunu söyledim: Örneğin "kapitalizmi aşmak, sosyalizme açılmak" deneceğine, "kapitalizmi aşmak, özgürlüğe açılmak" denmesi gibi.

Bence metinde bir başka inat da söz konusuydu: Yer yer toplumsal sınıfların sosyalist sol içerisindeki genel geçer adlarıyla anılmasından kaçınılıyor, bu uğurda teorik yanlışlar yapılıyordu. Bu konuda metnin "toplumsal kurtuluşun öznesinin emek olduğu" yolundaki önermesini örnek gösterdim. (Verdiğim başka örneklere bu yazıda değinmeme gerek yok.) Burada "emek"ten değil, "işçi sınıfı"ndan veya "emekçi sınıflar"dan ya da "emekçiler"den söz etmek gerekirdi. Çünkü emek, yabancılaşmış ve yabancılaştırıcı bir insan faaliyetiydi; kol ve zihin gücünün maişet için harcanması demekti.

Benim itirazıma cevap Ertuğrul Kürkçü'den geldi. Ertuğrul'un cevabı beni ikna etmedi. Ama benim açımdan önemli ve sevindirici olan, "Geleceği Birlikte Kuralım" yandaşı konuşmacıların sık sık "teorik" ve "entelektüel" tartışmalarla vakit kaybedilmekte olduğundan yakındıkları bir ortamda Ertuğrul'un teorik bir sorunu ciddiye alması ve cevap verilmeye değer bulması oldu.

Ertuğrul'a göre Birinci Enternasyonal'den, yani ta Marx'tan beri sorun metindeki gibi formüle edilmişti ve ortada "semantik (anlam bilimsel)" ve/ya da "gramatikal" bir sorun yoktu.

Ertuğrul'un müdahalesi benim açımdan sevindirici olduğu kadar şaşırtıcı da oldu. Ben o ana kadar, eleştirdiğim noktaların, metne Ertuğrul'un sayesinde değil, ona rağmen girdiğini sanıyordum. Oysa Ertuğrul metnin büyük ölçüde kendi kaleminden çıktığını söylüyordu. Bu kanımı gene de koruyorum. Ertuğrul, içinde yer aldığı heyetin yaptığı tartışmaların belirlediği çerçeve içerisinde yazmak zorundaydı. Tek başına yazsaydı her halde başka türlü yazardı.

Sınıflı toplumda emek, insan enerjisinin, başkalarınca belirlenmiş bir süreç içinde harcanmasıdır ve bu anlamda yabancılaşmış ve yabancılaştırıcıdır. Emekçiler grev yaptıklarında emek faaliyeti durur. İşçiler sokağa çıktıklarında emek tatil edilir. Örgütlenme, siyasal mücadele hep, iş saatlerinin dışında yer alan faaliyetlerdir.

"Gramer" ve "semantik" sorunlarına geleyim.

Şöyle bir cümleyi ele alalım: "Cam çocuğa kırdı." Bu cümle hem gramer, hem de semantik açısından yanlıştır. Gramer açısından yanlıştır; çünkü bu cümlenin tümlecinin belirtme durumunda bulunması gerekirdi. Semantik açısından yanlıştır; çünkü "cam" ile "çocuk" arasında "kurmak" fiiliyle kurulan bir ilişkide cam özne olamaz. "Cam çocuğu kırdı" dersek gramer yanlışı düzelir; ama semantik yanlış devam eder. Bu örnekte semantik yanlışlığı teşhis etmek için teorik bilgiye gerek yoktur; basit "hayat bilgisi" yeterlidir. "Çocuk cama kırdı" gramer açısından yanlış, "çocuk camı kırdı" hem gramer, hem semantik bakımından doğrudur.

Gelelim "toplumsal kurtuluş" ile "emek" arasındaki ilişkiye... Özne emekse, Ertuğrul'un savunduğu formül şudur: "Emek toplumu kurtarır." Burada gramer açısından bir sorun yok. Ama semantiğe gelince basit hayat bilgisiyle yetinemeyiz; "teori"ye başvurmamız gerekir.

"Toplumu kurtarmak" tarihtir. "Tarihi insanlar yapar." Emek ise insanlar değil, insanların, geçimlerini sağlamak için doğayı dönüştürüp üretim yapma yeteneğidir. Bu faaliyet, onu yapan insanlara tarihin belli bir evresinde, toplumu dönüştürme, o arada kurtarma yeteneğini kazandırır. Böylece toplumu kurtarma eyleminin potansiyel öznesi haline gelen bu insanlara ise "emekçiler" ya da "işçiler" denir.

Ne var ki bu insanlar da, söz konusu "dönüştürücü", "kurtarıcı" eylemi (praksis) emek alanının dışında gerçekleştirirler. Sınıflı toplumda emek, insan enerjisinin, başkalarınca belirlenmiş bir süreç içinde harcanmasıdır ve bu anlamda yabancılaşmış ve yabancılaştırıcıdır. Emekçiler grev yaptıklarında emek faaliyeti durur. İşçiler sokağa çıktıklarında emek tatil edilir. Örgütlenme, siyasal mücadele hep, iş saatlerinin dışında yer alan faaliyetlerdir.

Emeğin toplumsal dönüştürücülüğe elverişsiz niteliği, kapitalizm aşıldıktan sonra da devam eder. Sosyalist toplumun insanları toplumu yönetme eylemini emek zamanının dışında gerçekleştirirler. Marx'ın "zorunluluk âlemi"nden "özgürlük âlemi"ne geçişin "emeğin" bittiği yerde başladığı yolundaki önermesinin, kapitalizmi aşan bir geçerliliği vardır.

Bütün bu nedenlerle emek sosyalist gelenekte "makbul" bir kategori değildir. Sosyalist toplumda aşılacak, yerini özgür ve yaratıcı faaliyete, Marx'ın Alman İdeolojisi'nde kullandığı deyimle "öz faaliyet"e bırakacaktır.

Ertuğrul bir de "kaynakçasal" kanıt gösterdi. Toplantıda bu konuya değinme fırsatı bulsaydım yukarıdaki muhakeme karşısında, olsa olsa "kaynaklar"ın yanlış olduğunu söyleyecektim. Buna vaktim olmadı. Eve dönünce, çok kez yaptığım gibi, Ertuğrul'un yönetiminde yayımlanmış olan Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'ne baktım. 1. Enternasyonalin en ünlü iki belgesinden biri, Marx'ın kaleme aldığı "Uluslararası İşçi Derneği'nin Geçici Tüzüğü'dür. Bu tüzüğün metni, adı geçen ansiklopedinin 1. cildinin "Ekler" bölümünün 66–67. sayfalarında yer alıyor. Daha birinci cümlede dile getirilen hedef şu: "İşçi sınıfının kurtuluşunun bizzat işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilmesi". Aynı ifadeyi Ertuğrul'un kendisi, Karl Marx: Biyografi'de (der. P. N. Fedoseyev et al., İstanbul, Öncü Kitabevi, 1976, s. 477) şöyle çevirmiş: "Emekçi sınıfların kurtuluşu, emekçi sınıfların kendileri tarafından kazanılmalıdır..."

Ertuğrul ile benim aramdaki bir terim farklılığında gramatikal, semantik ya da teorik açıdan haklı olan o da olabilir, ben de olabilirim. Ortak bir teorik zeminimiz olduğu için bunlar, nihayet "masum" farklardır. Ne var ki ben toplantıda "emek" ile "emekçi" arasındaki farkı sorun ederken zihnimin gerisinde, iki gece önce ATV'nin "Siyaset Meydanı" programında "Geleceği Birlikte Kuralım"ın önde gelen sözcülerinden Bülent Forta'nın "Türkiye denen mozaiği Kürdü Türkü, Alevisi Sünnisi, zengini yoksuluyla bir arada tutabilmek için, özgürlük ve eşitliği yeniden tanımlayan radikal bir sol siyasal projeye olan ihtiyaç"tan söz edişi vardı ve birleşme sürecine tek yanlı olarak damgasını vuran tarafın, sınıfların adlarıyla anıldığı bir sınıf siyasetinden, ötekiler gibi birer "kimlik" oldukları bir "kimlik siyaseti"ne kaymakta olduğu izlenimine kapılmıştım. Kim bilir, belki de Bülent'inki masum bir "dil sürçmesi"dir; benimki, masumlukla bağdaşmayacak bir yersiz kuşkudur. Birlikte yaşayıp birlikte göreceğiz.

Azınlık notalar

Azınlıkların müziğinde hüzün, isyan var; kulak verirsek çoğalırız birlikte...

Yelda

Unutturulmak istenenler müzikle hatırlanır; 'Çingene çalar, Kürt oynar' türünden açıkça aşağılayıcı söylemle; ya da egemen çoğunluktan olmayanları tükenmiş kabul edip, nostaljik tarzda anarak. Sağdan resmi bir örnek: Daha geçenlerde Sayıştay'da, 5. Daire Başkanı Fahri Yılmaz, kızdığı birini "Davulculuk yapma çingene!" diyerek susturdu. (14. 10. 1995 Y.Yüzyıl) Sağdan ortaya, ortadan sola doğru gidildiğinde ise, Rum tavernalarındaki rebetikoyu çengi Çingeneler, onları 'havar havar' ağıtlı Kürtler izliyor...

'Kimseye etmem şikayet', 'Bu akşam gün batarken gel', 'Gamzedeyim deva bulmam', 'Hastayım yaşıyorum', 'Yıllar ne çabuk geçti', 'Bu gece çamlarda kalsak ne olur', 'Hançeri ebrusu saplandı dile'... Bu şarkıların bestekarları Serkis Efendi, Tatyos Efendi, Udi Hırant, Bimen Şen, Artaki Terziyan, Astik Ağa; Bakırköy, Topkapı, Feriköy, Şişli, Kadıköy Ermeni mezarlıklarında yatan sanatçılar. Ermenice müzik dışında, Türkçe eserlere de imzasını atmış daha niceleri... Veya bir Yorgo Bacanos, Kemençeci Aleko Bacanos, Kemençeci Vasilaki Efendi, İzak Varon Efendi...

Türk (!) sanat müziği

Kökleri Bizans'a, belki daha da öncesine kadar uzanan ve Arapların, Ermenilerin, Türklerin, Kürtlerin, velhasıl bu topraklarda yaşayan çeşitli etnik gruplardan insanların oluşturduğu, zenginleştirdiği müzik Türk sanat müziği diye anıldığında, bu müziğe emeği geçen herkes Türk varsayılmış oluyor. Müslüman Türk olmayan sanatçılar Cumhuriyet'ten itibaren giderek Türkleştirilmeye (Atatürk, Kanuni Artaki Terziyan'ı Artaki Candan yapıvermiş), bu becerilemediğinde dışlanmaya çalışılmış. Radyo ve televizyonlar bu bestekarları unutturmada oldukça başarılı. Eserlerini Kandil gecelerinde bile çalıyorlar, ama bestecinin adından söz etmeksizin...

Sahakyan Okulu'ndan Yetişenler Derneği Başkanı Dikran Altun, Çetin Körükçü'nün yönetimindeki İleri Türk Müziği Konservatuarı Derneği Korosu'nun seslendirdiği Ermeni bestekarları anma gecesinde (28 Mart 1995) şunları söylemişti: "Bu akşam bu olağanüstü güzellikteki müzik yalnızca ruhlarımızı okşamakla kalmayacak, bu topraklar üzerinde doğan insanların yaşam ve kader birlikteliği üzerine de yeniden düşünme olanağı sağlayacak bize. İnanıyorum ki, tamamı Türk ya da Rum bestecilerin eserlerinden oluşsa, biz daha farklı duygularla dinlemezdik bu şarkıları. Soluduğumuz ortak hava, doğup büyüdüğümüz bu topraklar biçimlendiriyor çünkü hepimizin yüreğini... Ve yüreğimizden kopup gelen sesler birbirine karışıyor, birbirini çoğaltıyor. Bu topraklar üzerinde yaşayan insanların toprağın altına uzanan köklerini ille de gözle görmek gerekmiyor. Onların nasıl iç içe geçtiğini, nasıl sarılıp sarmalandığını, bazen hüzünlü bir şarkıyla, bazen lezzetine doyamadığımız bir tatlıyla, bazen de önünden geçmekten zevk aldığımız bir yapıyla hissedebilirsiniz."

Cartel

Batı'daki birçok azınlık grup rap müzikle haykırıyor son yirmi yıldır. Amerika'da ortaya çıkan, en çok da Siyahların yaptığı rap müzik, Almanya'daki en büyük azınlık grup olan Türkler için de seslerini duyurmanın aracı oldu. Cartel bu gruplardan biri.

Benim burada tartışmak istediğim, yapılan müziğin kalitesi değil; buna bilgim yetmez. Zaten Türkiye'de daha çok, "olay"ın diğer yanı üzerinde duruldu: Irkçı şiddete karşı kültürel bir çıkış yaptığı iddiasındaki MHP'liler tarafından sahiplenildi?

"Cartel, faşist ideolojinin müzik alanında kristalize olmuş hali. Müziğin arkasına gizlenip yüzlerini iyi saklıyorlar." Dergideki bir arkadaşım da bunları söyledi. Ben o kadar emin değilim. Otoriteye başkaldıran bu gençlerin iyi niyetli olabileceklerine ihtimal veriyorum; Almanya'daki Türk azınlığın, kimliklerinden dolayı ayırımcılığa uğradığını, ırkçı saldırıların hedefi olduğunu düşününce, hele de Solingen'de yananları düşününce... Türkiye'deki gazetelerde çıkan söyleşileri de bu iyimserliğime neden oldu. "Almanya'da yaşayan Türklere Almanlara verilen tüm hakların verilmesini istiyoruz" diyen Cartel üyelerine katılıyorum ve ekliyorum: Türkiye'de de Kürtlere, Ermenilere, Süryanilere, Yahudilere, Rumlara, Lazlara, Çerkezlere, Çingenelere... herkese, Türklere verilen tüm haklar verilsin...

Türkiye'de de konserler veren Cartel'i faşistler alkışladı. Grup üyeleri ise milliyetçi olmadıklarını ısrarla belirttiler. "Biz faşist değiliz. Türkiye'de bazı gruplar tarafından propaganda malzemesi yapılmak isteniyoruz. Almanya'da yaşayan Türklerin sorunları şarkılarımızın gündemini oluşturuyor. En büyük sorunumuz Almanya'da yabancı, Türkiye'de de Almancı olmamız. Türk devleti tarafından fazlasıyla ihmal edildiğimize inanıyoruz. Bu noktadan sonra Türkiye'de yaşamak zor gelir doğrusu. Biz kişiliğimizi, kimliğimizi kaybetmeden Almanya'da yaşamak istiyoruz." (19.8.95, Hürriyet)

Böyle dediler, ama dinleyen olmadı... Şarkıları Türk faşistlerinde yankısını buldu, esas olarak müzikal kalitesini değerlendirmeye çalışanlar şaşkınlığa düştü, bazı sol dergilerde öfkeli itirazlar yer aldı.

'Sen Türksün, sen Türksün'

Cartel hakkında iyimser olmaya engel olan noktalara gelince. Almanya'daki özellikle Türk gençlere mesaj verdiği iddiasındaki Cartel neden önce Türkiye'de, sonra Almanya'da turneye çıktı? Neden Almanya'da yaşayan Türkler, Türkiye'deki insanlardan sonra böyle bir gruptan haberdar oldular?

Türkiye'de yürütülen kampanya, milliyetçiliğe hizmet etmek için bilinçli olarak parlatıldıklarını gösteriyor. İzlenen yol gayet akıllıca: Almanya'daki Türklerin sorunlarına çözüm arayacağına, onların karşı çıkış seslerini buradaki milliyetçileri azdırmaya yönlendirmek...

Cartel'in durumu, kendi kültürünü savunan ve haklı olan grubun, bunu milliyetçi bir çizgide yaptığında nasıl haksız konuma düştüğünün bir göstergesi. "Sen Türksün, sen Türksün" diye bağırıp, devletle arana mesafe koymaz, bayrak sallayıp durursan olacağı bu...

Özellikle "Türk-Kürt kardeştir; bunları parçalayan kalleştir" sözlerinin yer aldığı şarkısıyla faşistlerin özel ilgisine mazhar olan Cartel, grubun üç ayağından biri olan Cinai Şebeke'nin adıyla anılarak eleştirildi. (Cartel, Erci, Karakan ve Cinai Şebeke'nin bir araya gelmesiyle oluşmuştur) 17-23 Eylül 1995 tarihli Ronahi dergisinde Zelal Toprak da şöyle tanımlamıştı: Ne idüğü belirsiz bir grup, üç tane serseri çetesinin birleşmesiyle oluşan CİNAİ ŞEBEKE... Zelal Toprak'a göre, ezilen halkların haklarını aramanın çeşitli kirli işler yapan (?) bir cinai şebekenin söylediği bir şarkıyla olmayacağı su götürmeyen bir gerçekmiş. Zaten Türkler salt ekonomik nedenlerle yurtdışına çıkıyorlarmış. Kürtlerden farklı olarak, kendi istekleriyle dışarı çıkmış ve iyi bir hayat geçiriyorlarmış: "Yurtdışına çıkan Türklerin büyük bir kesiminin demokratik hak ve özgürlüklerini savunma, bunlara kavuşma diye bir arzusu yok. Yurtdışında kurulan Türk derneklerinin hemen hemen hepsi, milli görüşçü, milliyetçi derneklerdir."

Ezilen ulusların milliyetçiliği olur mu, olmaz mı, olursa iyi midir, kötü müdür?.. Yine bu sorular önümüzde... Ezilenlerde de önyargı, başka ezilenleri görmezden gelme olabiliyor. Hele ki devlet sorgulanmayınca, hiyerarşi ve iktidar ilişkilerinin tümüne karşı çıkmayınca...

Almanya'daki Türkleri ezilen bir azınlık grup saymayan Toprak'ın, "Bugün Türklerin bir devleti var, gerektiği zaman devletleri tarafından korunabiliyorlar" diyerek, neredeyse tüm Türklerin koruyucu meleği yaptığı T. C.'den Almanya'daki Türkler şikayetçiler oysa. Almanya'da 30 yıldır yaşayıp, orada üretip tükettikleri halde, ısrarla "Gastarbeiter" (misafir işçi) olarak görülmek istenen, orada yerleşmeleri istenmeyen, ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla yüz yüze kalan Türkler burada da "yabancı"... Mesela seçim yasası, yurtdışındaki seçmenlerin oy kullanma hakkını tanımıyor. Bu durumda Türkiye'deki 24 Aralık seçimlerinde ancak sınır kapılarına gelebilecek olanlar oy kullanabilecek (Refah Partisi kendi seçmenlerini uçaklarla oy kullanmaya getirecek). Almanya'daki Türkler vatandaşlık haklarını tam kullanamıyorlar. Belki de Almanya'daki partiler onlar için daha yakın *; ne de olsa Türkleri parlamentoya sokmak istediklerini gösterdiler... Mesela Türkler Berlin Eyalet Parlamentosu seçimlerine dört, ilçe belediye meclisi seçimlerine de dokuz adayla katılmışlardı...

Kardeş Türküler

İHD İst. Şb. Azınlık Haklarını İzleme Komisyonu Ermeni, Kürt, Yahudi, Alevi, Çerkez ve Gürcü müziğinden örneklerin sunulacağı bir konser düzenledi. Boğaziçi Üniversitesi Gösteri Sanatları Topluluğu'nun 9 Aralık Cumartesi günü, biri saat 15.30, diğeri 20.30'da olmak üzere iki gösterisi olacak. İTÜ Maçka Sosyal Tesisleri'ndeki etkinlik için davetiyeler İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nden edinilebilir.

Tel: 251 00 85- 251 96 46.

*** Almanya'da tutucu partiler bile Türk gazetelerine bizi seçin diye Türkçe ilan vermişlerdi. Bakalım Türkiye'deki partiler Ermenice yayımlanan Marmara'ya, Jamanak'a, Rumca yayımlanan İho'ya, Apoyevmatini'ye, Türkçe ve Ladino dillerinde yayımlanan Şalom'a, Tiryaki'ye**

İngiliz Shell, İtalyan Agip, Fransız Elf ve Amerikan Mobil, Texaco gibi petrol şirketleri Nijerya'da cirit atıyor.

Uluslararası petrol tekellerinin 'Eldorado'su

Nijerya'da, Shell'in çevreye zararlı faaliyetlerine karşı olan Ogoni etnik grubunun lideri Ken Saro–Wiwa (ortada) ve 8 arkadaşı, 1993 sonunda darbe ile başa geçen General Sani Abacha (üstte) hükümetince 10 Kasım günü idam edilmişti. Almanya'nın Hamburg kentinde, Shell firması önünde Wiwa ve arkadaşlarının idamı ve Nijerya'nın talanı 'Tehdit Edilenler Derneği' üyelerince protesto edildi (en solda).

Öyle görünüyor ki, 35 yıllık "bağımsızlığının" 25 yılını askeri rejimlerle geçiren Nijerya, giderek daha fazla bataklığın içine saplanıyor. Ülkeyi belki de 1967–70 iç savaşından daha kötü günler bekliyor. General Sani Abacha rejimi ve rejimle kol kola yürüyen Shell ile diğer uluslararası petrol tekelleri sürecin başaktörleri.

Eski genelkurmay başkanı ve savunma bakanı olan General Sani Abacha, 1993 Haziran ayında yapılan başkanlık seçimlerini kazanan Moshood Abiola'nın başa geçmesini istemeyen ve seçimleri iptal ederek, bir geçiş hükümeti oluşturan meslektaşı General İbrahim Babangida'ya karşı 1993 Kasım ayında gerçekleştirdiği bir darbe ile başa geçmişti. Abacha askerlerin ağırlıkta olduğu bir geçiş konseyini atayarak hem ülke çapında, hem de federal düzeydeki seçilmiş parlamentoları lağvetmiş ve seçimle başa gelmiş eyalet valilerini askeri yöneticilerle değiştirerek tüm politik faaliyetleri yasaklamıştı.

Ardından, eski askeri önderlerden, sivillerden ve demokratlardan oluşan Ulusal Demokratik Koalisyon (NADECO) isimli yeni bir yapılanma, iktidarın seçilmiş olan başkana 1994 Mayıs ayı sonuna kadar devredilmesini talep etmiş ve bu yapılanmanın üyeleri tutuklanarak ihanet suçu ile yargılanmışlardı. Aynı durum, seçim sonrası kendisini başkan ilan eden ve hala hapishanede bulunan Moshood Abiola'nın da başına gelmişti. Bu baskıya maruz kalanlar arasında, demokrasi için genel grev örgütleyen sendikalar ve sendika önderleri ve diğer demokratik kuruluşlar ve hareketler de vardı.

430'un üzerinde etnik topluluk

Fakat Abacha Rejimi, iktidarı sadece kaba kuvvetle yönetmiyor. En azından şimdiye kadar bir "böl ve yönet politikası" uygulayarak muhalefetin kendisi için ciddi bir tehlike olmasını engelleyebildi. Ülkedeki dinsel–etnik–kabile ilişkileri bilinçli bir ayırımcılıkla muhalefete karşı bir tuzak olarak kullanılıyor ve işçi sınıfı da pekala bu tuzaklara düşüyor. Ülkede yaşayan, sayıları 430'un üzerindeki (!) etnik topluluk ve bunlar arasındaki ilişkiler rejim tarafından özellikle sömürülüyor. Bu durumdan en çok yararlanan diğer bir kesim de uluslararası petrol tekelleri. Ken Saro–Wiwa ve 8 arkadaşının idamı bu gerçeği bir kere daha acı bir şekilde ortaya koydu.

Nijerya bütçesinin yüzde 80'i, döviz gelirinin yüzde 90'ı petrolden elde edilen gelirle sağlanıyor ve bu petrolün yüzde 90'ı Nijer Deltası'ndan çıkarılıyor. Sadece Shell, üzerinde 20 etnik azınlığın yaşadığı bu deltadan dünya çapında çıkardığı petrolün yüzde 17'sini elde ediyor. Ayrıca İtalyan Agip, Fransız Elf ve Amerikan Chevron, Mobil, Texaco gibi diğer petrol tekelleri de ülkede cirit atıyorlar. Yani Nijerya adı geçen petrol şirketleri için tam bir Eldorado!

550 bin nüfuslu Ogoniler deltada ağır sefalet koşullarında yaşayan etnik azınlıklardan biri. Ogoni topraklarında 70 bin kişiye bir doktor düşüyor. Nüfusun yüzde 85'i işsiz ve yüzde 80'i okuma yazma bilmiyor. Bölgedeki halkın geleneksel gelir kaynağı olan balıkçılık ve tarım, kırk yıla yaklaşan petrol çıkarma faaliyetleri sonucunda artık neredeyse yok olmuş durumda.

Başkanlığını Ken Saro–Wiwa'nın yaptığı "Ogoni Halkının Yaşam Mücadelesi Hareketi"–MOSOP'un, 1990 yılında yayınladığı bir manifestoda şu görüşlere yer veriliyor: "Ogoni topraklarının her tarafında ölüm kol geziyor. Dillerimiz ve kültürümüz ölüyor. Çevre kirliliği ve yiyecek maddelerindeki kıtlık yüzünden insanlarımız, hayvanlarımız, balıklarımız ölüyor... Nijerya'nın yaşaması için Ogoni öldürülüyor."

Üç büyük nehrin ağzında bulunan ve binlerce doğal su hattı ile birbirinden ayrılan sayısız toprak parçasından oluşan Nijer Deltası, kilometre kare başına düşen yaklaşık 2 bin nüfusla, dünyada en sık nüfus yoğunluğuna sahip olan yörelerinden biri. Bölgede sadece Shell'in döşemiş olduğu petrol borularının toplam uzunluğu ise 6 bin 200 km'ye ulaşıyor!

Doğa katliamı

Shell, eskimiş ve arızalı petrol kuyuları ve taşıma borularından toprağa ve suya sızan petrolün miktarını yılda ortalama 7350 Barrel olarak açıklıyor. Bağımsız bir kuruluş olan Cutter Information Corporation ise, sadece Shell'in tesislerinden 1982–1992 arasında 10 yılda toprağa sızan petrolü 1.6 milyon Barrel olarak saptıyor!

Bunun dışında başka tahripler de mevcuttur. Bir süre önce petrol şirketleri sondajda kullanılacak bir matkap kafasını petrol kuyusuna ulaştırmak için, tuzlu su mangrov ormanlarını, tatlı su bataklıklarını, tropik ormanları 4 km.'lik bir kanalla ortadan biçerek, bölgedeki tüm ekolojik dengeyi mahvettiler.

Agip (İtalya) şirketine ait nehir altından geçen arızalı bir borudan sızan ham petrolün yol açtığı yangın nehri ve çevresini yakarak

Dünya Yazarlar Birliği'nin Wiwa ile ilgili açıklaması

Bir halkın beklediği..

Ken Saro–Wiwa önemli bir yazardı. Kaybı nedeniyle Dünya Yazarlar Birliği'nin yas tutması doğaldır. Fakat kendisi ve arkadaşları, yazdıklarından dolayı değil, Ogoni halkının yaşam kavgasında Abacha Rejimi'nin gaddarlığıyla mücadele ettikleri için öldürüldüler. Bu, artık dünyanın mücadelesi olmak zorundadır. Bu yüzden bizler, gerçek bir dönüşümü hızla sağlayabilmek için dünyanın politik önderlerinin gaddarlığa olan cevabının güçlü ve enerjik olmasını talep ediyoruz.

Dünya bu korkunç cinayetten önce yargılananlara kısır bir "sessiz diplomasi"den başka bir şey sunmamış, İngiliz Dışişleri Bakanlığı da "yumuşak" yolu seçmişti. Saro–Wiwa ve arkadaşları Shell'in dolarlarına kurban edildi. Shell şirketi ise Wiwa için sessiz biçimde resmi makamlara başvuruda bulunmuş olmasını şimdi kendi hanesine yazmaya çalışıyor. Hatta mücadelesi desteklenmiş olan Mandela bile, Nijerya rejimine karşı dikkatli bir çizginin izlenmesi zorunluluğundan söz ediyor.

Gerçekte hukuk cinayeti olan bu idamlardan sonra, Abacha Hükümeti'nin işlediği suçların hesabının sorulması için şimdi ne yapılmalıdır? ABD ve İngiltere silah ambargosuna karar verdiler. Fakat Nijerya'nın ihracatının yüzde seksenini oluşturan petrol ihracatına karşı herhangi bir ambargo var mı? Hayır! Beklenmemeli de.

Commonwealth Nijerya'nın salt üyeliğini dondurmakla yetindi. Commonwealth ihraca karar verene kadar zalimler iki yıl terör rejimini sürdürebilirler. Böyle cesaretsiz önlemlerin Nijerya'ya yararı dokunmaz. Bizler Abacha Hükümeti'ne karşı kapsamlı tedbirler talep ediyoruz.

Ölenlerin bizden bekleyebileceği en asgari şey budur. Yaşayanların da.

Baskan Salman Rüstü

'İktidar basiretsizliğini itiraf etsin'

Wiwa'nın Similia adlı yapıtından bazı bölümler

(...) Hakları için mücadele eden deltadaki nüfusa sesleniyorum: Her tür şiddetten vazgeçilsin. İnanıyorum ki, tarih kendilerinden yanadır. Fakat Ogonilerin karşısında ırkçı ve zalim bir şirket bulunmaktadır. Shell, Nijerya etno–merkeziyetçiliğini kendi yararına kullanmaktadır. Ve ben, Nijerya polisinin bu duruma acımasız bir şiddet dışında tepki duyacağına pek emin değilim. Bu yüzden her türden şiddet sadece kan dökülmesine yol açacaktır. Diğer yanda iktidar, eğer adil bir anlaşmaya ulaşılmak isteniyorsa, basiretsizliğini itiraf etmek zorundadır. Son yirmi yıldaki fırsatların kullanılmaması kasıtlı idi ve deltadaki nüfusa yapılan haksızlık çok büyük boyuttaydı.

Deltada karşılaştığımız sorun sadece basit bir petrol sorunu değildir. Oradaki halk iç savaşta kurban olarak kullanıldı, ardından da soyuldu. Oluşan öfke öyle kolayca yatıştırılamaz ve bunun iki önemli nedeni vardır: Birincisi Nijerya Anayasası azınlıklara bir korunma sağlamıyor. İnsan hakları ile ilgili kararnameler sadece kişileri koruyor. Dolayısıyla federasyonu oluşturan topluluklar anayasaya uygun bir korunmaya sahip değildirler. Hakim etnik topluluklar, bu durumu azınlıkların üstünde tepinebilmek için kötüye kullanıyorlar.

Bugün, Nijerya'nın temel gelir kaynağı olan petrol özellikle azınlıkların yaşadığı bölgelerde bulunmaktadır. Fakat artık büyük etnik toplulukların çıkarı için 'menşe prensibi'nden vazgeçilmiştir. Federal hükümet petrol ticaretindeki gelirlerin büyük bir bölümünü petrol çıkmayan bölgelerdeki sosyal projeler için kullanmaktadır. Böyle bir ayırımcılık sonuçta sadece şiddetli çatışmalara yol açar. (....)

Ayrıca toprak sahibi olanlara petrol ticaretinden bir kar payı verilmelidir. Petrol çıkan bölgelerdeki vatandaşlar petrol şirketlerinin idare heyetinde temsil edilmeli ve yöredeki belediyelerin katılımı sağlanmalıdır. Deltadaki halkın ham petrolün satışına katılmasına izin verilmelidir.

Delta'yı tehdit eden bir felaket ancak böyle engellenebilir. Ey insanlar bunun farkında mısınız?

büyük çaplı hasara yol açtı. İçme ve tatlı su rezervleri ve tarım alanları mahvoldu. Bunlar petrol tekellerinin görmek istemediği konular.

Canlıların kan dökülmeden yok edildiği bu ortamı "ekolojik bir savaş" olarak tanımlayan Ken Saro–Wiwa ve arkadaşlarının, sistem açısından bakıldığında "günahları" (!) büyük: Emperyalizmin "kutsal ineklerinden" olan Shell ve diğer yabancı tekellerin yerli işbirlikçilerle birlikte ülkeyi yağmalamalarına artık susmamak ve bununla da kalmayıp, Ogoniler'in hoşnutsuzluğunu örgütlü bir düzeye çıkarmak.

26 Ağustos 1990 tarihinde MOSOP'un kurulması ile bölgedeki en örgütlü etnik azınlıklardan biri haline gelen Ogoniler Ken Saro–Wiwa'nın imzasıyla, Nijerya Federal Hükümeti'ne ve BM Azınlıklar Komisyonu'na, yağma ve tahribi açıklayan bir belge sundular. Bu belgenin önsözünde şu satırlar yer alıyordu: "Nijerya'da iktidar, ulusu etnik geçimsizlik ve savaşa mahkum etmiş ve ülkenin kaynakları tarihte görülmemiş boyutlarda zarara uğramıştır. Ülkenin bugünü ve geleceği ipotek altında bırakılmıştır. Ogoniler ve diğer azınlıklar egemen sınıfın kölesi durumuna indirgenmişlerdir. Nijerya'nın artık Güney Afrika Apartheid devletinden hiçbir farkı kalmamıştır".

Ekolojik ve sosyal alandaki sefaleti, sömürüyü, talan ve tahribi ayrıntılarıyla ortaya koyan bu belgenin sonunda ise şu görüşler aldı: "Ogoni halkı politik otonomi ve ekonomik kaynaklardan adil pay talep etmektedir."

Hükümet'in bu taleplere yanıtı, diyalog yerine, bölgeye asker yollamak şeklinde oldu. Olur ya, Ogoniler'in bu tavrı başkalarına örnek olur ve durum rejimin artık denetleyemeyeceği bir düzeye ulaşabilir. Hükümet'e göre sorunun kolay çözümü devlet terörü ve "etnik temizlik"ti.

Gaspçı Shell

Bu elbette sadece hükümetin benimsediği bir politika değildi. 29 Ekim 1990 tarihinde Port Hatcourt'taki emniyet müdürlüğüne Shell'den şu içerikte bir mektup geldi: "Konu: Umuechem bölgesindeki çalışmalarımızın rahatsız edilmesi tehlikesi". Ardından şu rica: "Arazimizde acilen bir güvenlik korunması (Mobile Police Force tercih edilir) sağlamanız için size başvuruyoruz." Ardından arzulandığı gibi "güvenlik korunması" geldi. Shell için emniyet sağlanmış, bölge "sükunete" kavuşmuştur: Sonuç: 80 ölü ve yüzlerce yaralı. Bir köy azası ve oğulları üstlerine benzin dökülerek yakılmış ve 500'e yakın ev tahrip edilmişti. Shell ise, olayların ardından sadece polislerin provokasyona getirildiğini ileri sürmekle yetindi. Bir araştırma komisyonu, Shell'in sondaj çalışmaları sırasında toprak gaspedip tarlaları tahrip ettiğini, dolayısıyla havavcılığa da büyük darbe vurduğunu rapor ediyordu. Tüm bu tahribatın yaptırımı ise Shell'in ödediği cüzi bir tazminattı.

Nijer Deltası'ndaki direnişin Umuechem bölgesindekine benzer operasyonlarıyla artık engellenemeyeceğini gören rejim, çareyi 21 Nisan 1994'te "Ogoni topraklarında adaleti ve düzeni tekrar oluşturma operasyonu" adıyla başlattığı terör harekatında gördü. Bu operasyonla ilgili Temmuz 1994'te, Uluslararası Af Örgütü'nün (Aİ) yaptığı açıklamaya göre; 2 bine yakın insan öldürülmüş, tecavüze, yağmalamaya, zulme maruz kalan on binlerce insan evsiz kalmıştı.

Aİ'nin bu açıklamasından Ken Saro–Wiwa ve 8 arkadaşının idamına kadar geçen zaman içinde, gerek ülke çapında, gerekse Ogoni bölgesinde oluşan kaotik ortam, bu idamların gerçekleşmesiyle daha da içinden çıkılmaz bir hal aldı. Ülkenin dış ilişkileri de çıkmaza girdi. İlerki tarihlerde yeni gelişmelere gebe olan ülkede kısa vadede nasıl bir sonucun ortaya çıkacağı şimdiden kestirilemiyor. Bununla birlikte, Ken Saro–Wiwa'nın mahkemedeki son savunmasında söylediği şu sözler herhalde gerçeğe en yakın saptama: "...... bizler hepimiz tarih önünde durmak zorundayız... Sonunda ne hapis, ne de ölüm bizim kazanmamızı engelleyebilecektir... Shell de burada mahkeme önündedir.... Bu şirket Ogoni halkına karşı sürdürdüğü kirli savaş nedeniyle cezalandırılacaktır".

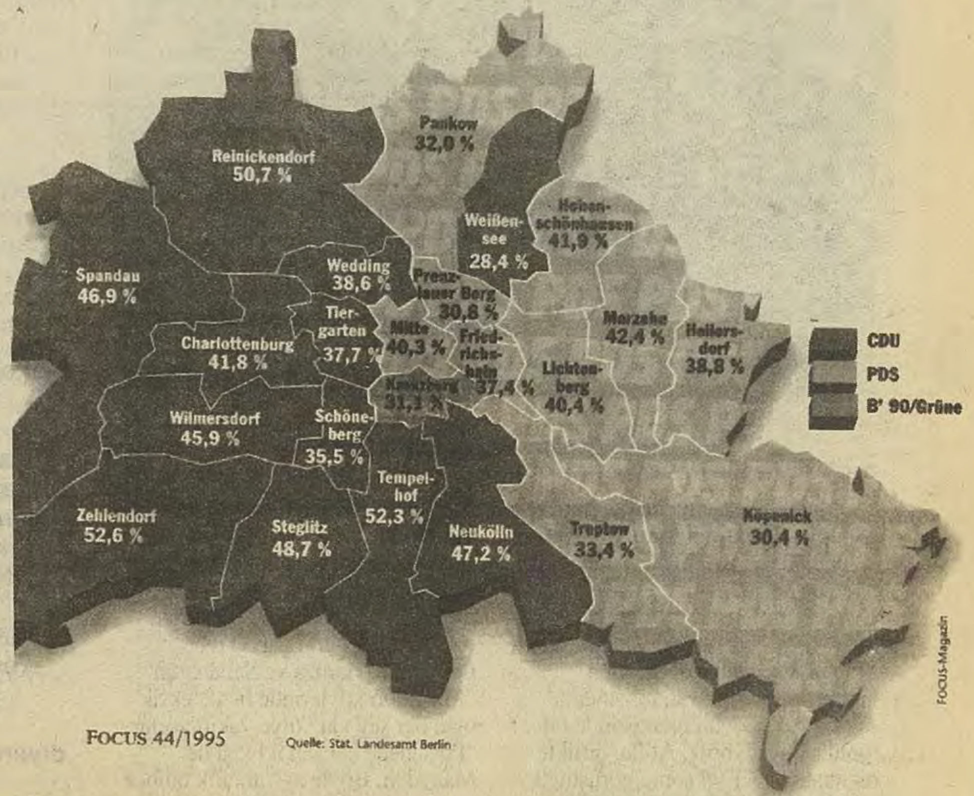
6 yıl sonra Berlin yeniden bölündü

Doğu Berlin 'Kızıl'a döndü!

1989'da duvarın yıkılmasıyla birleşen Doğu ve Batı Berlin, aradan geçen 6 yılın ardından yeniden bölündü! Kentin doğusu yeniden 'kızıl'a döndü. Yaklaşık 3,5 milyonluk kentin doğusu yüzünü yeniden sosyalizme dönerken batı bölümü de eskisi gibi kapitalizme bağlı kalmaya devam etti. Geçen ekim ayı sonunda yapılan Berlin Eyalet Meclisi seçimlerinde 1989 öncesinde Doğu Berlin'i oluşturan 11 seçim bölgesinin 10'unda PDS (Demokratik Sosyalizm Partisi) yüzde 40'lara ulaşan oy oranlarıyla birinci parti olurken eyalet genelinde de yüzde 14,6 oy oranıyla üçüncü parti durumuna geldi.

Ekim ayındaki eyalet parlamentosu seçimlerini İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana katılım oranının en düşük düzeyde kaldığı seçimler olarak tarihe geçti. Berlinliler'in yüzde 31,6'sı sandık başına gitmedi, katılım oranı ise yüzde 68,4 civarında gerçekleşti. "Seçime Katılmayanlar Partisi" 783 bin 496 oy sayısına ulaşarak, seçimlerden 625 bin 114 oyla birinci parti olarak çıkan CDU'yu (Hıristiyan Demokrat Parti) gerilerde bıraktı. Berlin'de en kötü sonucu alan parti ise şüphesiz SPD (Sosyal Demokrat Parti). SPD'nin üst düzey yöneticilerinden İngrid Stahmer'in aday olduğu Charlottenburg'da bile SPD'nin oy oranı çok düşüktü. Kentin batısındaki bu semtte oyların yüzde 41,8'ini Hıristiyan Demokratlar toplamıştı. Seçim bölgesi temsilcilerinden Rudolf Kujath'a göre "Sonuçlar, seçmenlerin SPD'ye şehir meclisinden dışarı" dediğini gösteriyordu. Gerçekten de SPD Berlin parti örgütü için eyalet atlasında adeta yer kalmamıştı. SPD toplam oyun yüzde 23,6'sını alarak, oyların yüzde 37,4'ünü toplayan CDU'yu epey geriden takip ediyordu. Doğu Berlin'in tüm semtlerinden mutlak bir üstünlükle çıkan PDS'in ulaştığı oy oranı ise, yüzde 14,6 idi. Berlin Eyalet Parlamentosu seçimlerinde hem doğuda, hem de batıda oy miktarını yükselten tek parti Yeşiller 90 İttifakı'ydı. FDP (Hür Demokrat Parti) yüzde 2,5'lik oy oranıyla parlamentodan silindi. SPD'li Wolfgang Nagel "Bu bir iş kazası değil, ibret dersi ise hiç değil. Durum seçim yüzdelerinin gösterdiğinden çok daha vahim" diyor. SPD'nin durumu vahim, çünkü seçmen, sosyal demokratları çok temel bir alanda masaya yatırıyordu SPD'lilere göre. Eskiden beri sendikalardan destek alan, bir halk partisi olmakla övünen SPD'nin bu niteliğinin artık sorgulandığını da gösteriyordu seçim sonuçları. Banliyö semtlerinden alınan kötü sonuçlar alt gelir gruplarına mensup halk kesiminin SPD'den desteğini çektiğini gösteriyor. Berlin'deki 23 seçim bölgesinden ancak 2 semtte belediye başkanlığı seçimlerini kazanan SPD, Doğu'da PDS ve CDU'dan sonra üçüncü parti konumuna geldi. Eski Belediye Başkanı Walter Momper, "Seçmenlerin çoğu batıda Yeşiller'e, doğuda ise PDS'e kaydı" diyor.

SPD'nin yaşadığı ağır yenilgi parti saflarında tartışmaya açıldı. Sosyal demokrat yöneticilerden İngrid Stahmer darbe yemiş partiye yeniden hayat kazandırmak için "Bir araya gelip olayı konuşmamız gerekir" diyor. Yine eski parti şeflerinden Ditmar Staffeld "Altı ay sonra genel seçimler var. Şimdiden eyalet yönetiminden çekilecek olursak, genel seçimlerde bugünkünden daha beter durumlara düşeriz" diyor. SPD'nin durumu kötü, ama CDU hasta ortağı pek fazla zorlamak istemiyor. Çünkü PDS'e göre SPD elbetteki ehven-i şer. Çünkü Doğu Berlin'in tekrar sosyalizm doğrultusunda seçim yapması tüm Doğu Almanya açısından burjuva partiler için tehlike sinyali veriyor.

Berlin Eyalet Parlamentosu seçimlerinde eski Doğu Berlin'i oluşturan 11 seçim bölgesinden 10'unda birinci parti olan PDS 'le birlikte Doğu Berlin yüzünü yeniden sosyalizme döndü.

'Doğulular' da, 'Batılılar' da birleşmeden hoşnutsuz

Doğu Almanlar birleşmeden hayli hoşnutsuz, çünkü sosyalizmin bazı ekonomik ve toplumsal kazanımları yok edildi. Birleşmenin batıda onlara iş olanağı yaratacağı düşünülüyordu, ama bu beklenti gerçekleşmediği gibi eski toplumsal yapının çözülmesi ile işsizlik daha yoğun bir hal kazandı. Batı Almanya ekonomisi epey uzun süredir krizdeydi, yabancı işçilere, doğudan gelenler de eklenince işsizlik adeta kronik hale geldi. Batı Almanlar doğulu kardeşlerini sevmiyor, onları şimdiye kadar yarattıkları ekonomik değerlere ortak görüyorlar ve bu tür bir paylaşmayı hak etmediklerini düşünüyorlar. Şimdi Almanya genelinde üç statü oluşmuş bulunuyor; birinci sırada Batılı Almanlar, ikinci sırada Doğulu Almanlar, üçüncü sırada ise yabancılar yer alıyor.

Ekonomik yatırımcılar kendilerini güvende hissetmediklerini söylüyor. İşverenler Federasyonu panikte "Sonuçlar felaket, büyük sermaye sahipleri kaçıyor" diyor. Ama halk yatırımcıların görüşlerine katılmıyor elbette...

PDS'in başarısının nedenleri

Peki PDS'in başarısının arkasında yatan etmenler ne? Politik gözlemciler bu konuda basit açıklamalardan kaçınmayı öneriyor. Rakamlar gerçekten bu öneriyi dikkate almakta fayda olduğunu gösteriyor. Demokratik Alman Cumhuriyeti (DDR) 6 yıl önce sona erdiğinde Berlin'de 220 bin SED (Sosyalist Birlik Partisi) üyesi vardı, bu seçimlerde PDS'in aldığı oy miktarı da 244 000. Gregor Gysi'nin partisi çok renkli. Sadece eski kadroları bünyesinde barındırmıyor, partiye destek veren çok genç bir nüfus var. Ayrıca Batılı partilerin kendilerini anlamadığını düşünen orta sınıflar da içine alıyor. Doğuda hem sayısal çoğunluk olarak, hem de etkileme gücü açısından PDS'den daha güçlü bir parti yok. Uzun bir süredir politik arenada mücadele veriyor. Geçtiğimiz ocak ayı sonunda yapılan parti kongresinde Sarah Wangenknecht'in sözcülüğünü yaptığı ve stalinist olduğu ileri sürülen Komünist Platform'u tasfiye eden PDS'in Doğu Almanya'da çok sadık ve geniş bir taraftar kitlesi var. Bunların yarısı 1994'te yapılan bir kamuoyu araştırmasında kendilerini uzun süredir parti ile tanımladıklarını söylemişlerdi. Yine aynı kamuoyu araştırmasında parti üyelerinden yüzde 60'ı birleşmeden önce eski SED üyesi olduklarını da ifade etmişlerdi. Partinin yeni bileşimi biraz farklı. Parti üyelerinden büyük bir çoğunluğu kendilerini sadece "solda" olarak tanımlıyor. Solu bir duruş, bir pozisyon olarak görüyorlar, yani tam anlamıyla protesto seçmeni değiller. PDS, DDR nostaljisi yapmıyor değil. Eski sosyalist kazanımlardan bol bol söz ediyor, mesleksel prestiji kazanmak, eski sosyal statüsüne tekrar kavuşmak isteyen pek çok insanın dışında, sosyal güvenliğini kaybetmiş pek çok seçmenin de PDS'i desteklediği görülüyor.

45 yaşındaki F. Holger; "Yeşil alanlarımıza varıncaya kadar her şeyimizi elimizden aldılar. Şimdi de doğunun tek partisini devirmek istiyorlar. PDS'i tüm bunları protesto etmek için seçtim" diyor. 31 yaşındaki tezgahtar R. Sabine ise, "PDS'i eski SED'den farklı olduğu için" seçtiğini söylüyor. Sonuçta bir kısım seçmen eski sistemi aradıkları, ona özlem duydukları için PDS'i seçmiş, bir başka bölüm ise Gysi ve ekibine yeni bir başlangıca olanak sağladığı için destek veriyorlar. Ama gerçek olan Doğu Alman halkının birleşmeden memnun olmadığı. Eskiden sosyalizmi bir ölçüde de olsun yaşamış ve daha sonra kapitalizme yönelmiş olan doğu Almanlar yeniden sosyalizme dönmek istiyorlar. Geçmişte sahip oldukları sosyal güvencelere duydukları özlem, yeni düzenin açtığı ekonomik, toplumsal, kültürel, ahlaksal yaralarla derinleşince seçim sandıklarından PDS'in çıkması sürpriz değil ...

(Focus dergisinden derleyerek çeviren: Necla AKGÖKÇE)

'Yağmurdan Önce', 'Yağmurdan Sonra'

Makedonya'da Be

Makedonya

Atilla TUNA / Hacer YILDIRIM

Makedonya'nın güneyinde, Mariova dağlarının yakınlarındaki Kanatlar, 130'u Türk, toplam 180 hanenin yaşadığı bir Bektaşi köyü. Evlerin mimarisi Anadolu'dan farklı değil. Girişte solda okul , sağda ise sosyalist dönemden kalma, kullanılmayan bir sinema salonu var. Köyün merkezinde bir topluluk görüyoruz. Atilla, birlikte okuduğu ve 11 yıl sonra görüştüğü arkadaşlarıyla kucaklaşıyor; Kasım, Yusuf, Sebahattin, Hamza, Selim'le sohbet ediyoruz. Öğretmen olmuşlar, tümü evlenmiş ve çocukları olmuş. Sebahattin kendini Bektaşiliğe adamış. Bir süre sonra içeriye, bir elinde asası, diğerinde bira şişesiyle ak sakallı bir Bektaşi Babası giriyor ve erenlere hal hatır soruyor. Hamza'nın daveti üzerine evine gidiyoruz. Yer sofrasında ev ekmeği, kızartılmış biber, yoğurt, kuru fasulye yiyoruz. Yan odaya geçip çay içiyoruz. Sonra hepimiz aynı bardaktan rakı içiyoruz, bu bir Bektaşi geleneği. Evin duvarlarında Hz. Ali ve 12 imamın resmi var.

Ertesi sabah, hakim bir tepedeki Bektaşi dergahını ziyaret ediyoruz. Duvarlarla çevrili dergahta Dikmen Baba, İsmail Baba, Selman Baba, Hıdır Baba ve Mustafa Baba'nın türbeleri, çok sayıda mezar, bir misafirhane ve cemevi var. Musa Baba bizi mabede götürüyor. Hıdır Baba'nın kardeşi olan Dikmen Baba, Horasan'dan gelip bu dergahı kurmuş. "Tarihi konusunda kesin bilgimiz yok" diyor. Musa Baba anlatmaya başlıyor:

"İmam Hüseyin'in Kerbela'da şehit olduğu gün aşure yapar, birlik beraberlik isteriz. 12 gün matemini tutarız. Muharrem ayı geldiğinde 50-60 kurban keser,15-16 kazan kaynatırız. Canlar gelir, öğleden akşama kadar yemek veririz. Akşam dergahta cem yaparız. Kerbelayı konuşur, ilahiler söyleriz, nefes ederiz. Babanın önünde iki kişi oturur, bir de saki vardır. Bir küçük bardakla rakı gelir, sonra semah yaparız. Misafirhaneye her cuma genellikle dergahtan şifa bulmak için misafirler gelir".

Sünnilerle ilişkilerinin iyi olduğunu anlatan Musa Baba "kız alıp kız verdiklerini" de sözlerine ekliyor.

'Derviş olmak için içinizi temizleyin'

Dergah'tan çıktıktan sonra gittiğimiz sade döşeli ev, 84 yaşındaki bir dervişin evi. Derviş olmak için kişinin öncelikle "kendini temizlemesi ve çözümlemesi" gerektiğini söylüyor bize. Sonra tekkeye hizmet devri başlıyor.

Köy merkezinde arkadaşlarımız sorunlarını anlatıyorlar. Evlerde hala taşıma suyla idare ediyorlar. Köyde tek telefon var. O da postanede. Hamza ve Sebahattin "Makedon köylerinde bizde eksik olan her şey var" diye yakınıyorlar. "Postanede çalışan iki kişi de Makedon. Böyle ayırımcılık olunca insanlar birer birer Türkiye'nin yolunu tutuyor."

Arnavut, Makedon gerginliği

1994'teki nüfus sayımına göre Makedonya'da yaklaşık dört kişiden biri Arnavut. Ağırlıklı olarak ülkenin batısı ve kuzeyinde yaşayan Arnavutlar'ın yoğunlaştığı kentler arasında Üsküp, Kalkandelen, Gostivar, Kumanova ve Ohri sayılabilir. Türklerde olduğu gibi onlarda da tüm kurumlar mevcut. Üsküp'te Flakae Velezarimit adlı haftada birkaç kez çıkan bir gazeteleri, çocuk ve kültür dergileri, dernekleri, tiyatroları, TV–radyo yayınları var. İki siyasi partileri var ve Türkler'in aksine, Makedonya Meclisi'nde 13 milletvekilleri, hükümette dört bakan ve dört bakan yardımcıları var. Bölgedeki Arnavutların birçoğunun İkinci Dünya Savaşı sonrasında işgalci İtalyan gençleriyle ve Nazilerle işbirliği yapmaları ve 1945 yılında ayaklanma girişimleri ülkenin kurucu ortaklarından sayılmamalarına neden oldu. Yugoslavya'da sosyalist dönemde sorunlar yumağı haline gelen Kosova'da 1950'li yıllarda özerklik istemleri kitlesel gösterilere neden oldu. General Rankoviç'in zulmüne dayanamayan on binlerce Arnavut, Türkiye'ye göç etti. 1974 yılında Sırbistan'a bağlı olarak Kosova ve Metohiya özerk Bölgesi kuruldu. Daha sonara Miloseviç döneminde özerkliği ellerinden alınan Kosovalıların birçoğu Makedonya'ya göç ettiler. Kosova'daki olaylar Makedonya'daki Arnavutlar'ı doğrudan ilgilendirdiği için bu bölgenin kilit sorunu olarak hala duruyor.

Arnavutlar'ın Türkler'e bakış açısı Osmanlı önderliğinde doğrudan ilintilidir. Osmanlı idaresinde yaşadıkları 500 yılı Arnavutlar "esaret ve zulüm" dönemi olarak anarlar. Bu nedenle, Arnavut folklorunda Türkler aleyhine sayısız türkü yakılmış, şarkılar söylenmiş, kahramanlık destanları yazılmıştır. Skender Begu olarak andıkları İskender Bey büyük kahramanlarıdır.

Makedonya'da da bizdekine benzer geleneklerin yaşadığını görünce şaşırmadan edemiyoruz. Bektaşiler, bu mozaik içinde inançlarını ve farklılıklarını koruyarak sürdüren bir topluluk... Musa Baba, "canlar gelir, öğleden akşama kadar yemek veririz erenlere. Akşam dergahta muhabbet olur. Canlar toplanır, cem yaparız" diyerek geleneklerin devam ettiğini anlatıyor. *(Solda)*

Bektaşi geleneğinin Kanatlar'da bozulmadan sürmesi, kadınların kullandıkları geleneksel giysilerde de kendini gösteriyor. Geleneksel giysileriyle gördüğünüz Bektaşi kızı, sanki Anadolu'da bir Bektaşi evinde poz verir gibi... *(Sağda)*

Sosyalist dönemde Türklerle olan ilişkilerini bir olayla örneklemek gerekir. Komünistler Birliği Merkez Yönetim Kurulu Türk üyesi Kadri Rauf, 1971 nüfus sayımında Arnavut milliyetçilerin baskısı sonucu çok sayıda Türk'ün tehditle Arnavut yazıldıklarını ve böylelikle çok az göç olmasına karşın, Türk nüfusun yüzde 60 azaldığını dile getirince, partiden ihraç edilmiş ve tecrite maruz kalmıştı. Ocak1994'te Tiran'da yayınlanan Rilindya gazetesinde başlayan, Muhammed Pinku ve Zekeriya Can arasındaki tartışmanın özeti Türkler'e ve batıya bakış açısını oluşturuyor. Bir taraf batıya açılmayı, diğer taraf da Türkler'e yönelinmesini savunuyor. Kalkandelen'de görüştüğümüz Arnavutlar'ın çoğunun Türkler'i müttefik, Türkiye'yi de hami olarak gördüklerini söyleyebiliriz.

Arnavutların üniversite mücadelesi: 1 ölü

Kalkendelen Arnavut Üniversitesi, Arnavutların Makedon hükümetiyle geçen yıldan kalan ana sorunlarından birini oluşturuyor.

Geçen yılın sonlarında Fadıl Süleymani önderliğindeki bir grup aydın, Arnavut öğrencilerin Makedonya'da iki üniversiteye kabul edilmelerinde çok büyük zorluklar çıkarıldığını, bu yüzden bir Arnavut üniversitesinin kurulması gerektiğini belirterek başvuruda bulundular. Halktan bağış toplanarak üniversite binası yapıldı.

Başbakan Branko Crvenkovski anayasaya göre milliyetlerin sadece ilk ve orta öğretim kurumları kurabileceklerini, girişimi anayasaya aykırı bulduğunu belirtiyor ve bunun engelleneceğini ifade ediyor. Ülkede karşılıklı protesto gösterilerinin sürdüğü bir ortamda, üniversite 17 Şubat 1995'de açıldı. Gecekonduyu andıran üniversite binası polisin müdahalesiyle yıkıldı. Çıkan olaylarda bir kişi öldü, 15'i ağır olmak üzere, 60 kişi yaralandı. Üniversite Rektörü Fadıl Süleymani ve kurucu üye Mülaim Feyzi tutuklanarak haklarında dava açıldı, daha sonra kefaletle serbest bırakıldılar.

Karşılıklı protesto gösterilerinde Makedonlar "Arnavut üniversitesine evet, ama Tiran'da açılsın", derken, Arnavutlar "Silah değil, üniversite istiyoruz", "Demokrasi Arnavutlar için yapılan hapishanelerle kurulamaz" sloganını atıyorlardı.

Geçen yıl Makedonya polisinin Üsküp'te Arnavutların yoğun olduğu semt Gazi Baba'da iki Arnavut'u öldürmeleri, bu yılın 14 Nisan günü de Debre yakınlarında sınırı geçmek isteyen bir Arnavut'un polis tarafından öldürülmesi, hem Arnavut milliyetçileri arasında büyük tepki topladı, hem de Arnavutluk hükümetinin resmi protestosuna neden oldu.

Birleşmiş Milletler özel temsilcisi Yakusi Akaşi, Arnavut-Makedon gerginliğiyle ilgili olarak Makedonya ziyaretinde, "sorun barış yoluyla çözülür" sözleriyle i tarafı da yatıştırmaya çalıştı.

İslamcı hareket yaygınlaşıyor

Makedonya'da Arnavutlar tarafından kurulan ilk siyasi parti olan Demokratik Refah Partisi (PPD) (ya da Arnavutça adıyla Partia per Prosperited Demokratik Genel Sektereteri ve milletvekili Naser Zyberi ile PPD'yi ve Arnavutlar'ın sorunlarını konuştu Zyberi PPD'yi şöyle tanımlıyor: "Arnavut ağırlıklı yurttaşlar partisidir. Bağımsız devletten, eşitlikçi bir rejimden, insan ve milliyetler hukukundan yana olan çağdaş demokratik ve milliyet ayırımı gözetmeksizin eşitlik için mücadele eden bir parti". Zyberi, amaçlarının gerçekleşebilmesi işin demokrasinin işlemesinin gerekli olduğunu, böyle bir işleyiş olmadığı işin zorluklarla karşılaştıklarını söylüyor ve "Resm rakamlara göre yüzde 13, bizdeki rakamlara göre yüzde 33 olan Arnavut nüfusa ayırımcılık yapılıyor. Sadece Arnavutlar'a değil, Türklere de ayırımcılık yapılıyor " diyor. Zyberi Arnavut Üniversitesi ile ilgili olarak ise şunları söylüyor:

"Makedonya'da yüksek eğitim veren Manastır ve Üsküp üniversitelerinde Arnavutlar, öğrencilerin yüzde 1'ini oluşturuyor. Polis teşkilatında ve ordu subayları arasında Arnavutların oranı sadece yüzde 3 Ama askerlerin yüzde 40'ını oluşturuyoruz." Makedonların ilk

ktaşi köyü Kanatlar

defa devlet kurduklarını, bunu sadece kendileri için istediklerinden, her alanda ayırımcılık yaptıklarını söylüyor, Zyberi. Halk arasında konuşulan olası bir Makedonya- Sırbistan ittifakı için de, "Şu an için öyle bir işbirliği belirtisi yok, ama uyanık olmak gerek. Bu sadece Arnavutlar açısından değil, herkes için zararlı olur" nitelemesinde bulunuyor.

Tarikatlar yayılıyor

Sosyalist dönemin 45 yıl sürdüğü Makedonya'da, rejim değişikliğiyle birlikte her türlü tarikat ve dinci akım boy göstermeye başladı. Dinlerin özerkliği ve tarikatların özgürlüğü anayasal güvence altında. Ülke, dışarıdaki aşırı dinci örgütlerin de çekim merkezi haline gelmiş durumda. Makedonya'daki müslüman cemaati Hanefi mezhebine bağlı. Son zamanlarda İran'dan sızan Şiilik akımı, özellikle Arnavutların yoğun olarak yaşadığı Batı Makedonya'da gelişme göstermiş. Tarikatlar arasında Bektaşilik, Sadedi, Sinani, Kadiri, Rıfai, Halveti, Melami, Nakşilik göze çarpıyor. Müslüman Gençler, Tebliğ Cemaati ve Refah Partisi ile bağlantılı olarak çalışan İnsani Yardım Teşkilatı (İHH), faaliyet gösteren dış bağlantılı örgütler olarak dikkat çekiyor. Tarikatların ve tekkelerin koordinasyonunu ise Meşihat olarak adlandırılan Diyanet İşleri Başkanlığı sağlıyor. Merkezi Üsküp'teki Meşihat'a bağlı çalışan "El Hilal" Yardımlaşma Derneği ise, ülkede faaliyet gösteren en aktif yardımlaşma kurumu.

'Bosna'ya yardım bahane'

Üsküp çarşısında görüştüğümüz birçok esnaf, El Hilal Derneği'nin Bosna'ya yardım bahanesiyle usulsüz yardım topladığını belirtiyor. Meşihat'ın, Diyanet Vakfı'na ait birçok dükkanı usulsüz biçimde kiraya verdiği, kurban derilerinden yolsuzluk yaptığı yaygın olarak konuşulanlar arasında. Suudi Arabistan, İran gibi ülkelerin yanısıra Refah Partisinin de Meşihat'a ve El Hilal Derneği'ne küçümsenmeyecek oranlarda parasal yardım yaptıkları da iddia ediliyor. Meşihat'ın bünyesinde çalışan El Hilal Derneği 1991-1993 yılları arasını kapsayan faaliyet raporunda Refah Partisi'yle yaptıkları işbirliğinden örnekler sıralıyor.

'Arnavut milliyetçisi Meşihat'

Üsküp Müftüsü İdris Selam, çoğulcu demokrasiye geçişle birlikte dış ülkelerden kökten dinci akımların ülkeye sızdığını, hepsinin hayırsever cemiyetleri şeklinde kurulduğunu söyledi. Meşihat Yönetim Kurulu üyesi Avni Engüllü de, Üsküp Müftüsü gibi köktendinci akımlardan rahatsız. Engüllü, son dönemlerde değişik ülkelerden sızan yeni köktendinci hareketlerden söz ederek, "Üsküp'te bu hareketler pratikte çok fazla öne çıkmıyorlar. Ama İran'dan sızan Şiilik, Suudi Arabistan'dan da Vahabilik akımı varlığını hissettirmeye başladı" diyor. Engüllü, dış ülkelerden kendilerine gelen para yardımı konusunda ise, "Değişik amaçlarla kullanılabileceğinden bu tür yardımları almıyoruz. Çünkü bu yardımlar Makedonya İslam Birliği'nin bütünlüğünü bozar" diye konuşuyor.

Meşihat yetkilileri dış ülkelerden gelen dinci akımları dışladıklarını söylerken, öte yandan kendilerine bağlı olarak çalışan İsa Bey Medresesi'nde görevli öğretim üyelerinin Mısır El-Ezher, Suudi Arabistan Cemiyeti-ül İslamiye, Ürdün Al-Ey-Beyt, Irak İmam-ı Azam ve Kuveyt Üniversitesi gibi, şeriata dayalı kurumlardan mezun olduklarını söylüyorlar. Medrese öğretim görevlilerinin Türkiye'nin laik eğitim kurumlarında öğrenim görmemeleri ise, dikkat çekici bir başka nokta. Meşihat'a yöneltilen diğer bir eleştiri de, bir biçimde sadece Arnavutların sorunlarıyla ilgilenmesi, buna karşın diğer müslümanları dışlayarak, eşit davranmaması. Eski Yugoslavya İslam Birliği Başkanı Yakup Selimovski, mart ayında düzenlenen bir toplantıda, Meşihat'ın daha eşitlikçi bir yapıya kavuşması gerektiğini savunduğu için linç edilmek istendiğini ve orada sahtekarlık yapıldığını örneklerle açıklıyor. Meşihat'ın sadece Arnavutların değil, Makedonya'da yaşayan tüm müslümanların çıkarlarını savunması gerektiğini söylediğinden, suçlandığını da vurguluyor.

Makedonya seyahati boyunca konuştuğumuz kişiler yolsuzluk, sahtekarlık, dış örgütlerle bağlantılar, Arnavutlara yönelik uygulamalar gibi konuların Meşihat'ı yıprattığını ve farklı bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğini belirtiyorlar.

İslamcı parti DEP-İY

Makedonya'da faaliyet gösteren siyasi partiler arasında islamcı parti kimliğinde olan Demokratik Eylem Partisi-İslam Yolu (DEP-İY) Genel Başkanı Kenan Mazlani ile görüşüyoruz. Şeriatçı bir parti olmadıklarını, milliyetçi değil müslümanların birliğinden yana olduklarını söyleyen Mazlani amaçlarını şöyle açıklıyor: "DEP-İY, İslam kültürü ve tarihi perspektifine sahip olan Makedonya vatandaşlarının, Allah'ın adaleti doğrultusunda hedeflerinin gerçekleştirilmesi için çalışacak bir partidir". Makedonya'nın askerden arındırılmış bir bölge haline getirilmesinin de partinin amaçlarından biri olduğunu söyleyen Mazlani, Meşihat'ın tarafsız olması ve kendi alanında çalışma yapmasının daha doğru olacağını söylüyor.

Ulahlar

Makedonya'daki etnik gruplardan Ulahlar'ın yoğun olarak yaşadığı kent Kruşevo, Balkanlar'ın en küçük ve en kısa süren cumhuriyetinin kurulduğu yer. Osmanlı yerel yöneticilerine karşı 1 Ağustos 1901'de başlayan ve bugün Makedonların ulusal bayramı olarak kutlanan "İlinden Ayaklanması" sonucu Nikola Karev önderliğinde, 13 Ağustos'ta Kruşevo'da cumhuriyet kurulur.

Ulah profesör Nicolae Saramandu, Ulah dili ve tarihi üzerine seminerler düzenliyor ve 'Amacımız Ulahça yazı dilinin öğrenilmesidir' diyor...

Kruşevo Cumhuriyeti'nde kurulan hükümette bölgede yaşayan tüm halklar temsil edilir. Devrim mahkemeleri kurulur. Osmanlı güçleri bunun üzerine Resne, Kırşova ve Pirlepe'den üç koldan saldırır, ama 13 Ağustos'ta "Balkanların ilk Cumhuriyeti"nin kurulması engellenemez. Makedonların kurtuluş tarihinde mihenk taşlarından biri olan bu olaydan bizim tarihimizde hiç söz edilmez. Kruşevo'ya bunları anımsayarak varıyoruz. Osmanlı döneminde Ulahlar tarafından bir toprak ağasından satın alınan ve Buşevo dağının eteklerinde iki yamaç arasında kurulmuş olan Kruşevo, Ulahların kendine özgü ev mimarisinin en güzel örneklerinin yer aldığı bir yer. Kent merkezinde Ulah Todor Lega'nın çalıştırdığı Cafe Lega'ya gidiyoruz. "Ulahlar, Balkanlar'ın en eski halklarındandır" diyor Todor, "İlirlerin soyundan geliyorlar. Genellikle dağlarda yaşar, hayvancılıkla uğraşırlarmış. Diğer bir sava göre, Roma'nın beşinci eyaletinin bugünkü devamcılarıdır. Bazıları, Arnavutlarla aynı soydan olduğumuzu iddia ederler" diye devam ediyor. Todor, Kruşevo Cumhuriyeti'nin neden Ulahlar'ın en yoğun yaşadıkları yerde kurulduğunu anlamadığını söylüyor. "Osmanlı döneminde vergiden muaf tutulan bir yerdi, ticaret çok iyiydi. Halk refah içindeydi. Halbuki ayaklanmanın komutanlarından Pitu Guli Ulah kökenliydi" diyor. Todor, Arnavutluk Yunanistan arasındaki Kuzey Epir sorununun Ulahlar üzerindeki baskılardan kaynaklandığını, ama Kuzey Epir'de yaşayan halkın Yunan değil, Ulah olduklarını belirtiyor. Yunanistan'ın kuzeyinde Epir, Bramos, Yanya, Kostur, Metzova, Larisa gibi yerleşim yerlerinde 1 milyon civarında Ulah'ın bulunduğunu belirten Todor, "Ama Yunanistan diğer milliyetlerde olduğu gibi Ulahlar'ın varlığını da yadsıyor" diye anlatıyor.

Kruşevo'da bulunduğumuz sırada, Ulah dili ve tarihi üzerine bir seminer düzenleniyordu. Romanyalı Ulah Profesör Nicolae Saramandu seminerin amacını şöyle anlatıyor:

"Ulahlar Makedonya'nın doğu ve batısında yaşıyorlar. Şive farkı var. Amacımız Ulahça'nın yazı dilinin öğretilmesidir". Ulahça yazı dilinin yüz yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirten Prof. Dr. Saramandu Ulahça eğitimin II. Abdülhamit döneminde başladığını anlatıyor. Seminerde değişik Balkan ülkelerinde, bu arada Türkiye'de bulunan Ulahlar hakkında da bilgi verdiklerini anlatan profesör, İzmir ve Edirne'deki Ulahlar'ın en çok Lozan Antlaşması ile birlikte Yunanistan'ın Maglensko bölgesinde bulunan Nanta köyünden göç ettiklerini belirtiyor.

Ulahlar ve Türkler

Ulahlar, tarihleri boyunca ticaretle uğraştıklarından, yöneticilerle hep anlaşabilmişler, egemenlikleri altındaki devletin dürüst vatandaşları olmuşlar. Yunan kilisesinin yoğun etkisi altında olan Ulahlar, Makedonya'da kurulan bağımsız Ohri Başpiskoposluğu'nun çökmesinin nedenlerinden biri olarak değerlendiriliyor. Halkın yüzde 95'i Ortodoks. Diğerleri müslüman ve katolik. Ulahlar birkaç kola ayrılıyor: Tzintzarlar, Kutzo Ulahlar, Kara Ulahlar, Mavro Ulahlar, Poliotlar gibi. Poliotların trajik bir öyküleri var: Erkekleri Yanyalı Ali Paşa tarafından öldürüldükten sonra kadınları toplu olarak intihar etmişler. Kendilerine Aroman diyen Ulahlar, ünlü kaşkaval peynirini de ilk yapanlardan. Ulahça'da kaş-peynir, kaval-Kavala (Yunanistan'da Ulahların yoğun olarak yaşadıkları bir kent) demek.

"13 Mayıs Ulahlar'ın ulusal günüdür ve resmi bayramdır. Nedeni13 Mayıs 1905 tarihinde II. Abdülhamit'in bir fermanla Ulahlar'ı ulus olarak tanımasıdır. Bu yüzden Ulahlar, Türkler'e hep sempati duymuşlardır" diye söze başlıyor, Paraşkeva Petroska; Üsküp'te yayın yapan Makedonya televizyonunda Ulahça redaksiyon sorumlusu. Liga adlı derneklerinin siyasi amaçla kurulmadığını, ama siyasi bir yanının bulunduğunu ve Makedonya Meclisi'nde Ulah kökenli milletvekillerinin olduğunu anlatan Paraşkeva, haftada yarım saat TV, günde yarım saat de radyo programı yaptıklarını belirtiyor. Dünyada kendileri dışında Ulahça TV yayını yapılmadığını sözlerine ekleyen Paraşkeva, yayının Yunanistan'dan izlendiğini anlatıyor. Ulahlar, Makedonya dışında Arnavutluk'ta da Korşa, Fieri, Elbasan ve Ginokastro'da yaşıyorlar.

Ulahlar'ın, Makedonya'da İştip'te Santa Tzutzu, Manastır'da Manaki kardeşler, Üsküp'te Piti Guli adlı folklor ve kültür dernekleri var. En ünlü Ulah sanatçılar ise şunlar: Mihaylo Pupin, Nikola Paçiç, Koça Popoviç, Jovan Jovanoviç Zmaj.

Kültür, sanat, bilim ve ticaretle uğraşan, ama hiçbir zaman rejim karşıtı olmayan Ulahlar, ünlü Ulah sinemacı Ljubişa Georgiveski'nin altını çizdiği gibi, "Balkanlar'ın birlik şansını oluşturuyorlar".

☞

Çingeneler her yerde dünyalı...

Egemen söyleme göre, bir "buçuk millet"tir onlar, sürekli göç ederler. Çadırlarını göç ettikleri şehirlere yakın yerlere kurarlar. Yerleşik alanlarda da şehirlere yakın bazı semtlerde yaşarlar. Türkiye'de halklar mozaiğidir. Ama bizde Çingeneler'den pek söz edilmez.

Makedonya anayasasında diğer ulusların yanı sıra Çingeneler'den de söz edilir. Çingeneler kendi kültürleriyle yaşar, kendi dilleriyle konuşur, Meclis'te de kendi partileriyle temsil edilirler.

'Ömür boyu' başkan

9 Temmuz 1995 günü Makedonya'da ilk kez bir parti kurultayında parti başkanı "ömür boyu başkanlığa" seçildi: Çingenelerin (Romların) Bütünsel Emansipasyonu Partisi Başkanı Faik Abdi. Çingenelerin ikinci kurultayına 119 delegeden 86'sı katıldı. Faik Abdi, başkanlık listesinden silinmek istediyse de kurultay delegeleri bu öneriyi kabul etmedi. Tanınmış işadamı Amdi Bayram da başkan yardımcısı olmak istemediğini söyledi; bu öneri de kabul edilmedi. Faik Abdi "ömür boyu başkan", Amdi Bayram da başkan yardımcısı seçildiler.

ABD'den, Hindistan'dan ve Avrupa'nın birçok ülkesinden Çingenelerin katıldığı kurultayda, Faik Abdi, Makedonya'nın bağımsızlığından, Çingene Partisi'nin rolünden söz etti. Abdi "Çingenelerin parlamentoda bir milletvekili olmasına rağmen, ülkemizin karşılaştığı sorunların çözümünde partimizin katkısı büyüktür. Bu parti şimdiye kadar Makedonya'ya gelen 89 delegasyonla görüştü. Görüşmelerde Makedonya'da yaşayan Çingeneler'in eğitim sorunları ve yurttaşlık hakları konusuna değinildi. Temsilcilerle Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yapılan görüşmelerde, eğitim ve kültürel haklarımızın Avrupa Konseyi'nin kararlarına göre biçimlenmesi konusuna ağırlık verilmiştir. Çingenelerin birleşmesini sağlayan Makedonya diğer ülkelere örnek olmalıdır. Unutmalıdır ki, Cumhurbaşkanlığı seçiminde Çingeneler Kiro Gligorov'a toplam 57 bin 16 oy verdiler. Bu yüzden ülkemizde Çingenelerin yaşam şartlarının düzenlenmesine özen gösterilmelidir" dedi. Cumhurbaşkanı Gligorov 'un Makedon şovenizmine tavrı Çingenelerin sempatisine neden olmuştu.

'Kaçan kız kurtulur'

Çingene düğününe gitmek istediğimizi söyleyince Makedonlar "Şutka'ya gidin" diyorlar. Akşam saat 10.00 sıralarında yola çıkıyoruz. Bir Çingene meyhanesinin önünde durup "Buralarda Çingene düğünü var mı?" diye soruyoruz. 10 yaşlarında bir çocuk yanıt veriyor: "Bu gece otuz düğün var. Hangisine gitmek istiyorsunuz?" "En büyüğüne" diyoruz. "500 metre gidin görürsünüz" diyor.

Boş arsaya dizilmiş masalar, sandalyeler, üzerinde yüzlerce içki ve yiyecekr. Orkestranın çaldığı Çingene müziği ve Arap Fadıl'ın şarkıları tüm Çingeneleri coşturuyor. Oturanlar oynayanları izliyor. Çocuklar bağırarak oradan oraya koşturuyor. Damatla gelini arıyor gözlerimiz. Gelin bir masada oturuyor. Damatı buluyor, fotoğraf çekmek istediğimizi söylüyoruz. "Olur, ama TV'de falan yayınlanmasın. Sabıkalıyım" diyor. Damat gelinin yanına nadiren gidiyor. Daha çok arkadaşlarıyla ilgileniyor. Göbek atıyor, garsonluk yapıyor. Bu arada iki genç konuklara yiyecek ve içki taşıyorlar. Ve bu gece boyunca sürüyor. "Çingene düğünü etsiz olmaz" diyor 40 yaşlarındaki Şevki. "Yarın da düğün var 1080 kilogram et kesecekler, yine gelin" diyor. En fazla et kesen çevrede "en havalı" oluyor. Gelinin damada kaçtığını söylüyor. "Neden?" Aileler arasında bir problem olup olmadığını öğrenmeye çalışıyoruz. "Yok" diyor. "Kız kaçmasaydı damattan çok para isteyeceklerdi. O da veremezdi. Benim karım da bana kaçtı. Kaçmasaydı da, ben ona kilolarca altın mı verseydim? Eğer altın verseydim şimdi onu istediğim kadar döverdim de vururdum da". Eşinin kaçtığına seviniyoruz, eşi de dövülmekten kurtulduğu için mutlu olmalı. Çocuklar masalara çıkıp göbek atıyor. Herkes içki içiyor. Arap Fadıl her şarkısından sonra ev sahibi tarafından konuklara yeniden tanıtılıyor. "İşte yine Arap Fadıl". Fadıl, Arap değil, kendilerinden daha esmer olduğu işin "Arap" lakabını takmışlar. Düğünün masallardaki gibi üç gün üç gece sürdüğünü sonradan öğreniyoruz.

Arkadaşımız Hacer Yıldırım Çingene düğününde çocuklarla beraber.

En yaşlı üyedeki alfabe

Avrupa Çingenelerinin birçok lehçesi var: Kalder'ce, Thamar'ca, Lovar'ca, Cambaz'ca Gurbet'çe, Burgucu'ca, Arli'ce ve diğerleri. Makedonya Çingeneleri Arli'ce, Cambaz'ca ve Burgucu'ca konuşuyorlar. Diğer dillerden çok sayıda sözcük almışlar, etkilenmişler. Romanya'dan göç etmiş Çingeneler, Romence sözcükler ve kendi lehçelerini de birlikte götürmüşler. Bu yüzden Balkanlar'daki Çingeneler iki gruba ayrılıyor. Eflak Çingeneleri ve Eflaklı olmayan Çingeneler. Eflaklı olmayan Çingeneler Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşadıklarından onlara Türk Çingeneler adı da veriliyor. Bulgaristan, Makedonya ve Sırbistan'ın bir bölümünde yaşıyorlar. Çoğu müslüman, ama içlerinde Hıristiyan olanlar da var.

Balkanlar'da ve diğer Avrupa ülkelerinde Romlara Çingene adı veriliyor ya da Kıptı adıyla anılıyorlar. Yakın zamanlara kadar Kıptı adından dolayı Mısır kökenli olduklarından söz edilirdi. Mısır'da Çingeneler, Engizisyon'dan ve Hıristiyan kilisesinden gizlenmeleri için kendilerine Kıptı demeye başlamışlar. Çingeneleri tarih boyunca, hırsız ve uğursuz olarak kabul etmişler. Çingene sözcüğü bilimsel olarak Şandra adıyla bağıntılı. Şandra, Kaşmir'de yaşayan bir halkın adı ve dilleri günümüz Çingenelerine yakın. Bodrimanta'nın tezine göre ise Babil'in yok olmasından sonra Babil'den kovulan ve sürekli dolaşmaya mahkum edilmişler. Fransız dilbilimci Vayan, Çingenelerin Fenikeliler ya da Pelazglar olduğunu söylüyor. Fransa'ya geldikleri zaman, yanlarında Bohemya'dan geldiklerine dair nüfus kağıdı taşıdıklarından Fransa'da Çingenelere Boemler deniyor.

Günümüzde Çingenelerin tarihi konusunda daha fazla bilgi var. En son araştırmalara göre Çingeneler Hindistan'dan gelmişler. 10. yüzyıldan itibaren gruplar halinde Pamir yaylalarından (kuzeybatı Hindistan) göç etmelerinin nedeni, daha iyi bir yaşam ve sürekli değişik işgalciler tarafından sürülmeleri olmuş. Köylü olanlar çok kötü şartlarda yaşamışlar.

Gazneliler'in Hindistan'ı fethiyle, Çingeneler nihai olarak Kuzeybatı Hindistan'ı (Pencab ve Pamir yaylaları) terketmişler. Avrupa'ya gelmeden önce, İran (Luristan'a) yerleşmişler. Bugün bile Luristan'da yaşayan Romlara Luri'ler denir. Irak, Suriye, Ermenistan ve Anadolu'ya yerleşmişler. Şaip Yusufovski adlı Romolog'a göre, göçebe Çingeneler Rabuş'a ya da ideografik yazıya benzeyen bir alfabe kullanıyorlarmış. Bu işaretleri kabilenin ya da grubun en yaşlı üyesini gizlermiş (baromanuş). Bu işaretler genellikle falcılıkta kullanılıyor. Makedonya'da yaşayan Çingeneler de çeşitli işaretler kullanırlar. Bu işaretler ev duvarlarında ve tahtadan yapılmış ev çitlerinde (köylerde) ve küçük kasabalarda, o bölgeye yerleşecek olan Çingenelerle bir tür iletişim sağlamak işin kullanılmış.

Diyarbakır'da Demokrasi Kurultayı

Diyarbakır, seçim arifesinde birçok farklı sesi bir araya getiren bir kurultaya hazırlanıyor... Kent, Demokrasi Platformu'nun 1–3 Aralık tarihleri arasında düzenlediği "Demokrasi Kurultayı"nda, "İnsan Hakları", "Demokrasi", "Düşünce özgürlüğü" tartışmasına tanık olacak. Siyasi arenadaki değişik görüşleri bir araya getiren, "barış ve özgürlük süreci"ne katkıda bulunması beklenen Demokrasi Kurultayı'nın programı şöyle:

Yer: Diyarbakır Büyükşehir Mehmet Akif Tiyatro Salonu

1 Aralık 1995 Cuma

Konu: Siyaset ve Demokrasi
Saati: 14.30
Katılımcılar: DYP, CHP, ANAP, RP, DSP, YDH, HADEP, DDP,.BSP, SİP.

2 Aralık Cumartesi

Konu: Toplumsal Uzlaşma ve Demokrasi
Saat: 19.00
Katılımcılar: İsmail Nacar, Refik Baydur, Münir Ceylan, Ragıp Zarakolu

Konu: Düşünce, İfade, İnanç, Örgütlenme Özgürlüğü ve Demokrasi
Yöneten: Şanar Yurdatapan
Saat: 14.00
Katılımcılar: Yavuz Donat, Abdurrahman Dilipak, Ragıp Duran, Ertuğrul Kürkçü, Ali Balkız, Ahmet Kırım

3 Aralık Pazar

Konu: Devlet ve Demokrasi
Saat: 09.00
Katılımcılar: Altan Tan, Fikret Başkaya, Rıfat Dağ

Konu: İnsan Hakları ve Demokrasi
Saat: 14.00
Katılımcılar: Akın Birdal, İhsan Arslan, Ata Soyer, Semra Somersan, Ayşe Düzkan

Yurt Kitap-Yayın sahibi Ünsal Öztürk:

Havalandırmaya çıkmış gibiyim

Sosyolog Dr. İsmail Beşikçi, '60'lı yıllardan beri Kürt sorunu, Kürt toplumunun sosyolojik yapısı ve Kürtlerin yaşadığı coğrafyanın siyasal konumu üzerine kitaplar yazıyor. Yazdığı tüm kitaplardan yargılanan Beşikçi'ye bugüne kadar 200 yıl hapis ve milyarlarca lira para cezası verildi. Dünya hukuk tarihine geçecek olan bu yargılamalar sırasında Beşikçi'nin aldığı rekor cezaların yanı sıra O'nun kitaplarını basan Yurt Kitap-Yayın'ın sahibi Ünsal Öztürk'e de eşine rastlanmamış cezalar verildi.

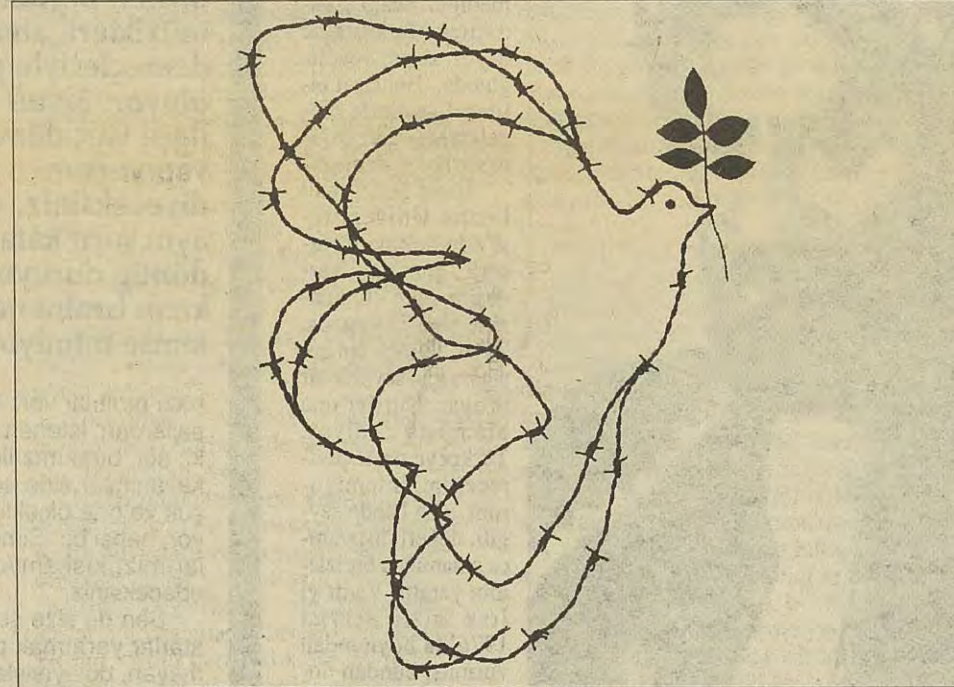
Öztürk, 1991 yılından beri Beşikçi'ye, yasaklara rağmen düşüncenin açıklanması ve düşünce özgürlüğü mücadelesinde yoldaşlık yapıyor. Yaklaşık bir yıldır da cezaevindeydi. Terörle Mücadele Yasası'nın 8. Maddesi'nde yapılan değişiklikten sonra 27 Kasım'da tahliye edildi. Ancak dört ay sonra tekrar hapse dönecek... Çünkü Terörle Mücadele Yasası'ndaki değişiklik Öztürk'ü aldığı 2 milyar liralık para cezasından "kurtarmıyor." Dışarıya alışamadığını söyleyen Öztürk, kendini dört aylığına havalandırmaya çıkmış gibi hissediyor.

Davalarındaki çelişkilerle ilgili teknik bilgileri içeren çok sayıda dokümanı, başta Adalet Bakanlığı ve Anayasa Mahkemesi olmak üzere, birçok kuruma ve hukukçuya gönderdiğini söyleyen Öztürk, hukukçuların bu konuya duyarsız kalmasına tepki gösteriyor.

Ünsal Öztürk'le yargılamalar, cezaevi ve Beşikçi üzerine arkadaşımız **Mustafa Erdoğan** söyleşti.

▼ Sosyolog Dr. İsmail Beşikçi ile Yayıncı Ünsal Öztürk'ün yargılanmaları, aldıkları rekor cezalar nedeniyle tarihsel bir önem kazanırken, yargılamaların usulüne ilişkin yeni iddiaların ortaya atılmasına da neden oldu. İddiaya göre Öztürk, yayıncı olduğu halde 'Eser sahibi ve sorumlu yazıişleri müdürü' gibi değerlendirilerek cezalandırılmış...

Yargılanmayı, tahliyenizi, 8. maddedeki değişiklik bağlamında anlatır mısınız?

27 Kasım'da tahliye oldum. Bu geçici bir dışarı çıkmadır. Davalar Yargıtay'da onaylandıktan sonra tekrar cezaevine gireceğim. Cezaevine giriş tarihim 22 Kasım 1994'tü. Merkez Kapalı Cezaevi'nin 5. koğuşunda kaldım. Bizim yargılandığımız davalar ağırlıklı olarak 8. maddeden. Ancak düşünceyi yargılayan başka maddeler de var. TCK'nın 312,159, 268. maddeleri ile Atatürk'ü Koruma Kanunu gibi kanunlar da düşünceyi yargılıyorlar. Yalnız son dönemde Gümrük Birliği görüşmeleri nedeniyle Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi ön plana çıktı. Bu değişikliği Avrupa istediği için yaptılar, ama Avrupalıların istediği biçimde değil. Avrupa "düşünceyi suç olmaktan çıkarın" diyordu.

Bir de şunu hatırlatmakta yarar var. Düşünce suçu TMY'nin sadece 8. maddesinde yok. Terörle Mücadele Yasası'nın 6 ve 7. maddelerinde de var. Deniz Baykal 170 kişinin salındığını söyledi. Bu doğru değil tabii. Aslında 8. maddedeki değişiklik şudur: Bu maddenin birinci fıkrasındaki, "hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun" ibaresi çıkarılmış, ikinci fıkra olduğu gibi korunmuştur. Bu düzenlemeyle eski yasada olmayan suçlar tanımlanmıştır. Örneğin propaganda suçlarının radyo ve TV aracılığıyla yapılması durumunda bu kuruluşlara 1 gün ila 15 gün arasında kapatma cezası verileceği bildirilmiştir. Para cezalarında da büyük bir artış söz konusudur. Eskiden 50 ile 100 milyon lira arasında verilen para cezaları 100 ile 300 milyona çıkarılmıştır. Yalnız birinci maddedeki 2 ile 5 yıl arasındaki hapis cezaları 1 ile 3 yıla indirilmiştir. Bu ilk bakışta sanki bir iyileştirmeymiş gibi görülüyor. Oysa durum hiç de öyle değildir. Çünkü düşünce dinamik bir süreçtir ve sınırsızdır. Yani bir hırsızlık yaptığınız veya bir bankayı dolandırdığınız zaman amacınıza ulaşabilirsiniz. Oysa, sınırsız olarak algılanması gereken bir süreç olarak düşünce, böyle değildir. Her olgu ve olayla ilgili düşüncenizi belirtmek zorundasınız. Buna iki değil de, bir yıl ceza vermek bir iyileştirme

Eğer iki kanun metni arasında bir farklılık varsa, hukuksal olarak eski metinle ilgili davaların tüm sonuçları ile birlikte düşmesi gerekir. Ama yine de yargılanmaktan kurtulamıyoruz. Ayrıca fazladan para cezalarına çarptırılıyoruz.

TMY'deki değişiklikten sonra da, değişmeyen bölümlerden de yargılandınız. Bu konuda hukuki bir tartışma başlatmak için girişimde bulundunuz mu?

TMY 12 Nisan 1991'de yürürlüğe girdiğinde yasada, mevkutenin dışındaki eserlerle ilgili bir suç tarifi vardı. "En çok satan günlük mevkutenin bir önceki ay ortalama satış tutarının yüzde 90'ı kadar para cezası yayıncıya verilir" deniyordu. Bu bölüm Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. İptal edilince TMY'nin 6, 7, 8. maddelerinde yayıncı ile ilgili kanuni bir tanımlama da ortadan kalkmış oldu. Buna rağmen bizim davamızda Yargıtay 9. Ceza Dairesi bir yorum yaptı. Bu yorumda yayıncıya bir gazetenin sorumlu yazıişleri müdürüymüş gibi ceza verilmesi gerektiği belirtildi. Ve bana birçok davadan sanki bir gazetenin yazıişleri müdürüymüşüm gibi cezalar verildi. Bu durum TCK'nın "Kanunsuz ceza verilemez" biçimindeki 2. maddesine aykırıdır.

Ayrıca TMY'deki yeni değişiklikten sonra da ilginç bir durum ortaya çıktı. Benim durumumla ilgili tarif yeni yasanın 3. fıkrasında yer aldı. Bu demektir ki, eski yasada benimle ilgili bir hüküm yok. Yeni

gösteriyor ki, eski ve yeni yasada yayıncı ile ilgili bir tarif yok. Yalnızca yeni yasanın 3. fıkrasında böyle bir tanımlama var. Buna rağmen bana eski 8. maddenin ikinci fıkrasından yeni cezalar verildi.

Bu durumu yazarak Yargıtay, hukuk fakülteleri ve barolara gönderdim. Hiçbir şey söylemediler. Bundan dolayı ben diyorum ki, Türkiye'de hukukçu yok. Eğer olsaydı bu saydığım uygulamadan dolayı çok önemli bir tartışma başlardı. Bu konuyla ilgili 330'dan fazla dosyayı Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürdüm.

Para cezalarını ödeyecek misiniz?

Bu para cezalarının ödenmesi pratik olarak mümkün değil. Şu anlamda mümkün değil; ben 1989'dan 1994 Kasımı'na kadar toplam 41 kitaptan yargılanmışım. 41 kitaptan 62 dava açılmış ve bunların 36 tanesi mahkum olmuş. Böyle bir tablo Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yok. Başka yayınevleri de yargılanmış, ama bunların yargılandıkları kitap sayısı en çok beştir. Biz ise aldığımız cezaların yanı sıra hiçbir kitabı satamamışız. Tüm kitaplarımız basılır basılmaz toplatılmıştır. Sonuçta devlet bizi ekonomik olarak bitirmiştir. Para cezalarının ödenmesi bu anlamda mümkün değil. Bu işin birinci boyutu. Diğerine gelince, bir banka soyguncusuna para cezası kesmek anlaşılır bir şeydir. Burada haksız olarak elde edilen bir kazanç devlet tarafından geri alınıyor olabilir. Ama bir yazarın yazdıklarından ötürü para ile cezalandırılması, onca hapis cezasının üstüne

öç almak ve düşünceyi açıklama olanaklarını ortadan kaldırmak istiyorlar. Bu nedenle bu paraların ödenmesine ilkesel olarak da karşıyız. Örneğin Beşikçi, "Bu haraçtır, intikamdır, bu parayı ödemeyeceğim" diyor. Ve cezaevinden çıkmayacağını söylüyor.

Para cezasını ödememeniz durumunda kaç yıl hapis yatmanız gerekiyor?

Bana 2 milyarlık ceza toplam 50 davadan verildi. Yasaya göre ödenmeyen her davanın bedeli için üç yıl hapis yatmak gerekiyor. Dolayısıyla 150 yıl gibi bir rakam çıkıyor ortaya...

İçeride kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Dışarıyı iyi izleyebiliyor musunuz?

Dışarıyı gazeteler ve TV'den izleyebiliyorduk. Fakat kendimizi cezaevinde gibi hissetmiyorduk. Beşikçi'yi örnek vereyim. O kendisini cezaevinde filan hissetmiyor. Beşikçi özgürdür. Yalnızca bedeni cezaevindedir. Ancak bazen, kimi yayınevlerinin yeni yayınladıkları kitapları duyunca bir yayıncı olarak hüzün duyuyordum.

Dışarıya ilişkin ilk gözlemleriniz neler?

Daha doğru dürüst bir değerlendirme yapamadım. Yalnız, cezaevi çok kırık dökük bir yerdi. Cezaevindeki devrimciler de olmasa karanlık bir yer de denilebilir. Onlar aydınlatıyorlar. Büyük bir koğuşta kalıyorduk, bazen 70-80, hatta 100 kişi aynı koğuşta kalıyorduk. Normalde en çok 40 kişinin kalması gerekiyor o koğuşlarda. Pis bir cezaevi... Orada yemek yiyorsunuz, orada yatıyorsunuz, orada TV seyrediyorsunuz.. Bir de kapıya yakın bir yerde yattığımız için çok soğuk oluyordu. Evime geldiğimde evim gözüme saray gibi göründü. Müthiş lüks bir yer gibi geldi.

Cezaevi yönetiminin size ve Beşikçi'ye yönelik tavrı nasıldı?

Öyle özel bir yönelimleri olmadı. Yönetim ile sayıma geldikleri zaman karşılaşıyorduk. Beşikçi'den dolayı saygı gösteriyorlardı. Ama askerle bazı sorunlarımız oluyordu. Bir seferinde mahkemeye giderken elimizdeki dosyaları buruşturdular, tartakladılar. "Sizin göreviniz kaçmaktır, bizim ki ise yakalamak" diyerek yakamıza yapıştılar. Çok garip bir şey, kaçmakla ne ilgisi var? Cezaevine biz kendimiz gittik. Mücadelemiz düşünce özgürlüğü için. Bu uğurda hapiste olmak gerekiyorsa bunu göze almıştık.

8. madde tartışmaları sırasında bazı politikacılar kitaplarınız önlerinde basın açıklamaları yaptılar. İzleyebildiniz mi?

Evet, bu çok garip bir durum. Bizimle ilgili olarak İsmail Amasyalı ve Yaşar Topçu düşüncelerini söylüyorlardı. Burada da açıkça görülüyor ki, 8. maddeyle ilgili tartışmalar tek yanlı yapıldı. Tartışılan konu düşünce özgürlüğü ve Kürt sorunu idi. Bu konuda söz sahibi olan insan da doğal olarak Beşikçi'dir. Ama bu tartışmanın bir tarafı cezaevindeydi ve tartışmaya katılamadı. Öte yandan buna karşı olanlar düşüncelerini serbestçe açıkladılar. Yani küfür ettiğin ve yasaklamaların devam etmesini istediğin sürece düşüncende özgürsün. Oysa tartışma ahlaki olarak iki taraflı yapılır.

Bu dört aylık sürede neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Yayınevini yaşatmaya çalışacağım. Ekonomik zorluklardan dolayı yeni bir kitap basma imkanımız da yok. Ama benim yapacağım en önemli çalışma gerçekleri anlatmak olacaktır. Bunu Türk basını ya da hukukçularına değil, daha çok insan hakları kuruluşlarına ve uluslararası kuruluşlara

Ehmede Xani Kültür ve Sanat Konferansı'ndan izlenimler

Sedat KALIPÇI

Kürt Enstitüsü'nün davetlisi olarak 24-26 Kasım tarihlerinde yapılacak olan Ehmede Xani Kürt Kültür ve Sanat Konferansı'na katılmak için Berlin'e doğru yola koyulduğumuzda biraz tedirgindim. Almanca ve Türkçeye simültan çeviri yapılacağını biliyordum ama...

Bu üç gün içerisinde Kürtçe, Almanca, Fransızca, Türkçe ve yer yer İngilizce üzerinde yapılan konferans içi ve konferans dışı tartışma ve sohbetlere dair bir de baktım ki 30 sayfaya yakın not düşmüşüm.

Kronolojik bir anlatımdan çok bölümler şeklinde bir anlatım yapmanın daha resimleyici olduğunu düşünüyorum.

Başlamadan önce, bir kahve içmek için oturduğumuz Cafe'de önümüze bir başka davetiye daha geldi. Berlin Türk Bilim ve Teknoloji Merkezi tarafından 25-26 Kasım tarihlerinde Murat Belge, Baskın Oran, Doğu Ergil, Fuat Bozkurt ve Hamit Bozaslan'ın konuşmacı olarak katılacakları "Etnik Ayırımcılık Yerine Kültürel Çoğunluk" konulu bir panel davetiyesiydi bu. Tabii katılamadık.

Benim gibi toplumsal olgulara "esas" olarak sınıf gözlüğüyle bakmaya alışık bir insan için, bir ulusal tema üzerinde yalnızca ulusun bir sektörünü temsil eden insanların değil, diğer sektörlerin de temsilcilerinin bir araya gelip fikir beyan edecek olmaları baştan ilginçti.

"Sınıf gözlüğümün" camlarını iyice temizleyip, insanların arasına karıştım. İçgüdüm beni ilk olarak işçi ve köylü kökenli insanlara doğru çekti. Onları bulup mimledim. Bu işçi, bu köylü kökenli. Bu üniversiteliye benziyor... İşte bu bir Kürt aristokratı olsa gerek, bayağı kalantor bir görünümü var. Bu ağaydı herhalde, belki hala ağadır. İlk sınıf güdüsel tespitlerimi yapıp, Kürtleri kafama göre kategorilendirmemi bitirip "rahatladıktan" sonra konferans salonuna geçtik.

Konuşmaları kulaklık takıp izlemek zorunda olan tek "zenci" ben olmadığımı görünce, biraz daha rahatladım. Diğer uluslardan gelen başka konuklar da vardı.

Büyük Kürt destanı Mem ü Zin'in yazılışının üçyüzüncü yılına denk getirilmiş bu konferansta, eserin yazarı Ehmede Xani'nin yapıtı ve görüşleri üzerine felsefi, edebi, politik analizlere girişildi. Hegel, Shakespeare, Firdevsi, Romeo ve Juliet, Leyla ile Mecnun ile benzerlikler ve ayrılıklar anlatıldı. Konuşmacılar kendi uzmanlık alanlarına koşut olarak hazırladıkları tezlerini sunduktan sonra tartışma bölümün-

konuklarla fikir alışverişinde bulundular.

Gerek konuşmasını sunarken, gerekse dinlenme arasında kendisine yönelttiğim sorulara karşılık verirken Dr. Ali Kılıç, Ehmede Xani'nin diyalektikçi ve "utangaç bir materyalist" olduğu görüşünde. Onun için esas olan bir Kürt devletidir. İş bu noktaya geldiğinde tamamen materyalist kesilip tanrının hikmetini sorgulamaya başlar. Ben senin hikmetine şaşıyorum, Acemin, Arabın, Rum'un (Türk) devleti var; Kürtlerin niye yok diye sorar.

Yurtsever Dindarlar Birliği Başkanı Abdurrahman Dürre tam bir ajitatör. Onu dinlerken "Bu adam Kürtlerin 'Ernesto Cardenal'i diye düşündüm. Herkes gibi ben de Dürre'nin etkileyiciliğine kendimi kaptırıp çevirinin ucunu kaçırınca, açığı daha sonra kendisine sorular sormakla kapatmak zorunda kaldım. Konuşmamıza düalizmden başlayıp, madde-enerji, madde-ruh ilişkisi üzerinden islamiyetle marksizm arasında bir örtüşme olup olmayacağı noktasına geldiğimizde, "Marksistler varlığın maddi yanını çok şımartmışlardır, din felsefecileri de ruhi yanını" diyerek özetledi. Marksizm, Muhammet felsefesinin maddi yanı şımartılmış versiyonuymuş!

Sevilenler, sevilmeyenler...

Bir çocuk naifliğiyle "Anam Kürt, babam Kürt, ama ben Kürtçe konuşamıyorum" diyen Cemşit Bender konuşmasını Türkçe yaptı. Kendisinin de daha baştan "Yine Cemşit Bender her şeyi getirmiş Kürtlere bağlamış diyeceksiniz, ama ne yapayım, ben yalnızca bir sentezciyim. Bunları ben söylemiyorum. Bizzat Türk bilimadamları söylüyor" diyerek başladığı konuşmasında: Kürt Mitolojisi üzerine bilgiler

rinin milattan önce 2000 yıllarında Mezopotamya'da yaşamış olan Hurriler'den alınmış olduğunu öne sürdü. Onlardan Yunan ve Avrupalılara geçtiğini anlattı. İsrailoğullarının mitolojilerinin de Hurri etkisinde olduğunu etimolojik açıklamalarla ispatlamaya girişen Bender, son olarak Louvre Müzesi'ndeki bir belgeye dayanarak, eski Mısır kraliçesi Nefrititi'nin de Mısır'a gelin gitmiş bir Kürt kızı olduğunu müjdeledi.

İlk günün akşamı 'OKTOBAR'da Prof. İsmet Şerif Vanlı ile Fransızca tanrılar üzerine girdikleri sohbette konuya ilişkin bazı düşüncelerini dile getirmişti, Cemşit Bender. Vanlı'nın başını iki yana salladığından bir şeyleri olumsuzladığını, en azından kabul etmediğini sezip arkadaşıma Mamusta ne diyor diye sorduğumda. Bunların bilimsel verilerle belgelenmesi gerektiğini söylüyor, demişti.

İsmet Şerif Vanlı Lozan Üniversitesi'nde hukuk profesörü.. Şam'daki kardeşine göre 76, kendine göre 71 yaşında. Zayıf, ak saçlı bol bol sigara içen sevimli bir ihtiyar. Kürtler ona Mamusta diyor. Türkçeye nasıl çevireceğimi bilemiyorum, ama bende sevgili, değerli usta/amca anlamında bir izlenim yarattı. Vanlı'yı Irak gizli servisi 1976'da boynundan vurmuş, bundan dolayı yürüme ve konuşmada biraz zorluk çekiyor. Etrafını saran Kürt gençleriyle sohbetinde, bir Türk gazetesinde kendisiyle ilgili çıkan "Türk düşmanı terörist" nitelemesine ilişkin, üzülerek "nasıl böyle bir şey yazarlar, ben Türkleri seviyorum, benim sevmediklerim Türk sömürgecileri" diyordu. Bense Vanlı'nın üzülmesine şaşırmıştım. Kendi aydınlarına bile terörist damgası vuran Türk medyasından başka ne beklenir ki?

Konferansta Ehmede Xani ve eseri ideolojik, örgütsel, politik ve sınıfsal olarak değişik sektörlere bağlı insanlar tarafından kendi düşünce ve duruşlarına göre yorumlanıp, bugünle bağlantılar kuruldu ve geleceğe göndermeler yapıldı.

Dinci kesimden bir konuşmacının; Xani'de aslolan, devletten öte tanrıya ulaşmaktır, şeklinde özetleyebileceğimiz görüşüne, sosyalistlerin önce A. Dürre, dünyadaki cenneti istiyoruz, diye yanıt verdi. Selim Ferat ise eserdeki ayaklanma, mücadele mantığına vurgu yapıp, buradan bugüne bağlantı kurarak reformize hayır diyordu. 1965 ile 1995 arasında bir çizgi çekip Mem ü Zin projesinin bugün Ulusal Kurtuluş Mücadelesi projesinde içerildiğini vurguladı.

Kürtler ulusal kurumlarını yaratıp gelişmeye devam ediyorlar. Şimdi bir Ulusal Kongre hazırlığı için-

Star sistemine teslim olmamak...

Kaan ARSLANOĞLU

Son romanım, matbaadan çıktığı günün ertesi toplatıldı. Şaşırdık. Ardından tebrik mesajları gelmeye başladı:

"Kutlarız, kitabınız toplatılmış! Çok iyisiniz." "Yok canım o sizin kibarlığınız," gibi diyaloglar... Herkes, romanın şimdi ne kadar çok satacağından bahsediyor; yönetmenimiz Cengiz Bey hevesle savunma hazırlıyor... Fakat coşkumuz kısa zamanda söndü. Kitabımız toplatıldı ama, duyurusunu nasıl yapacağız? Bu ülkede bile roman toplatma nadir olaylardan; fakat haberini kimse basmıyor, sorun orada. İletişim araçları işin piyasasına bakıyor. Üstelik savlanan suç da hiç ilgi çekici değil: Atatürk'e hakaret... Bu vesileyle isimlerimizin, "bahsi hiç yarar getirmeyecekler listesi"nde olduğunu bir kez daha gördük; beklediğimiz gibi düş kırıklığına uğradık. Bereket, üst mahkeme çok geçmeden toplatma kararını bozdu da, rahat bir nefes aldık.

Geçenlerde bir dergi kapağında gördüğüm fotoğraf beni iyice sarstı. Yerde yatan, yaralı, işkence görmekte olan çıplak bir genç kız. Bir gerilla... Başında poz veren cellatları. Dergiyi karıştırdım; kızın kimliğine ilişkin hiçbir bilgi yok. Halen ölü mü, sağ mı? Milliyetçi mi, radikal mi, sosyalist mi? Adı bile belli değil... Düşündüm; gözaltında kayıp yüzlerce kişi var. Kaçının ismi, siması aklımızda? Düşünce suçundan hapiste yatan onca aydınımızdan kaçının ismini bir çırpıda sıralayabiliriz? Yanıt belli. İşte sol saflarda kuvvetle egemen olan star sisteminin bizi getirdiği nokta...

Gerilla kızın ismini kimse bilmiyor. Gerilla kız için Almanya'dan kimse gelmiyor. Başka birileri berbat müzikleri, abuk sabuk demeçleriyle popüler oluyor. Şimdi de, ne ilgisi var; demagoji yapıyorsun diyeceksiniz. Ama aynı soru kafamda dönüp duruyor: O kızın ismini neden kimse bilmiyor?

Sol radyo kanallarını dinliyorum. Arada elbette bazı pırıltılar var. Ama sorulan sorulardan, gönderilen mesajlardan, istenen müziklerden şunu anlıyor ve üzülüyorum ki; sol, bırakınız iktidara yürüyecek, ufak tefek demokratik kazanımlar elde edecek düzeyde bile değil. Bizim taraf, küçük ve orta ölçekli piyasasında birtakım starlar üretip besliyor, hepsi bu. Şimdi hemen abartı, diyeceksiniz; ya da starlarımızı kıskanıyorsun da ondan böyle dedin, diye itiraz edeceksiniz.

Ben de size şunu söyleyeceğim: Problem, daha kaliteli starlar yaratmak problemi değil. İnsani hiçbir yönü bulunmayan, dolayısıyla emek yanlısı dünya görüşüne temelden aykırı olan star sistemini ortadan kaldırma sorunu. Buradaki paradoks da görülmeli. İnsani eşitliği vurgulayan, beş parmağın beşinin de bir olduğunu abartılı ve yanılsamalı olarak iddia eden solcu insanlarımız, star yaratmaya gelince sağ çevrelerden hiç de geri kalmıyorlar.

Düzenli yazı yazdığım dergiye işçilerden bir uyarı geldi: "Yazdıklarınızı anlamak istiyoruz, fakat zaman zaman anlayamıyoruz. Yazılarınızı basitleştirin..." İşçiler haklı olarak şu mesajı da veriyorlar: "Felsefe bizden çıkacak; sanat, roman bizden çıkacak." İşte problem burada.

Yalnızca boş zamanlarında solcu gibi düşünen geniş bir piyasanın rantını yiyen starlar, o bulundukları yerden uzaklaştırılacak. Üretenler, emek verenler, ezilenler yapacak bunu, yapmalı. İşçi kardeşlerimizle buraya kadar hemfikiriz.

Ama bunu o işçi kardeşlerimiz yapamaz. Radyolara istek gönderen o geniş kesim yapamaz... Burada ayrılıyoruz. İlkokul mezunu bir işçi bizim yazdıklarımızı anlamalı. Sınıf bilinçli bir işçi Hegel'i, Kant'ı, Marks'ı okumalı. Okumak zorunda. Klasik müzikten anlamalı. Çok çok özveri gerektiren başka şeyleri yapmanın yanı sıra gerekirse günde üç saatten fazla uyumamalı, her şeyi bilmeli. Sigara içmemeli, sözgelimi birden fazla çocuk yapmamalı, parasını kitaplara, dergilere yatırıp her tartışmayı izlemeli, starlardan daha bilgili, daha kültürlü olmalı.

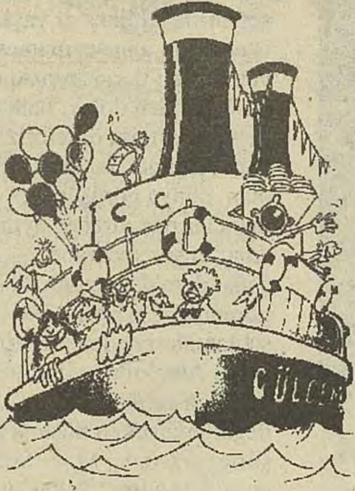
Buna da ütopya diyeceksiniz. Ayakları yere basmayan ütopya... Oysa iktidar altın bir tepside sunulmuyor cahil ayaktakımına. Ne yardan, ne serden vazgeçmeden sosyalist olunmuyor. Çağımızda muhalefetin her bakımdan Bolşeviklerden kat kat donanımlı olması gerekiyor.

Gerilla kızın ismini kimse bilmiyor. Gerilla kız için Almanya'dan kimse gelmiyor. Başka birileri berbat müzikleri, abuk sabuk demeçleriyle popüler oluyor. Şimdi de, ne ilgisi var; demagoji yapıyorsun diyeceksiniz. Ama aynı soru kafamda dönüp duruyor: O kızın ismini neden kimse bilmiyor?

İstediğimiz düzeni kursak da, bu kafalarımızı değiştirmediğimiz sürece yalnızca tabelalar değişecek!

Sezai SARIOĞLU

'Türkiye'nin tamir edilecek hali kalmamıştır'

Gülcemal, Rumeli Kavağı'ndan geçerken azınlık şarkıları ile İstanbul'u selamlayarak Boğaz'dan Karadeniz'e çıktığında Nazım Hikmet'i hatırladılar. Nazım'la hatırası olan mavi sular Nazım'ı akla getirmişti... Nazım, ülkeyi bu sularda, birkaç mil şimalde, ya da cenupta; ama bu tanıdık sularda terk–i diyar etmişti... Düşman uyurken uyumayan iyilik bilen suların bunlar...

Hikmet'inden sual olunmaz Nazım'ın dönemindeki gibi her türüyle anti-komünizm, faşizm, şovenizm kol geziyordu ülkede...

Dünya ve Türkiye kötü günlere gidiyordu... Boğaz'ın çıkışında Nazım'ı hatırlamışlardı. Siyasal haritaya bakarak "hal ve gidişi" kolaylıkla görmek mümkündü... Karadeniz'in çürümemiş sularında Nazım'ı anımsamak; umudu, inadı, ısrarı anımsamak ve selamlamaktı...

O sırada deniz halkından martılar dönmeye başladı çevrelerinde... Yunuslar, Gülcemal ile "yolculuk" yarıştırmaya başladılar... Telaş içindeydiler... Belki de suların ve yolculuğun adresini göstermeye çalışıyorlardı...

İçlerinden Afrikalı biri, Nazım'ın, "Ben iyimserim, dostlar, akarsular gibi..." dizeleriyle biten "Yeni İyimserlik Üzerine" şiirini okudu...

Sinop'a, Sinop Cezaevi'ne dümen kırdıklarında Nazım'la "şiir yolculuğu" devam ediyordu, "Piri Reis'in Hartası"yla... Martılar, dalgalar ve yunuslar, hatta o zamandan kalan yaşlı bir dalga can kulağıyla dinliyorlardı:

"Yolculuklar başlamaz yürek çağırmasa/ akıl yorulabilir, yılabilir, ama yüreğin sırtı gelmez yere."

Yolculuklar, kavuşmaların yanı sıra, ayrılık da demekti. En çok ayrılıkları bilirdi muhalifler... Yakın tarihten bilirdi... Her yerde rastladıkları cankırıklarından, hatıraların kirletilmesinden, sevgisizlikten, çift kişiliklerden bilirlerdi... Ne yazık ki, sevgi kirlenmesi devam ediyordu; kimin arkadaş, hangi sözün sahici, hangi yüreğin sahte, hangi çiçeğin sahici olduğunu anlamak zordu... Hayattan da, şarkıdan da, şiirden de baksan durum böyleydi... Tıpkı bir şiirdeki gibi "arkadaş olmadan yoldaş ömürler ihya etmişlerdi..."

KaraAkdeniz'de seyir sürüyordu...

'Birinci kısımda Kürtler vardı'

Doğal limana girip Sinop Cezaevi'nin önüne demir attıklarında kale duvarlarını gördüler ilk olarak... Sinop'lu muhaliflerin yazdıkları "Aldırma gönül aldırma duvarı" yazısını görünce sevindiler, duygulandılar. Kalenin dibinde, dalgaların ve kuşların oyduğu duvarın yanındaki salkım söğütlerin arasında, kentin "dışımızdan biri" denilen "delisi" kendini çocuk zannederek, bir taraftan sek sek oynuyor, bir taraftan denizde taş sektiriyordu. Sabahattin Ali'nin, Konya ve Sinop cezaevlerinde yazdığı, önce "Eşkiya Şiirleri" başlığı altında topladığı, sonra "Hapishane Şarkısı" adını verdiği 5 şiirden, 1933'te yazdığı şiirden bestelenmiş şarkıyı söylüyordu... Gülcemal Korosu güverteden eşlik etmeye başladı:

"Dışarda deli dalgalar/Gelip duvarları yalar;/ Seni bu sesler oyalar/ Aldırma gönül aldırma!"

Gülcemal'in Antartikalı tarihçisi, seyir defterinden okumaya devam etti:

"İki gözüm Ayşe,

Uzun zamanlar deniz kenarında ve surlar içindeki bir hapisanede kaldım. Kalın duvarlara vuran suların sesi taş odalarda çınlar ve uzak yolculuklara çağırırdı. Tüylerinden sular damlayarak surların arkasından yükseliveren deniz kuşları, demir parmaklıklara hayretle gözlerini kırparak bakarlar ve hemen uzaklaşırlardı."

Duvarlar, Sabahattin Ali'yi anımsatmıştı... Azalmamak için anımsamak gerekiyordu; içimizdeki muhalif kuş ölmeden anımsamak gerekiyordu...

Konya'da Almanca öğretmenliği yaptığı sırada, bir arkadaş toplantısında okuduğu ve içinde "İsmet girmedi mi hala hapise/ Kel Ali'nin boynu vurulmuş mudur" dizelerinin de bulunduğu yönetimi eleştiren bir manzumesinin ihbarı üzerine Sabahattin Ali, 26 Aralık 1932–29 Ekim 1933 tarihleri arasında önce Konya'da, daha sonra da Sinop Cezaevi'nde tutuklu kalmış, daha sonra 1936'da yazdığı "Duvar" adlı öyküde tutukluluk günlerini anlatmıştı...

Eskimo bir komünist, seyir defterinden "düzayak" okumaya devam ediyordu:

"Fakat benim kaldığım hapishanede herşey, her ses hürriyeti gözlerin önüne kadar getirmek, sonra birden bire çekip götürmek için yapılmış gibiydi. Surların üstünde büyüyen ufak ağaçlar, yosunlu taşlardan aşağı sarkan sarı çiçekler, bir bahar havası içinde eli kolu bağlı olmanın bütün acılarını içime dökerdi. Uçsuz bucaksız gökte bir kuğu gibi ağır ağır yüzen bulutlar benden bir teselliyi, unutmayı alırlardı..."

İçerdekini unutan eksilir diye bir söz vardı... Unutmaları alkışlayan eller azalırdı... En çok unuturken yenilirdi insan...

"Deli" şarkıya devam ediyordu: "Başın öne eğilmesin/ Aldırma gönül, aldırma!/ Ağladığın duyulmasın,/Aldırma gönül, aldırma!"

Sabahattin Ali ziyaretçisi fazla olmayan bir mahkumdur... Gelen parası ancak ekmeğe yetmektedir... Tolga Ersoy'un "Sinop'un Hanı" kitabında, arkadaşı Sinoplu Hüseyin Kuşüzümü'nün 1932–33 yıllarını anlattığı bölümü Grönlandlı bir tayfa okumaktadır:

"... 700–800 arasında hükümlü vardı, koğuşlar doluydu. Kısımlar arasında şimdiki bölmeler yoktu, her kısım diğerine gidiyor, görüşme yapabiliyordu. Birinci kısımda Kürtler vardı. Bunlar .... isyana katılmaktan hüküm giymişlerdi. 1933'ten evvel çıkan bir afla serbest bırakıldılar, İkinci kısımda Lazlar vardı. Üçüncü kısımda, Karadağ dediğimiz kısımda yerliler yatıyordu. Amasya, Çorum, Kastamonu gibi Anadolu'dan gelen hükümlüler de bizim kısıma veriliyordu. Bir de o zaman şapka kanununa karşı gelip, şapka giymemekten dolayı mahkum olmuş bir grup vardı. Çoğu Erzurumlu idi. İstiklal Mahkemesi'nde idama mahkum olan Erzurumlu Rüştü Paşa'nın kardeşi de bunlar arasında idi..."

Kürtler birinci kısımda yatıyorlardı... Alaskalı birine Dersim'i, Zilan'ı, Koçgiri'yi, Ağrı'yı ve isyanıinsan, insanıisyan Kürtleri anlattı bilenler...

"Sinop'un Delisi", salkım söğütlerin arasında denizde taş sektirmeye devam ediyordu...

Gine Bissau'lu bir yerli bu kez okuduklarını "sözlü tarih" olarak anlatmaya başladı:

Sabahattin Ali'nin Ayşe Sıtkı'ya yazdığı mektuplar, Ali'nin aşklarını, coşkusunu, karamsarlığını ve korkularını ve de çocukluğunu, dile getirir. Tek ziyaretçisi Fatma'dır, ne var ki onun istediği Ayşe'den mektuptur yalnızca. Sinop'tan ilk mektup 15.5.1933 tarihini taşır ve genellikle gözlemleri yer alır, gün geçtikçe ise karamsarlık hakim olur mektuplara. Anılarını, pişmanlıklarını ve aşklarını yaşar hapisanede tekrar. Özlemi arttıkça hırçınlaşır, denizin sesi bile yatıştıramaz onu. Yine de diğer insanlardan, mahkumlardan uzak duramaz. 750 mahpusun birer Türkiye olduğu hapishanede, onlara hukuki işlerde yardım etmeye çalışır. Hapishane ise, doktorundan ambar memuruna, tüm kokuşmuşluğu ile yurdun genel havasını yansıtmaktadır. "Türkiye'nin tamir edilecek hali kalmamış"tır. Gelmeyenin tadını Sinop'ta, içerde öğrenir ve şunları söyler:

"Yeryüzünde yalnız olmadığım benim kafama her zaman vurulmalıdır...

Gözlerinden öperim Ayşe...

(Sabahattin Ali) "

Birinci kısımda Kürtler yatıyorlardı... Yalnız değildiler...

TAŞ vakfetmeye ne dersiniz?

Gülcemal, Sinop Cezaevi önündeyken, kılık kıyafetinden solderece muhalif olduğu belli bir genç, üzerinde "BİJİ TAŞ" yazılı bir filikayla beş-taş oynaya oynaya vapura rampaladı. Ve elindeki "%100 Bağımsız Günlük Bir Gazete İçin V A K I F" yazılı evrak–ı metrukeyi kitlelere dağıttı... Şimdiye dek yazdıkları hoş, matrak, bulvarımtrak söylemin aksine, Merkez Komite suratlı birinin kaleminden çıktığı anlaşılan bu bildiriden Gülcemal halkının anladığı; memlekete hayırlı, bir GAZETE'nin, heveslerinden sual olunmaz bir TAŞBAZ grubu tarafından pek yakında Tarlabaşı Bulvarı'ndan zuhur edeceğiydi... Uçtu, uçtu TAŞ UÇTU, halleri...

"O halde tutalım şunun ucundan..." diyorlardı... TAŞ taşımak kolay değildi... TAŞ kaldırmayı bilmeyenin göbeği düşerdi... O zaman gelsin eski camlardan mürekkep bardaklar.... "9 Aralık 1995 Saat 15.00'te buluşalım" diyorlardı, TAŞ atmaya devam ederek:

"Bugüne kadar 'yaratıcı proje yeteneneğimizle' epeyce proje ürettik sonra tükettik... Ama ne gam... Olmayanlar olmamış olsun. Biz işimize bakalım..."

O sırada, Sinop Cezaevi'nin GARP duvarından büyük bir TAŞ yuvarlandı, yuvarlandı... Denize düştü... Deniz ne oldu, TAŞBAZ içti... TAŞBAZ ne oldu?Aşk ile yandı bitti... VAKIF oldu?İnanmayanın başına TAŞ düşsün e mi?

Taş taş üstüne koymayanın gazetesi ölsün mü?

"... On adım ötede en büyük hürriyetlere götüren denizi dinlemek ve sonra aradaki kale duvarlarına gözleri dikerek bakmaya, denizi yalnız muhayyilede görmeye mecbur kalmak az azap mıdır? Bahçede insanın ayak ucuna inerek ekmek kırıntılarını toplayan ve aynı hürriyetsiz topraklarda sağa sola adım atan bir kuşun bir kanat vuruşuyla bu duvarları aşarak serbestlikle kucaklaşmaya gittiğini görmektense, nefes almaktan başka hürriyeti hatırlatacak hiçbir şey bulunmayan bir yerde kapanmak daha iyi değil midir?.."

SAHAF GÜNCESİ ———— Oğuz ÖZDEM

Zar tutanlar da kaybedebilir...

Geçen sayıda "bir şiir niçin sevilir, niçin sevilmez" sorusuna yanıt bulmak, özellikle genç okurlarımızın şiire yaklaşımlarında katkısı olur düşüncesiyle, eleştirmenimiz N. Ataç'ın "Günce"lerini taramaya başlamıştım. Amacımın Nurallah Ataç'ı eleştirmek değil, saptamalar yapmak olduğunu hatırlatıp, aynı amaç doğrultusunda devam ediyorum.

N. Ataç, beğenmediği şiirleri çoğunluk "dil" düzeyinde ele almış. Eski kültürün, Atatürkçü düşünce doğrultusunda, diliyle de yok edilmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkmış. Arapça sözcüklere karşı savaş açarken, yarı Arapça yarı Türkçe sözcük kullananlara da savaş açmış Sabahattin Kudret Aksal'ın, "âlem", "cihan", "dünya" yerine "evren" demesini memnuniyetle karşılarken, "hürriyet" yerine, "özgürlük" demeyip "hürlük" demesini ona yakıştıramamış. Ataç, anlaşılmamak pahasına da olsa, "öz Türkçe" kullanılmasından yanadır. Gene Arapça sözcüklerle donatılmış şiirleri okumadan attığını söyler.

Ataç, uzun soluklu şairleri tercih ettiğini, şiirinde düşüş gördüğü şairleri artık takip etmediğini söyler. Orhan Veli'nin eski şiire savaş açanların en iyilerinden biri olduğunu belirttikten sonra, onun için, şu "İstanbul Türküsü" bayağılığına dek düştü, "Cep delik, cepken delik,/ Kevgir misin be kardeşlik?" bayağılığına dek düştü, der.

Çok sevdiği Fransız sembolistlerinin de (Verlaine, Rimbaud, Mallarme, Laforgue, Regnier vs.) kısa sürede eskidiğini, bunlardan sadece, duygulardan kaçıp sözcüğü temel aldığı için Mallarme'nin kalıcı olduğunu, Rimbaud'nun 15-20 yıl sonra, eskiyeceğini, Baudelaire'inse duyguları ve düşünceleri yüzünden çoktan eskidiğini söyler.

Şiirdeki uyağı eskiden sevdiğini söyleyen Ataç, giderek hoşlanmaz olduğunu belirtir, "bir yapmacık seziyorum uyakta, doğal söyleyişi bozuyor gibi geliyor bana" der.

Ozanın uyak kullanırsa bunu gözümüze, kulağımıza çarptırmaması gerektiğini ileri sürer. Y. Kemal'in şu beyitini örnek gösterir, "Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum,/ Her lahza bir alev gibi hasretti duyduğum."

Kulağı çatlatan uyağa ise: "Bağrımda vardı Byron'u bedbaht eden melâl,/ Gezdim o yaşta kırları, hülyam içinde lâl..." uyaklarını örnek gösterir. Her fırsatta A. Hamit'i hiç sevmediğini sezinleten Ataç, onun uyaklarının kişiye büsbütün battığını söyler: "Kanlar akarak cerihasından,/ Emreyledi kim karihasından."

Bir başka yerde Ahmet Kutsi Tecer'in: "Haydi benim ak alınlı, temiz yüzlü güzelim/ Gel seninle yapayalnız uzaklarda gezelim..." dizeleri için: "Kırkını geçmiş, koskoca insan ne diye yazar böyle dizeleri, şiir nedir, uyak nedir bilmeden, sinirine dokunuyor kişinin" der ve A. Kutsi Tecer'in şiirini de, kendisini de sevmediğini belirtir. (Ataç'ın başka şairlerin de kişiliklerine yönelik tavırları var."

S. Kudret Aksal için; "sesini yükseltmeye kalkmıyor, bir konu aramıyor, gelişigüzel bir şey söylüyor, bakıyorsunuz şiir oluyor, en temizinden, en arısından" saptamasında bulunduktan sonra şu örneği veriyor: "Ne bitmez şarkın var/ Baca!/ Bütün gün tütersin". "Namütenahi canı sıkılan bir adam/ Her gün / Parkta uyuyor." "Ne yağmurdan korkmalı/ Ne hatıralardan!/ Her sabah sokakta başlamalı/ Ağaçlar ve kuşlarla yaşamaya." Ataç'ın, arkadaşlıkları, dostlukları da olduğunu belirttiği Necati Cumalı'nın: "Günaydın tavuklar, horozlar,/ Artık memnunum yaşamaktan/ Sabah erkenden kalktığım zaman/ Siz varsınız;/ Gündüz işim var, arkadaşlarım/Gece yıldızlar var, karım var/ Günaydın tavuklar horozlar" bu şiirini samimi bulduğu için sevdiğini öğreniriz. N. Cumalı'nın bu şiiri yazdığında evli olmadığını, ama şiirde herhangi bir yalan duymadığımızı, şairin samimi olduğunu belirttikten sonra; "şair, gerçekten duyduklarını söyleyen değil, bütün duyguları, kendisinde olmayanları da sezebilen, duyarmışçasına sezebilen kişidir" saptamasını yapar.

Güncelerin toplamından divan şiirini çok sevdiğini, ama divan şiirindeki dilin Arapça, Farsça oluşundan, genç şairlere sevdirme tehlikesini yaşamak istemediği için sevmemesi gerektiğini ileri süren Ataç'ın, basitliğinden dolayı halk şiirini de sevmediğini öğreniriz. Fakat şiir seçiminde bu kadar titiz olan, dünya görüşünde, inançlarında direnen aynı Ataç'ın şiir seçiminde çelişkilere düştüğünü de görebiliriz. "Dinsizlik" suçlamalarıyla karşı karşıya kalan Ataç'ın dergilerde görünen gençleri değerlendirirken hoşuna giden şiirler arasında, M. Z. Sezer'in tanrıya yazdığı "Sokaklar seninle doludur/Görmüyorum ama seni/Duyuyorum/İçimdesin." gibi basit bir şiiri sevmesi anlaşılır gibi değil. İçerik olarak "dini" bir konuyu anlatması bir yana, buluş olarak da yeni bir şey yok. Aynı sözleri dualarda, vaizlerde her zaman bulabilirsiniz.

Benzeri bir beğeniyi daha güzel şiirlerini de bulabileceğimiz Faruk Nafiz'den seçtiği şiir de de görebiliriz:

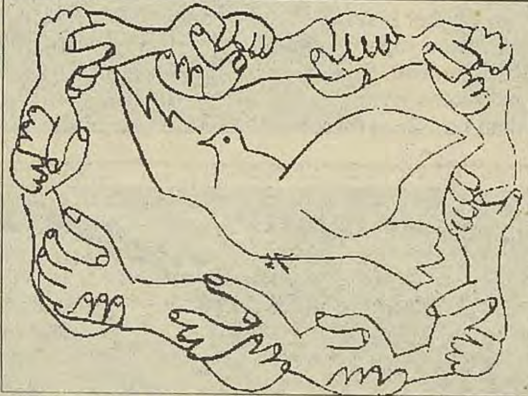
"Nazarlar önünde perdesin, Allah,/Neden bir görünmez yerdesin, Allah,/Bu dem ta gönülden gelirken sesin,/Söyle sen nerdesin, Allah?"

Çamlıbel için, "onun ilk şiirlerini beğenenler, göklere çıkaranlar arasındaydım" diyen Ataç'ın bu şiiri seçmekle neyi amaçladığını kestirmek biraz zor. Acaba hasımlarıyla bir uzlaşım çabası mıydı?

Öznel eleştirinin çıkmazı bu olsa gerek! Zar atarken zar tutup hile yapmakla beraber bazen kaybetmek de olası...

BARIŞ AÇISI

Neşe YAŞIN

Balkondaki göz

"Göbekbağı koptu
ve boşluğa düştü bebek
yalnızlığa ve soğuğa"

İşte eşitsizlik o anda başladı, belki onun da öncesinde... Belki de doğan bebek sakat ve çirkindi. Belki de o Fil Adam'dı... Dünyanın bir yerinde doğmuştu; belki Amerika'da, belki Ruanda'da... Sınıflararası, ülkelerarası, cinslerarası, insanlararası ilişkilere doğru düştü bebek, yalnızlığa ve soğuğa...

Bazen havanın ısındığı da oldu... İnsan insanı sevdi... İnsan insanı kucakladı... Bir bebek öpücüklerden yapılmıştı, bir bebek şiddetten, bir bebek mekanik bir birleşmeden... İnsan olmanın bir anlamı da şuydu ki, insan insanın deneyimini bilebilirdi... Kendisi yaşamamış olsa bile...

İlişkilerimizin niteliği üzerine düşünürken, birbirimize acı verdiğimiz, cehennemler yarattığımız durumları düşünürken, balkona çıkıp o bebeği düşünmekte yarar var belki... Bir barışsever yeryüzüne büyük bir politik projeyi getirmek üzere yola çıkmış kişidir ve transformasyona önce kendinden başlaması gerekir. Mikrokozmik ilişkiler makrokozmik ilişkilere yansır, küçük bir DNA hücresi büyük bir modelin örneğini oluşturur...

Yaşadığımız sistemin bize yaptığı en büyük kötülüklerden biri kafamıza yerleştirdiği hiyerarşilerdir. Hiyerarşiye karşı olduğumuzu söyleriz ama, hiyerarşik düşünceden kurtulamayız. Çoğumuz güzelleri kişisel hiyerarşimizin üst basamaklarına yerleştiririz. Sakatlara yönelik acımayla karışık bir yok sayma eğilimi taşırız. Irkçılığa karşıyızdır ama, içimizde çirkin olana, farklı olana, tiksinti veren, yoksulluğa karşı gizli bir ırkçılık büyütürüz. Farklı bir kültürle karşılaştığımız zaman etnosantrik yargılarımız ortaya çıkar...

Bütün bunlar bir yana, barışseverler olarak örgütler kurduğumuzda birbirimizle kavga ederiz; birbirimize karşı sözle şiddet uygularız. Acı çektirir ve acı çekeriz. Kuşkusuz ki insan ilişkileri hayatta en zor olandır. Virginia Woolf'a göre "imkansız"dır; Atilla İlhan'a göre "Olmayacak şey bir insanın bir insanı anlaması"dır... Barışseverlerin barış örgütleri içindeki iç savaşla mücadele etmesi ve mikrokozmik ilişkilere yönelik çalışması belki de ülke düzeyinde ya da uluslararası düzeydeki politik projeler kadar önemlidir... Belki de bu projelerin başarısının önkoşuludur. Dürüstlüğün yalanla kendini savunması gibi barışı "savaş"la savunuyor olabiliriz... Oysa her ütopya uzaktan kendi ışığını yayıp bugüne esin vermeli değil mi? Ben böyle büyük bir insanlık ütopyası taşıdığım ve onun için mücadele ettiğimden güzel olmalıyım. Ütopyamın değerleri bana adil, paylaşımcı, önyargısız, hoşgörülü ve sevecen olmayı söylüyor. Mücadele yöntemlerimi ya bunlar biçimlendirir ya da makyavelizm...

Örgütlerin, büyük ideallerin bizden istediği, özveri ve adanma, kendi bireysel gereksinimlerimizin inkarı mıdır? Kendimize yönelik taleplerimiz önemsiz ve bencilce midir? Örgüt'ün başımıza "devlet" kesildiği görülmemiş değildir. Araçların amaca dönüştüğü ve enerjiyi geleceğe akıtmak yerine dizginleyip, önünde set oluşturduğu bilinen bir şey. Bazen boş yere ne çok yaralanır ve acı çekeriz... Anlaşılmayız; önyargıya takılırız; çevremiz kalem kıran yargıçlarla doludur; damgalanırız, bize karşı şiddet uygulanır. Bazen ise boş yere ne çok acı çektirir ve yaralarız. Anlamayız, soru sorup açmaya, söylenenin ardındaki gerçeği deşmeye çalışmayız; önyargıyla davranır karşımızdakiyle hemen önümüze bir duvar çekeriz, içimizde kalemi kırmaya hazır bir yargıç gizlidir; damgalarız ve sözlerimizle ateş eder, karşımızdakini yaralarız... En kötüsü "katil" olduğumuzu bilmez ve bir "barışsever" gibi ortalıkta dolanırız.

Yaşarken, bir akışa kapılırız kendimizi, önümüzdekiyle didişip dururuz, basit bir meseleyi dünyanın en büyük sorunu haline getiririz. Acı çekeriz ve acı çektiririz. Böylesi durumlarda yapılacak en doğru şey belki de balkona çıkmak ve olup biteni oradan seyretmektir... Balkondaki göz ve kulak olmak, gerçeğin yüzünü görmek; kalbini işitmek için...

Önemli not: Dil öyle lanet bir şey ki, tek bir harf bütün anlamı ve duyguyu değiştirebiliyor. Geçen haftaki yazımda 4. satır "mezartaşının üzerine ismini" değil, "mezar taşının üstüne ismimi" olacaktı. Bir de, 3. sütun, 3. paragraftaki tümce "düşmanla işbirliği" değil, "düşmanla aşkbirliği" olacaktı...

Değişen işçi sınıfı ve Türk–İş

Yıldırım KOÇ

Türkiye'de 24 Ocak İstikrar Programı ve 12 Eylül darbesinin hedefi işçi sınıfıydı. Ancak Türk–İş ve bağlı sendikaların çoğunun bunu kavraması yıllar aldı. 1980–1988 döneminde yaşanılan gerçek ücret kayıpları, işyerlerinde işçilik bilincinin ve sınıf bilincinin oluşum sürecini hızlandırdı. İlk aşamada, toplusözleşme mücadelesinde ekonomik taleplerle meşru kitle mücadelesi çizgisinde birlik anlayışı yerleşti. 1989 Bahar Eylemleri, eylemdeki coşkusu yanıyla önemli bir zirvedir; buna karşılık, hedefleri açısından günümüzde çoktan aşılmıştır. İlk kez bu eylemlerde işçi sınıfının kamu sektöründeki geniş kesimleri hükümete karşı ekonomik talepli eylemli bir tavır takındı. 1989 yılında Türk–İş'e bağlı sendikaların genel merkez ve şube yönetimlerinde önemli değişiklikler oldu. Ayrıca, yerel yatay örgütlenmeler ortaya çıktı.

1991 yılında bağıtlanan toplu iş sözleşmeleri ile, 12 Eylül sonrasının gerçek ücret kayıpları önemli ölçüde geri alındı. Ancak sermaye, bu dönemden itibaren saldırısına yeni boyut ve biçim kazandırdı.

Bu dönemde işsizlik tüm kapitalist dünyada yüksek oranlı ve yapısal bir nitelik kazanmıştı. Türkiye'de ise, IMF'nin önerdiği tarım politikalarına, PKK'nin silahlı ayaklanmasına ve devletin uyguladığı karşı stratejiye bağlı olarak, köylerden kentlere hızlı bir göç yaşanmaya başladı. Tarımda geciktirilmiş bir mülksüzleştirme süreci işsizliği hızla artırdı.

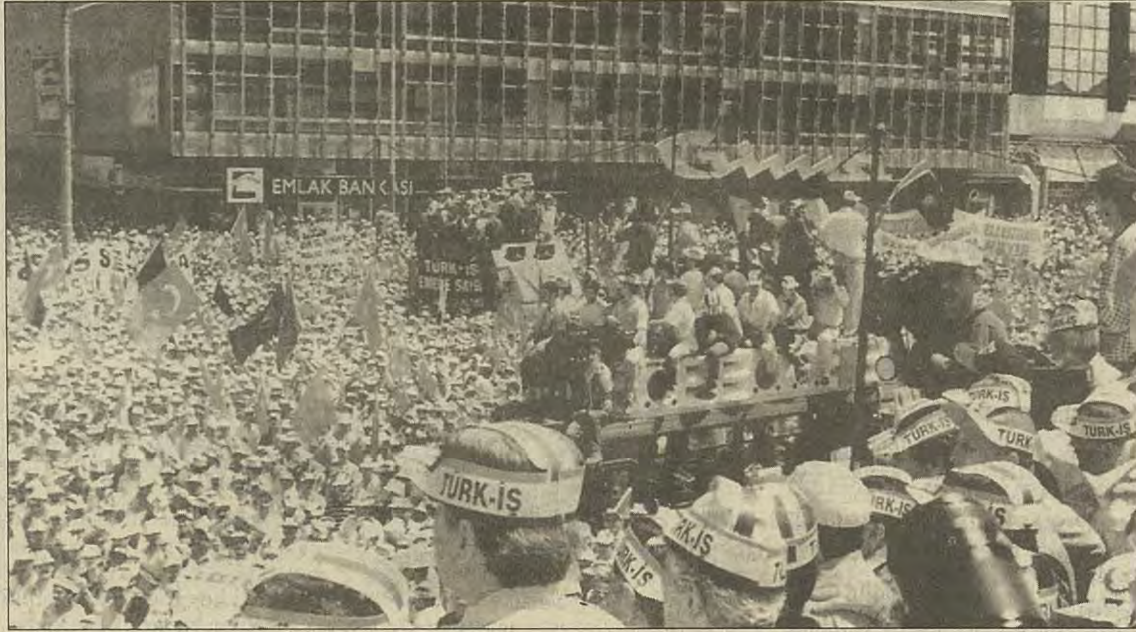
Yeni strateji ve tavırlar

Diğer taraftan, Sovyetler Birliği ile Doğu ve Orta Avrupa ülkelerindeki siyasal çöküşün ardından, sermayedar sınıf son derece pervasız yeni bir saldırıya geçti. Sosyal devletin ardından, işçiyi koruyucu mevzuat da sermayenin hedefi durumuna girdi. İşçi aristokrasisi ve yapay proletarya gibi olgular sona erdirildi.

Tüm bu gelişmeler, Türkiye'nin tüm uluslararası tekelci sermaye ve özellikle de Avrupa kaynaklı sermaye açısından bir ucuz işgücü kaynağı olarak önemini artırdı. 1980 yılında 100 olan yabancı sermayeli şirket sayısı, günümüzde 3 binin üstüne çıktı. Bu dönemde önemi artan özelleştirme, taşeronlaştırma, yerli ve yabancı kaçak işçilik, eve-iş-verme, işçi çıkartma, sosyal güvenlik haklarını kısıtlama, işyerlerini geçici olarak kapatma, işyerlerini bölme, fason üretimi yaygınlaştırma, küçük ve orta büyüklükteki işyerlerini teşvik etme gibi uygulamaların amacı, işçi sınıfının bilincini bulanıklaştırma, sınıf örgütlerini zayıflatma ve hatta yok etmekti.

Sermayenin bu değişen stratejisine bağlı olarak, işçilerin ve sendikaların tavrında da değişiklikler ortaya çıktı.

1989 ve özellikle 1991 yılından sonra işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü siyasal alana kaydı. 1993-1995 döneminde Türk-İş işçilerin işçilik bilinci ve sınıf bilincine ulaşmaları sürecinde olumlu bir rol oynadı.

5 Ağustos 1995 Emeğe Saygı Yürüyüşü ve Mitingi, Türkiye tarihinin en büyük işçi mitingiydi.

İşçinin bir bütün olarak kapitalist düzene karşı tavır alışı ise, ona anti-kapitalist programların sunulmasına bağlıdır. Türkiye'de sosyalistlerin bu görevlerini yerine getirdiğini söylemek ise olanaklı değildir. Sosyalistler, çeşitli nedenlere bağlı olarak,işçi sınıfına ulaşamadılar, işçi sınıfına programlarını sunamadılar ve ondan kitlesel bir destek alamadılar.

Türk-İş'in 1993-1995 dönemi çizgisi daha önceki dönemlerden önemli noktalarda ayrılmaktadır. Bu değişikliklerdeki belirleyici etmen, 5 Nisan 1994 istikrar programı oldu. Sermayenin önerdiği katı politikalar, Türk-İş'i eski geleneğini sürdürme veya bu gelenekten köklü bir biçimde kopmaya çalışma konusunda bir ikileme zorladı. İkinci eğilim ağır bastı.

5 Nisan İstikrar Programı sonrasında işçi sınıfı yeni bir saldırıyla karşı karşıya kaldı. Türk-İş yönetimi, sermayenin bu saldırısına karşı direnmeye çalıştı ve çok önemli kitle eylemleri gerçekleştirdi. Direnmeye çalışılmış olması bile, Türk-İş'in geleneği hesaba katıldığında, çok önemlidir. Türk-İş 31.12.1961 tarihinden beri İstanbul'da miting yapmamıştı. 1993 yılında 1 Mayıs, işçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olarak, İstanbul'da mitingle kutlandı. Türk-İş Ankara'da 1969 yılından beri miting yapmamıştı. 5 Nisan kararlarından az sonra, 24 Nisan 1994 günü Ankara'da işsizlik ve pahalılıkla mücadele mitingini yaptı. Adana, Sivas, İzmir, Samsun, Lüleburgaz ve Zonguldak'ta bölge işçi kurultayları toplandı. Türk-İş, Türkiye tarihinde ilk kez işçi sınıfının tüm örgütlü kesimlerinin bir araya geldiği Demokrasi Platformu içinde yer aldı. 1980 yılında 24 Ocak istikrar programını kabullenen Türk-İş, 5 Nisan istikrar programına aynı gün cepheden karşı çıktı. 20 Temmuz 1994 Genel Eylemi'ni, 26 Kasım 1994 Büyük Yürüyüşü'nü, 5 Ağustos 1995 Ankara Emeğe Saygı Yürüyüşü ve Mitingi'ni, 8 Ağustos 1995 işbaşında iş durdurma ve gece işyerini terketmeme eylemini, 15 Ekim 1995 Kızılay mitingini gerçekleştirdi. Türkiye tarihinin en büyük grevleri1995 yılında yapıldı. 5 Ağustos 1995 Emeğe Saygı Yürüyüşü ve Mitingi de, Türkiye tarihinin en büyük işçi mitingiydi. 1 Mayıs'lar 1994 ve1995 yıllarında Demokrasi Platformu içinde mitinglerle kutlandı. 30 Nisan 1995 günü İzmir'de, 21 Mayıs 1995 günü de Rize'de büyük mitingler yapıldı.

Türk-İş'in çeşitli eksiklikleri ve hataları mutlaka vardır. Ancak yukarıda sayılan eylemler ve diğer meşru kitle mücadeleleri, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihine şanlı birer sayfa olarak geçmiştir. Bu eylemlerin gerçekleştirilmesinde tabandan gelen isteğin rolü mutlaka önemlidir. Ancak en azından onun kadar önemli olan, Türk-İş'in bugünkü yönetiminin belirli bir sendikal anlayışı benimsemiş olmasıdır. Bu durumun en büyük kanıtı,1995 kamu kesimi toplusözleşme görüşmeleri sırasında Türk-İş'in kararlarına karşı çıkan sendikalara kendi tabanlarından ciddi bir tepkinin gelmemiş olmasıdır. Haber-İş Sendikası yöneticileri 13 Ekim 1995 günü Türk-İş bütünlüğü dışında düşük zamlarla bir protokol imzaladılar ve Türk-İş saflarında bir çözülme havası yaratmak isteyen hükümete alet oldular. Tek tek bazı protestoların dışında tabanlarından ciddi bir tepki gelmedi. Teksif Sendikası greve çıkacakken çıkmadı; Yüksek Hakem Kurulu'na gitti. Tabanlarından hiçbir ciddi tepki gelmedi. TES-İş Sendikası Türk-İş'in eylem kararlarına katılmadı. Tabanından hiçbir ciddi tepki gelmedi.

Bayram Meral: Yeni bir sendikal anlayışı mı temsil ediyor?

Türk-İş'in belirli kararları almasında tabanın bir kesiminin mutlaka etkisi olmuştur. Tabanın bir kesiminin bu talebinin etkili olmuş olması da olumludur. Ancak bu kararların alınması ve uygulanmasında Türk-İş yönetiminin katkıları da unutulmamalıdır. Türk-İş yönetimlerinin 12 Eylül sonrasındaki hatalarından hareket eden ve değişen koşulların farkında olmayan bazı kişiler, eylemler iyi olduğunda işçileri övmekte, eksiklikler ve hataların tümünün faturasını da Türk-İş yönetimine çıkartmaktadır. Bu tavrın son derece yanlış olduğu kanısındayım. Türk-İş yönetimi, hakim sınıflar cephesindeki çatlakları da iyi değerlendirerek, Türkiye tarihinde ilk defa bir koalisyon hükümetinin çözülmesinde ve bir azınlık hükümetinin güvenoyu alamamasında belirleyici rol oynamıştır. Ancak siyasal alandaki yetersizlikler nedeniyle, bu alanda atılan adımların ileriye götürülmesi mümkün olmamıştır. Bu da işçi sınıfı açısından önemli bir deneyimdir.

Türk-İş'in bugünkü çizgisi 1989 Bahar Eylemleri'nin çizgisinin ilersindedir. Bahar Eylemleri, toplusözleşmecilikle ilgili talepler etrafında hükümete karşı bir mücadeleydi. 1994-1995 eylemleri, toplusözleşmeciliği aşan talepler doğrultusunda uluslararası ve yerli tekelci sermayeye, IMF'ye ve hükümete karşı bir mücadele olarak gelişti.

Bahar Eylemleri'nde işçilerin birliği ekonomik talepler etrafında sağlanmıştı, eylemlilik yalnızca toplu pazarlık süreciyle sınırlıydı. 1994-1995 eylemlerinde çalışma yaşamının diğer alanlarına ilişkin talepler ve siyasal tavır ve eylemlilik önem kazandı.

Bahar Eylemleri'nde Türk-İş önder bir rol oynamadı. 1994-1995 eylemlerine ise TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu tarafından alınan kararlar damgasını vurdu. Mücadele daha merkeziyetçi bir biçimde sürdü.

Bahar Eylemleri'nde çeşitli yöreler arasında eşgüdüm yoktu. 1994-1995 eylemleri ise ülke çapında eşgüdüm içinde uygulandı.

1989 Bahar Eylemleri yeni bir geleneğin yaratılması açısından son derece önemli bir dönüm noktasıdır. Ancak Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi günümüzde bu çizgisinin gerisinde değil, ilerisindedir.

Türk-İş'in 5-10 Aralık 1995 günleri Ankara'da toplanacak olan 17. Genel Kurulu'ndaki saflaşma da bu anlayış doğrultusunda olacaktır.

Türk-İş'te hakim olan anlayış,

(1) Sendikaların yalnızca kendi üyeleriyle değil, işçi sınıfının diğer kesimleri, küçük esnaf ve yoksul köylülüğün sorunlarıyla da ilgilenmesini;

(2) Sendikaların yalnızca toplusözleşmecilikle sınırlı bir anlayışı aşması, siyasete doğrudan ve bağımsız bir biçimde ağırlığını koymasını;

(3) Sendikaların meşru ve demokratik kitle eylemleri yapmasını;

(4) Daha merkeziyetçi bir sendikacılık hareketinin yaratılmasını ve

(5) Sendikaların siyasal parti ve hareketlerden bağımsızlığını özenle korumasını savunmaktadır.

İyi ile kötü ...

Türk-İş Genel Kurulu'ndaki saflaşmada bir "ehven-i şer" mantığı uygulanamaz. Kötünün iyisi mantığında, iki tarafın anlayışları ve uygulamaları daha hatalıdır. Türk-İş'in bugünkü yönetiminin sendikacılık anlayış ve uygulamalarının ana çizgisi doğrudur. Yeni koşullara uyum sürecinde eksiklikler ve hatalar vardır. Bazı sendikalar da görevlerini ve sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getirmemiştir. Ancak bu saflaşmada iki kötü arasında değil, eksiklikleri ve hataları olan iyi ile kötü arasında bir tercih yapılması söz konusudur.

Türkiye'nin geleceğine belirli kökenden gelenler, belirli bir mezhepte olanlar, gençler veya yoksul köylülük damgasını vurmayacaktır. Türkiye'nin geleceğini yaratacak güç nicelik ve nitelik olarak hızlı bir gelişim içinde bulunan işçi sınıfıdır. İşçi sınıfının içinde bulunduğu durum, sendikalarımıza ve Türk-İş'e de yansımaktadır. Türk-İş yönetiminin son üç yılda izlediği çizginin, Türkiye'de işçilerin ortalamasının oldukça ilerisinde olduğunu söylemek herhalde yanlış olmaz. İstanbul'da Beyoğlu'nu görerek Türkiye'de kentler hakkında değerlendirme yapmak ne kadar yanlışsa, İstanbul'un bazı işkollarındaki sendikalı işçisinden hareketle Türkiye işçi sınıfı hareketinin bütünü hakkında değerlendirme yapmak da o kadar yanlıştır. Türk-İş, Türkiye işçi sınıfını tüm ülkeye ve tüm işkollarına yayılmış önemli bir kesimi temsil etmektedir. Sermayenin ve işçi sınıfının tavrındaki değişiklikler Türk-İş'i de etkilemektedir. Türk-İş, eski koşullara uygun geleneksel çizgisini sürdürürse, yok olacaktır. Türk-İş, 1989 ve özellikle 1993 ve sonrasındaki yeni çizgisini yerleştirir ve güçlendirirse, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi büyük bir atılım yaşayacaktır.

Türk-İş Genel Kurulu'na 5 kala soru işaretleri

Yukarı tükürsen bıyık, aşağı tükürsen sakal!

Bayram MERAL

Faruk BARUT

Ayla ÖNDER

Türk-İş Genel Kurulu'na çok az bir zaman kala listeler netleşeceğine, belirsizleşiyor. En fazla delegasyona sahip olan Faruk Barut'un adaylığına karşılık, Bayram Meral destek arayışını sürdürüyor. Kararsızlar ve bağımsızlarla görüşen Meral, kazanma şansını artırmaya çalışıyor.

İki taraf da kazanma şanslarını artırmak için geçtiğimiz hafta çarşamba günü lüks otellerde yemekli toplantı düzenlediler. Ne var ki, bu toplantılar sonrasında da belirsizlik devam etti.

Türk-İş içinde yer alan sendikaların bir bölümü ittifakların sağ-sol olarak anılmasına karşı çıkıyor. Meral'i destekleyen sendikalar, son üç yıllık süre içinde Meral'in işçi sınıfı açısından olumlu bir tutum izlediğini vurguluyorlar. Örneğin Harb-İş Genel Sekreteri Nuri Ağçiçek, 92-95 yıllarını Türk-İş açısından olumlu olarak niteliyor. Ağçiçek, "Türk-İş, son grevler sırasındaki eylemlerde hükümete karşı tavır aldı. Polis barikatlarını aştı. Daha önceki dönemlerde devletle iç içe olan Türk-İş son grevlerde IMF'ye karşı tutum aldı" diyor.

Genel Kurul'da "bağımsız" olarak hareket edeceklerini söyleyen üç sendika var. Liman-İş, Tümtis, Hava-İş... Aslında bu üç sendikanın da "net" olmadığı söyleniyor.

Nuri Ağçiçek, tartışmaların Meral-Barut ikileminde olmasına karşı çıkıyor. "Esas olarak sendikal hareketin içinde bulunduğu durumun tartışılması gerekir. Sendikal hareket bitmiş. Sendikalar yarın bu işin içinden nasıl çıkacak? Türk-İş koalisyon öncesi, hükümetin kurulmasını engelledi. Ama şimdi seçimlerde gücünü politik olarak kullanamıyor. Bu seçimlerde hükümet bizi ciddiye bile almıyor. Türk-İş bu seçimlerden hem sendikal, hem siyasal tavır belirleyerek çıkmalı. Türk-İş artık siyasete ağırlığını koymalı."

İlkeler çerçevesinde anlaşmak

Sol sendikalar olarak anılan sendikaların esas tartıştığı nokta "Türk-İş'te ilkeler çerçevesinde hareket etmek." Örneğin İstanbul'da 27 Kasım günü bir araya gelen Petrol-İş, Basisen, Kristal-İş, Hava-İş, Deri-İş ve TGS bu konuyu tartıştı. Bu sendikalar "Bizim amacımız esas olarak işçi sınıfına hizmet edecek ilkelerin belirlenmesi. Bu konuda ilkeler belirleyecek bir sendikal hereket düşünüyoruz" diyorlar. Bu ilkeler doğrultusunda anlaşabildikleri takdirde aday çıkaracaklarını söylüyorlar. Ankara'da da Basın-İş, Harb-İş, T. Maden-İş, Ağaç-İş, Liman-İş ve Denizciler Sendikası da İstanbul'daki bu sendikalarla aynı doğrultuda hareket ediyor.

Bu sendikaların ortak özelliği Faruk Barut'a karşı olmaları. Ancak Meral'i kesin olarak destekleyeceklerini de söylemiyorlar. Örneğin Deri-İş Genel Başkanı kendisini geçen hafta ziyaret eden Meral'e şöyle yanıt verdi; "Bizim esas amacımız ilkeler çerçevesinde bir araya gelmek."

Öte yandan, MHP'ye yakınlığıyla bilinen Türk Metal'in de Meral'i destekleyeceği söylentileri yaygın. Mustafa Özbek daha önce genel başkanlığa oynayacaktı. Ancak Faruk Barut ondan önce davranıp adaylığını ilan edince ortada kaldı.. Özbek'in dolayısıyla Barut'a tepki olarak Meral'e yanaştığı söyleniyor.

Türk-İş içinde en fazla delegasyona sahip sendikalardan biri olan Tek Gıda-İş, kararsızlar arasında. Genel Kurul'da "anahtar" rolü oynayan sendikalardan biri olan Tek Gıda-İş'in, destek karşılığı olarak "yönetimde yer almak" şartını öne sürdüğü söyleniyor. Bazı sendikalar, "Tek Gıda-İş kimi desteklerse o kazanır" diyor. ancak Tek Gıda-İş delegeleri arasında tek bir görüş yok. Farklı eğilimlerde olan bu delegeler genel kurulun sonuçlarını ciddi bir biçimde etkileyecek.

Teksif ise büyük bir olasılıkla Meral'i desteklemeyecek. Çünkü toplusözleşmelerin tıkanmasının ardından greve çıkacak sendikalar arasındayken, son anda kararından vazgeçen ve Türk-İş'ten farklı tavır alan Teksif, Bayram Meral'e karşı olan tutumunu o zaman ortaya koymuştu.

Belediye-İş ise iki ay önce gerçekleştirdiği kongresinde yönetimi silme sağcılara kaptırmıştı. Dolayısıyla Türk-İş üst kurul delegasyonunu da ağırlık olarak sağ kazandı. Bu durumda Meral Belediye-İş'ten bir destek alamayacak.

Meral kötünün iyisi mi?

Hava-İş, Tümtis, herhangi bir adayı desteklemeyip bağımsız tavır alacaklarını açıkladılar. Liman-İş'in de bu "bağımsızlar" arasında zaman zaman adı geçiyor. "Bekleyelim görelim" anlayışında olan sendikalarla sık sık toplantılar yapıyorlar. Meral'in "IMF karşıtı" tavır aldığını öne süren ve onun desteklenmesine olumlu bakan sendikalara karşı da aksine tavır alıyorlar. Tam aksine, Meral'in IMF'den yana tavır aldığını ve desteklenmemesi gerektiğini vurguluyorlar.

Bu arada Bayram Meral'in listesinden mali sekreter adayı olan Enver Toçoğlu'nun adaylığı sona erdi. SSK ile ilgili davası geçtiğimiz hafta sonuçlanan ve davayı kaybeden Toçoğlu'nun adaylığı düştü.

Öte yandan, Türk-İş'in 5 kişilik yönetimini 7'ye çıkarmak isteyenler var. Buna birçok sendikacı karşı çıkıyor. Deri-İş Genel Başkanı Yener Kaya da bu konuda tepkisini şöyle dile getiriyor; "Eğer birilerine iş arıyorlarsa bilemem! Ancak bize 5 kişilik yönetim yeter."

Bütün bu tartışmalar ve fluluklar bir yana, işçi sınıfı, hem hükümet cephesindeki, hem de Türk-İş cephesindeki iki seçimin sonuçlanmasının ardından ağır saldırılara uğrayacak. Bu net! 5 Nisan ekonomik istikrar paketini bile aratacak olan yeni bir paket kapıda. İşçi haklarının gözetilmeyeceği ve var olan haklara yönelik saldırıların da artacağı bu dönemde, işçinin karşısına -eğer seçilirse- çıkacak olan Çiller'in hesapları "uzun vadeli". Yine "fedakarlık ya da kemer sıkma" adıyla anılacak olan bu uygulamalara karşı çıkmayacak, teslimiyetçi tutum alacak bir Türk-İş yönetimi istediği açık. Çiller'in, tercihi Barut'tan yana. Ya Meral? Birçoklarına göre o "kötünün iyisi!". Sendikalara yönelik saldırıların daha da artacağı, özelleştirmenin, taşeronlaşmanın hızlanacağı 1996'da yeni yönetimin rolü ne olacak? Büyük grevde Meral'in olumlu tutumlarını hep birlikte gördük. Ancak daha sonraki yaklaşımı onun puanını düşürdü. Grevlerin ertelenmesine ses çıkarmayan Meral'in başkanlığındaki yeni yönetim -eğer ka-

Türk-İş Genel Kurulu ve sendikal hareket

Mehmet ATAY*

Türkiye bir seçim atmosferini yaşıyor. Bu öyle bir atmosfer ki, her dönemde görülebilen ve ayıplanan "politik davranışlar" bu dönemde olağan hale geldi. Milletvekili olabilmek için parti değiştiren milletvekillerinin sayısı hiç bu kadar fazla olmamıştı. Kurulan ve bozulan ittifakları izleyebilmek bile mümkün olmaktan çıktı. Kısacası seçim gündemi siyasal atmosferi bir toz bulutu ile sarıp sarmaladı.

Sadece bu kadarı bile Türkiye'nin içine sokulduğu siyasal kargaşanın çıplak bir fotoğrafını verebiliyor. Ancak, yüzeyde yaşanan bu olguların altında derinden derine işleyen çok daha ciddi bir süreç söz konusu. Bu süreç Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal altyapısında yaşanan krizdir. Ve seçimden sonrasını etkileyecek olan aslında bu süreçtir.

Seçim atmosferinin de etkisiyle bütün ekonomik dengeler dağılmış durumda. Döviz kurlarının küçük bir kıvılcım sonucu fırlayacağı herkes tarafından kabul ediliyor. İç ve dış borçlar tarihin en üst seviyelerine tırmanıyor. Yeniden üç rakamlı enflasyonun kapısı aralanıyor. Böyle bir ekonomik tablonun olumsuz sonuçlarını ise hiç kuşkusuz işçiler ve emekçiler yaşıyor.

1994 ve 1995 yıllarını kayıp yıllar olarak yaşayan emekçiler için 1996 yılı daha bir karanlık yıl olarak yaklaşıyor. Özelleştirme süreci açık bir yağma süreci olarak yaşanıyor. 1996 bütçe taslağında iç borçlara ayrılan payın ücretlere ayrılan paydan iki kat fazla olması kamu maliyesinin içine düşürüldüğü hazin tabloyu özetliyor. Kısacası işçiler ve emekçiler için yeni istikrar paketleri hazırlanıyor. Bu da daha fazla işsizlik, daha fazla yoksulluk, daha fazla adaletsizlikten başka bir sonuç getirmiyor.

Bu koşullarda Türk–İş Genel Kurulu toplanıyor. Kamuoyuna yansıdığı kadarıyla Türk-İş'in genel kurul süreci de çok ciddi sorunlarla birlikte yaşanıyor. Kuşkusuz bu sorunların daha güncel ve somut olan taraflarını (sendikalararası ilişkiler, yönetim pazarlıkları vb.) değerlendirmesi gerekenler, Türk-İş üyeleri ve delegelerdir. Türk-İş'in geleceğini belirleyecek olan da genel kurul delegeleri olacaktır.

Ancak Türk-İş'in bir genel kurul süreci yaşadığı bugünlerde, sendikal hareket bir bütün olarak masaya yatırılmış durumdadır ve bu gündem sendikal hareketin içinde olan herkesi ilgilendirmektir. Zaten Türk-İş genel kurulu da sendikal hareketin genel sorunlarının tartışılmasına ivme kazandırdığı oranda önemli ve anlamlı olacaktır.

Geçen aylarda kamu sektöründe bir grev yaşandı. Büyük mitingler ve eylemler yapıldı. Yaygınlık ve kitlesellik bakımından Türkiye tarihinin en büyük toplusözleşme sürecine tanık olduk. Ancak grevlerin sonucu başarılı olmadı. Grevler yaygınlık ve kitleselliğe uygun bir etkinlik düzeyi yakalayamadı. Ve sonunda 700 bine varan kamu işçisi toplusözleşme süresinin tümü için enflasyon oranının çok altında bir ücrete mahkum edildiler.

Kuşkusuz bu grevlerin değerlendirilmesi sadece alınan ücretlere dayandırılamaz, ama diğer haklarda da önemli bir ilerleme kaydedilmediği gibi, işverenin idari maddelerde yapmayı tasarladığı değişikliklerde ısrarlı olması bundan sonra da çalışma koşullarının olumsuz noktalara götürülmeye çalışılacağını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu grevler en hafif bir değerlendirme ile işçi sınıfının "sendikacılar"a olan güvensizliğini artırmıştır.

Grevler boyunca, işçi sınıfının siyasal bir aktör olarak ortaya çıktığı tespiti bir olanak olarak doğru, bir olgu olarak yanlıştır. İşçi sınıfının siyasal gücünün bu grevlerde etkili bir biçimde temsil edildiğini söylemek grev süresince yaşanan lobi faaliyetlerindeki "fazla esnek ve kararsız" tutumla çelişmektedir. Özellikle, grevin son dönemindeki "bir an önce toplusözleşmeleri imzalama tavrı işçi sınıfının siyasal gücüne yaslanan bir temsil özelliği taşımamaktadır.

Grevde yaşanan taktik yanlışlar bir yana, bu gelişmeler bizlere bazı şeyleri bir kez daha anımsatmıştır. Sendikal hareketin geleneksel zaaflarından arınması ve geçmişin olumlu derslerini içinde barındıran yeni nitelikler kazanması artık bir zorunluluk haline gelmiştir. İşçilerde var olan güvensizliği aşmanın ve sendikal hareketi yeni işçi kitleleriyle buluşturmanın başka bir yolu yoktur. Tutucu ve korumacı bir mantıkla, sendikal hareket bu haliyle bile korunamaz.

Aslında Dünya Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) eski Genel Sekreteri Enzo Frizo, "Artık kravatları çıkarma zamanıdır, atadan kalma mücadele yöntemlerimize geri dönmek ve sokağa çıkmak zorundayız" dediğinde, sendikal hareket içindeki herkesin şapkasını önüne koyması ve düşünmesi gerekirdi. Meşhur ABD Konfederasyonu AFL-CIO bile son kongresinde, "Washington (hükümet) temelli bir sendikacılıktan sınıf hareketine" dönüşü bir politika olarak benimsemişken, Türkiye'de sendikal hareketin olumsuzlukları açıkça tartışılabilmeliydi. Ancak görülüyor ki, en çıplak zaaflar bile yarattığı onca tahribata rağmen, sendikal hareketin bütün unsurları tarafından ele alınıp değerlendirilemiyor ve hatalar tekrar ediliyor.

Bugün terkedilmesi gereken devletçi, teslimiyetçi, ücret ve toplusözleşme sendikacılığı ile yetinen, sınıfın gücüne güvenmeyen lobiciliği ek bir faaliyet olarak değil de, temel bir araç olarak gören sendikacılıktır. Bu sendikal anlayışın Türkiye topraklarında daha fazla yaşama şansı yoktur. Belki bir süre daha var olan üyelerle sendikal yaşamlarını sürdürebilirler. Ancak işçi sınıfının değişen yapısına uyum göstermeyen sendikalar küçülme ve giderek yok olma sonucuyla karşı karşıya kalacaklardır.

Kamu sektörüne dayalı sendikacılığın sınırına gelinmiştir. Kuşkusuz özelleştirme önlenmeli ve kamu istihdamı savunulmalıdır. Ancak bu durumda bile, özel sektör istihdamının muazzam biçimde artması ve özellikle kayıtdışı, yeni istihdam biçimlerinin öne çıkması sendikal harekete yeni örgütlenme ve mücadele anlayışlarının egemen olmasını gerektirmektedir. Klasik toplusözleşme prosedürleri ile sınıfı ve toplumu örgütlemenin imkansızlığı ortadayken, eldeki üyelerle yetinmeyi hedefleyen bir sendikacılıktan daha sakıncalı bir şey olamaz.

Bununla birlikte sadece sınıfın bağımsız gücüne güvenen bir sendikal hareketin geliştirilmesi de sınıfın ve toplumun sorunlarını sahiplenmeyi ve yeni örgütsel olanakları devreye sokmayı zorunlu kılmaktadır. Bugün dar anlamıyla ücret mücadelesi yapabilmek için bile toplumsal ve siyasal bir sendikal harekete ihtyaç duyulmaktadır. Bilimsel çalışmayı ve araştırmayı önemseyen, öte yandan sokakta, işyerinde ve alanlarda en militan eylemlerden bile kaçınmayan çok yönlü zengin bir mücadele biçimlerini devreye sokan bir sendikal hareket gereklidir.

Sendikal harekette bir kan değişimi yaşanacaktır. Bu kaçınılmazdır. Bu süreçte tutucu, geleneksel devletçi sendikal hareket bir süre daha ayakta kalacaksa da, gelecek sınıf ve kitle sendikal anlayışını somut sorunlar çerçevesinde yeniden üreten ve hayata geçiren sendikaların olacaktır. Genel seçim sonrasında bir yıkımla karşılaşmak istemiyorsak, sendikal hareketi bir bütün olarak bu yeni temeller üzerinde inşa etmek zorundayız. Türk-İş kongresi de bu tartışmaların zemini olabildiği ölçüde sınıf hareketine ve sendikal harekete yararlı olacaktır.

*DİSK Genel Sekreteri

zanırsa- 24 Aralık'tan sonra gelecek polis iktidarının işçi sınıfına yönelik uygulamalarına nasıl tavır alacak? Önemli olan bu sorunun yanıtı. Ve ne yazık ki, bu sorunun yanıtı şimdilik muğlak. Aslında ortada "yukarı tükürsen bıyık, aşağı tükürsen sakal" örneği bir durum var.

Çeşitli sol parti ve çevrelerin Türk-İş'in 17. Genel Kuruluna ilişkin görüşleri ise şöyle:

Adnan Marangoz
SİP MYK üyesi

Partimiz, Türkiye'de sermaye düzeninin ekonomik, siyasal ve ideolojik kriz içinde bulunduğunu saptıyor. Politikalarını da bu saptamadan hareketle belirliyor. Türkiye burjuvazisi, yaşanmakta olan siyasal krizi, burjuva siyasetinin merkezini sağa kaydırarak atlatmaya çalışıyor. Bu siyasal olarak daha da gericileşmektir. Burjuva siyasetinin, karşı devrimci politikaları fazlasıyla belirleyeceği, terör şeflerini Meclis'e taşıma girişiminden de açıkça anlaşılıyor. Bunun sendikal alanda karşılığı, karşı devrimci politikaların sözcülerinin öne çıkarılmasıdır. Sendika yöneticisinden çok mafya babasına benzeyen, faşist partidan yana açık tercihini yapmış, Türk-İş ağaları sermayenin kriz politikalarının bir bileşeni olarak göreve çağrılıyor. Bugünden belli olan, Türk-İş içindeki hangi ekibin işbaşına geleceği değil, Türk-İş'in sınıf işbirlikçisi politikalar tarafından daha fazla belirleneceğidir. Önümüzdeki dönemde sendika bürokrasisinin ihanetçi yüzü daha fazla ortaya çıkacaktır. Sermaye sınıfı özelleştirme programına yeni hükümet eliyle hız verecek. Özelleştirme ve Gümrük Birliği'nin emekçiler için getireceği yıkıcı sonuçlar karşısında sendikaların işbirlikçi tutumları daha da açığa çıkacaktır.

Türk-İş'in 17. Genel Kurulu, işçi sınıfının gerici-faşist ablukaya alınmasına tanık olacak, sendika bürokrasisi geleneksel rolünü daha fazla siyasallaşmış biçimlerde, daha militan tarzda sürdürecek. Dolayısıyla sendika bürokrasisi ile mücadele de daha siyasi ve daha militan olmak zorunda

Partimiz, iç pazara dönük sermaye birikimi modeli tarafından belirlenen geleneksel Türk-İş sendikacılığının ihracata dayalı sermaye birikimi modeli tarafından tasfiye edildiğini saptamaktadır.

Ülkede "demokrasi" güçlerinin bir bileşeni olarak sayılagelen işçi sınıfının gerçek siyasi misyonu tarafından belirlenen sınıf sendikacılığı daha bir belirginlik kazanıyor.

Sendika ağalarına karşı sınıfın inisiyatifini ve isyanını temsil eden her hareketin içinde bulunmayı, koltuk hesabı ile kirlenmiş her türlü girişimin üstünde tutuyoruz.

Partimiz solun elindeki mevzilerin kürsü şovlarına kurban edilmesinden kaygı duymaktadır. Türk-İş Genel Kurulu'nda kişisel şov yapmaktan ibaret bir "sol politika" apolitik bir tutum olarak değerlendirmektedir. Türk-İş Genel Kurulu'nun gereğinden fazla önemsenmesinin yanılgılara yol açacağını savunmakta ve politikasızlıkla maluliyet olarak değerlendirmektedir.

Tufan Sertler
YÖN dergisi

Türk-İş Genel Kurulu, Türkiye'nin her anlamda tam bir krizden geçtiği bir dönemde yapılıyor. Seçim tartışmasının başladığı andan itibaren siyasi alanda yaşanan kargaşaya, kaypaklıklara hep birlikte tanık oluyoruz. Pragmatizmin üst düzey örnekleri toplumun gözleri önünde sergileniyor. İlkesellik ilke olmuş durumda.

Bu olgunun altında yatan temel etmen ise, egemen ideolojide yaşanan krizin, düzenin bütün unsurlarını sarıp sarmalamış olmasıdır. Artık programların ve ilkelerin önemi kalmamıştır. Çünkü bunların inandırıcı olmadığı bilinmektedir. Öyleyse bu düzene tutunmak için bütün yollar mübah görülmektedir.

Aslında bugünü de geleceği de etkileyecek olan ekonomik ve toplumsal boyutu öne çıkan yapısal krizdir. Türkiye'nin 25 Aralık sabahı karşı karşıya kalacağı tablo, bu yapısal kriz tarafından belirlenmektedir.

Bu tabloda işçiler ve emekçiler için daha acılı bir dönemin başlangıcı vardır; işsizlik, yoksulluk, haksızlık ve baskılar vardır. 25 Aralık'ta, yeni bir acı reçete uygulamaya sokulacaktır. Özelleştirmenin alabildiğine artacağı, demokratik hak ve özgürlüklerin daha da budanacağı bir karanlık döneme götürülüyoruz. Böyle bir programın uygulanabilmesi, ülkenin tam anlamıyla bir polis devletine dönüştürülmesiyle gerçekleştirilmek isteniyor.

Türk-İş'in kongre sürecinin listelerin ça Barut'un mu başkan olacağı tartışmalarıyla geçiyor olmasının bütün bu olgular karşısında pek bir önemi yoktur. 1996 yılı, Türkiye'deki sendikal hareketi bir varlık yokluk sınavıdır. Bu sınavdan, Türk-İş'in geleneksel sendikal anlayışıyla başarılı çıkmanın imkanı kalmamıştır.

Türk-İş var olan üye sayısını koruma, geleneksel uzlaşmacı anlayışını sürdürme güdüsü ile davrandığı ölçüde küçülmekten kurtulamayacaktır.

Türkiye'de sendikal hareket, yeni bir örgütlenme ve mücadele anlayışını gündemine oturtmak zorundadır. Böyle bir anlayışın temelinde işçi sınıfının bütününü örgütleme, toplumsal ve siyasal bir boyut da taşıyan militan bir mücadele yürütme perspektifi yatmak zorundadır.

Türk-İş'in geleneksel anlayışı çerçevesine hapsolunarak başarılma şansı yoktur. Türk-İş kongresinin önemi, bu tartışmalara zemin olup olamayacağına bağlıdır. Liste tartışmasının sendikal hareketin içinde bulunduğu zorluklar karşısında pek bir anlamı yoktur.

Tayfun Tabakoğlu:
İP Genel Bşk. Yrd.

Seçim sonrası emekçi halkı sert bir ekonomik paket bekliyor. İşbirlikçi sermaye sınıfının DYP-MHP ittifakı formülü tutmadı. Yeni formül olarak ANAP-DSP ortaklığı tezgahlanıyor.

Türk-İş Genel Kurulu sermaye sınıfının bu saldırısını dikkate alacak bir politika benimsemek zorundadır.

Türk-İş Genel Kurulu'nda işçi sınıfı ve IMF işbirlikçileri arasında bir saflaşma yaşanacaktır.

İşçi Partisi olarak, Türk-İş'in son yıl IMF'ye ve hükümete karşı yürüttüğü mücadeleyi daha kararlı, daha tutarlı boyutlara ulaştıracağına güveniyoruz.

Türk-İş Genel Kurulu'nun IMF reçetesine direnme hattı oluşturması yönünde kararlar alması ve pratik sorunları çözmesini bekliyoruz ve bu yöndeki çabaları destekleyeceğiz.

Atılım Gazetesi

Türk-İş Genel Kurulu geçtiğimiz yıllarda yapılan genel kurulların bir tekrarı niteliğinde olacaktır. İşçi sınıfının önemli bir bölümünün örgütlü olduğu Türk-İş gibi bir konfederasyonun genel kurulunda tartışılan sorunların ve alınacak kararların sınıfın ileriye doğru atacağı adımlar bakımından önemli olduğunu düşünüyoruz.. Bu genel kurul, sınıfa ihanet eden sendika ağalarının tümünden hesap sorulması, onların gerçek yüzünün açığa çıkarılması ve teşhir edilmesi gereken bir platforma dönüşmelidir. Ehven-i şer mantığı veya şer güçlerle ortak hareket etmenin sınıfa ihanet anlamına geleceğini düşünüyoruz. Bu genel kurulda devrimci, ilerici sendikaların sendika ağalığı sistemine karşı ortak tutum geliştirmeleri genel kurula olumlu bir katkı sağlayacaktır.

Bir geçiş dönemi kongresi

Kenan KALYON

24 Aralık seçimlerinin toz dumanı içinde sendikal alandaki gelişmeler neredeyse gürültüye gidiyor. Oysa kamu çalışanları uzun süredir gündemlerini işgal eden konfederasyonlaşma adımını attılar. Hak-İş Olağan Genel Kurulu 30 Kasım- 3 Aralık tarihleri arasında toplanıyor. Bunu 5-10 Aralık tarihleri arasındaki Türk-İş Genel Kurulu izleyecek. Seçimlerden sonra ise DİSK'in Olağanüstü Genel Kurulu'nu toplaması kaçınılmaz gözüküyor.

Parçalar bir araya getirildiğinde, ortaya çıkacak olan, örgütlü işçi hareketinin bugünkü haritasıdır. Gördükleriniz haritayı nasıl okuduğunuza bağlı olarak değişecektir. Özgül sorunlara, işçi hareketinin iç eşitsizliklerinin şu veya bu tezahürüne takılıp kalmanız da, haritanın parçalarını sınır gibi görmeyen genellemeler yapmanız da mümkündür.

Temsil ettiği nicelik hesaba katıldığında, Türk-İş, parça olmanın ötesinde haritanın bir yarısı. Bu yarıda ne olup bittiği sendikal hareketin geleceği bakımından önem taşıyor. Ancak, sosyalistlerin bunu yeterince farkettikleri, Türk-İş'teki gelişmelere müdahil olmayı öncelikleri arasına aldıkları söylenemez. Geçmişten, DİSK, Türk-İş ayrışmasının sendikal hareketin seyrine damga vurduğu bir dönemden gelen bir koşullanmanın, bu yarı kendiliğinden kayıtsızlığın arkasındaki temel etken olduğu söylenebilir. Bunu kaydettikten sonra genel kurul öncesinde Türk-İş'te neler olup bittiğine bakılabilir.

Bu genel kurulun Türk-İş tarihindeki anlamını gözden kaçırmamak gerekir. Ayrıntılarda boğulup kalmayan, geleceğe dönük bir perspektif, bu genel kurulun geçişsel karakteri görülmeden üretilemez. Geleneksel, korporatist, "partilerüstü" Türk-İş sendikacılığının zeminleri gittikçe daralıyor. Türk-İş bunun sancılarını yaşıyor.

Genel kurul öncesi Türk-İş'te büyük ölçüde yapay bir "canlılık" ve hareketlilik yaşanıyor. Canlılığın kaynağında sendikal hareketin temel ve yakıcı sorunları etrafındaki tartışmalar değil, iki genel başkan adayının, bu çerçevede oluşan kamplaşmanın varlığı yatıyor. Kamplaşmayı yukarıda yönetim içindeki bölünme belirliyor. Enver Toçoğlu ve Şemsi Denizer, Faruk Barut'un genel başkanlığını destekliyorlar. Mustafa Özbek ise Bayram Meral'den yana.

Buna koltuk kavgası denebilir mi? Kuşkusuz evet. Safını belirleyenler bir yana, örneğin en büyük sendikalardan biri olan ve henüz ortada gibi duran Tek Gıda-İş'in hangi yana yatacağını büyük ölçüde yönetim pazarlıkları belirleyecek. Ancak mevcut kampanyaya koltuk kavgasının ötesinde herhangi bir anlam yüklemek kolaycılık olur. Daha büyük oynayan ve çömez olarak gördüğüm Faruk Barut'un çıkışına destek vermeyen Mustafa Özbek'in Türk Metal'in dışında sola açık mücadele deneyimine sahip ve geleneksel kabukların şu veya bu oranda çatladığı sendikaların bir saf oluşturmalarının, soruna Türk-İş gerçeği içinden yaklaşıldığında "koltuk kavgası" nitelemesiyle es geçilemeyecek bir anlamı vardır. İstisnalar dışında statükonun en kemik savunucuları, en geri öğeler bir yanda, bütün sallantı ve ikirciklikleriyle Türk-İş'in değişim dinamikleri öte yanda duruyor. Bayram Meral'in genel başkanlığına mahkumiyet bu gerçeği değiştirmez.

İbre Bayram Meral'den yana görünüyor. Yalnızca delegasyonun şu andaki dağılımı değil, solu kopmaya itecek Faruk Barut'un karşısında Türk-İş'in birliğinin teminatı gibi gözükmesi de Bayram Meral'in şansını yükseltiyor.

Türk-İş kongresinde sendikal hareketin ve sınıf mücadelesinin temel sorunları da dillendirilecek. Yol-İş kanadından gelecek bir çalışanların talepleri bildirgesi, sendikal birlik ve eylem birliği, grevlerin muhasebesi ve hangi saikle gündeme getirilirse getirilsin, "sınıf partisi" etrafındaki tartışmaları gerçek ve anlamlı sorunlar kümesi içinde değerlendirmek gerekir. Türk-İş Kongresi yalnızca yönetim pazarlıklarında sendikal bürokrasinin cambazlıklarına acemisine parmak ısırtacak entrikalara değil, bunlara da tanık olacak. Sonuçlardan bakıldığında bunları görmeyen basmakalıp ve üstünkörü değerlendirmeler tek yanlılıkla malul olacaktır.

Nihayet bu genel kurulun Türk-İş tarihindeki anlamını gözden kaçırmamak gerekir. Ayrıntılarda boğulup kalmayan geleceğe dönük bir perspektif, bu genel kurulun geçişsel karakteri görülmeden üretilemez. Geleneksel, korporatist, "partilerüstü" Türk-İş sendikacılığının zeminleri gittikçe daralıyor. Türk-İş bunun sancılarını yaşıyor. Genel kurul, geleneksel kabuğun yer yer çatladığı, ama henüz sınıf mücadelesinin dinamiklerini hapsedip çürüten bir dayanıklılık sergilediği bir döneme rastlıyor. Genel kurulu böyle okumak, geleceğe dönük olarak kendimize çıkaracağımız görevleri farklılaştıracaktır.

AĞIR AKSAK ÖYKÜLER

Hazım RUHİ

Milletimin vekilleri

"Kapitalizmin doğrularıyla yaşamaktansa, sosyalizmin yanlışlarıyla yaşamayı tercih ederim."
Zerrin Egeliler

O gün yine açık sarı bir havada omuzlarıma müthiş bir ağırlık çökmüş bir şekilde caddelerde tur atıyordum. Dilimde geçtiğimiz hafta yitirdiğimiz Abdullah Yüce'nin en kral şarkısı: "Bu ne sevgi ah, bu ne ızdırap". Keyfim pek yerinde değil. Halkım da aynı durumda. Suratlarından düşen bin parça. Şebşeboklar gibi dönüp duruyorlar sokaklarda. Oysa biraz da olsa heyecanlamaları lazım. Kolay mı, memlekette seçim var. Parlamento baştan aşağı yenilenecek. Her meslekten, her boydan, her yöreden yeni yöneticiler gelecek.

Değişiklik her zaman ruhumu okşamıştır. İnsan beş yıl boyunca Baki Tuğ'u Meclis'te görmek istemiyor elbette.

Halkımın her konuda olduğu gibi bu konuda da duyarsız kalacağına inandığımdan, kalkıp bizzat kendim özel bir çalışma yaptım. Önce gazetelerden tüm adayları taradım. Bazılarının isimleri çok hoşuma gitti. Bunları bir yere yazıp sonra fotokopiyle çoğalttım. Parti filan önemli değil. Bu isimlerin yüzde yüz Meclis'e girmelerini istiyorum. Bu güzel adlı insanlar milletvekili seçilip bizi yönetmeliler. Tanrıdan tek niyazım bu!

Fotokopiyle çoğalttığım kağıtları her önüme gelene veriyorum. Ve akıl almaz bir propaganda yaparak bu isimlerin mebus olmaları için çırpınıyorum.

İki-üç gün önce bir ara birlikte olduğum kız arkadaşıma da bu listeyi verdim. Ama nedense pek etkili olmadı. "Sen çatlaksın" deyip suratıma fırlattı kağıtları ve çekip gitti.

Aslında bu olayı en başından anlatmalıyım. O gün de her zamanki gibi aval aval vitrinlere bakarak yürüyordum. Birden zınk diye bir son model BMW durdu. Arka camında şöyle bir yazı vardı: "Nazar etme n'olur, çalışma senin de olur." Çok sevdim doğrusu. Adam haklı. Memleket gerçeğini çok iyi kavrayıp kelimelere dökmüş. Bravo!

Kendi kendime gülümseyerek yürümeye devam ettim. Köşedeki pastaneyi dönüyordum ki, pat diye eski sevgilimle karşılaştım. Kız hala çok güzeldi. Kaş göz gerisi sözdü. Kalbim pırpır etti, ama çaktırmadım. Herhalde o da beni seviyordu. Bunu kaşlarının çatılmasından anladım. Aramızdaki duygu frekansını değiştirmek için hemen milletvekili listemi eline tutuşturdum ve yüksek sesle okumasını istedim. O okudukça bu isimlerdeki nağme ve lirizm tatlı tatlı kulağımı okşuyordu. Seçilmesini istediğim milletvekilleri şunlardı:

"Abdulillah Fırat, Fetullah Erbaş, Segbetullah Seydaoğlu, Lütfullah Kayalar, Ataullah Hamidi, Kasım Keremullah Ceylan, Abdurrezzak Kılınç, Refaiddin Şahin, İrfettin Akar, Naci Parmaksız, Dursun Altıparmak, İbrahim Yaşar Dedelek, Ümit Ünsal Civelek, Cehdi Ertong, Tayfun Kıvrak, Esat Balta, Ali Topuz, Ali Çakalgöz, Niyettin Ceylan, Eşref Harmandalı, Nedim Güldalı, Edip Safter Gaydalı, Birgen Keleş, Berrin Delikçi, Ali Rıza Bodur, Ali Sicim, Süreyya Çinik, Ramazan Hoşhaber, Bey Özkahraman, Avni Kaçır, Durdu Evgötüren, Sezai Balta, Ziyaettin Akay, Neşteren Barlas, Gazanfer Dik, Nejdet Sağır, Sinan Şarkbülbülü, Fikret Karapekmez, İsmail Hakkı Akkiraz, Hamza Türkpençe, Zeki Çıplak, Halil Tiryaki, Yunus Dümen, Selahattin Türedi, Kadriye Kapusuz, Ergüder Güğümgüder, Süleyman Löklü, Nazmi Sırıt, Eyüp Keleş Abdioğlu, Enis Sülün, Recep Mızrak".

Listenin en altına da en kral iki ismi yazmıştım: "Esat Kıratlıoğlu ve Azimet Köylüoğlu".

Kız bunları okuduktan sonra hırsla bağırıp çağırmaya başladı. "Manyak mısın sen Nazım. Bir zamanlar beni deliler gibi sevip peşimde dolaşırken şimdi nelerle uğraşıyorsun. Ne oldu sana? Ne güzel konuşurdun benimle, ne güzel şiirler okurdun. "Yokluğun cehennemin öbür adıdır/üşüyorum kapama gözlerini".

Şöyle bir baktım kıza. Sonra gözlerimi kısarak söylenmeye başladım.

-Sana yine şiir okuyabilirim.

Heyecanla gözlerini gözlerime dikti. Edip Cansever'den patlattım şiiri. Sonu şöyleydi:

"Ne kalmıştır sanki aşklardan ve soyulmuş portakallardan".

Bunun üzerine kız kağıtları yüzüme fırlattı, çekip gitti. Usulca yerden topladım listemi. Gözüm bir iki isme takıldı. Tanrım ne güzel adlardı bunlar. Şarkı türkü söylemeyi kestim. Habire bu isimleri tekrarlaya tekrarlaya yola koyuldum. "Segbetullah Seydaoğlu, Segbetullah Seydaoğlu, Segbetullah Seydaoğlu..."

SÖZ SENDE

'Çoğulcu bir parti olacak'

BSP ve GBK Parti Girişimi arasında sürdürülen birliğe dair toplantılardan biri de 19 Kasım günü Samsun'da gerçekleştirildi. DİSK Genel–İş Konferans Salonu'nda yapılan toplantıya, 120'ye yakın BSP'li, GBK'lı, bağımsız sosyalist ve aydın katıldı.

Avukat Mümin Karaoğlu'nun yönettiği tartışma toplantısında, GBK Parti Girişimi adına söz alan Suat Baysal, toplantının gündemini iki eksenin oluşturduğunu, bu konular çerçevesinde toplantıya katılanların söz alıp düşüncelerini ve eleştirilerini açıklayabileceklerini ifade etti. Baysal, gündemin ilk maddesinin, bugüne kadar yapılan birlik tartışmalarında alınan kararlar ve diğer faaliyetler hakkında katılımcıları bilgilendirmek, diğer taraftan gelinen aşamada ortak parti çalışmasına nasıl katılacakları konusunda düşüncelerini almak olduğunu vurguladı. İkinci olarak ortak parti girişiminin ülke genelinde tüzel kişilik kazanma aşamasına gelmiş olması nedeniyle, çalışmaları sürdüren komisyon ve kurulların son hazırlıklarını yaptığı bugünlerde Samsun ve çevresinde çalışmaların tüzel kişiliğe nasıl taşınacağı, parti örgütlenmesinin bölgede ne tür faaliyetlerle oluşturulacağına yönelik, katılımcıların görüş ve önerilerini almak ve bunun sonucunda çalışmaları yönlendirecek geçici kurulun oluşturulması olduğunu anlattı.

Daha sonra, toplantıya BSP adına katılan Mustafa Cengiz, GBK Parti Girişimi ve BSP'nin 6 Kasım ortak açıklamasını okudu.

Her iki oluşumdan Suat Baysal ve Mustafa Cengiz gündeme ve birliğe değin değerlendirmelerini sunduktan sonra gündeme geçildi.

Samsun'daki toplantıdan... Soldan sağa: Suat Baysal (GBK), Mümin Karaoğlu (Toplantı yöneticisi), Mustafa Cengiz (BSP), Sebahattin Topuz (BSP).

Toplantıda çeşitli konuşmacılar, özellikle sosyalistler arasında birliğin gerekliliğini ve bu kararın gecikmeli olarak bugünlere taşındığını, sosyalistlerin artık yüzlerini kitlelere doğru çevirmesinin zamanının gelip de geçtiğini söyleyerek, geçmişten gelen olumsuz alışkanlıkların sosyalistlerin birliğini bozamayacağını ve herkesin bu konuda dikkatli davranması gerektiğini ifade ettiler. Konuşmacılar GBK Parti Girişimi'nin ve BSP'nin yeni bir ortak parti çalışmasını desteklediklerini, ellerinden gelen katkıyı sunacaklarını dile getirdiler. GBK Parti Girişimi'nin ve BSP'nin farklılık arzeden yanlarının bulunduğu, ancak ortak noktaların daha belirgin ve fazla olduğu, yanı sıra ülke koşullarının birlikte davranmayı gerekli kıldığı da hatırlatılarak, sosyalistlerin aralarındaki farklılıklara tahammül ederek saygı göstermeleri gerektiği söylendi. Bundan sonra birlik sürecinden geri dönülemeyeceği, sosyalistlerin birlikte duracak, ülke gündemine müdahale etmeleri ve sosyalizm mücadelesini daha ileri götürmelerinin görev olduğuna vurgu yapıldı.

Oluşacak yapının (partinin) çoğulculuk esasına dayanması gerekliliği yanında, partinin leninist bir parti olmayacağı, ülke koşullarında sosyalistlerin açık bir partiyle kitleselleşmeyi yakalayabileceği ifade edildi.

Bazı konuşmacılar toplantının havasından etkilendiklerini, gelişmenin gecikmeli de olsa sevindirici olduğunu vurguladılar. Sosyalistlerin hem ahlaki, hem de kültürel olarak kitlelere örnek olması gerektiği, yıpranan ve yozlaşan ilişkilerin daha sağlıklı temele oturmasıyla birlikte sosyalistler arasındaki güven bunalımının kalkabileceği ifade edildi.

Partinin sekter tutum içine girmemesi ve çokseslilişi benimsemesi gerektiği belirtilen toplantıda, konuşmacılar kendi konumlarını da anlattılar.

İki tur şeklinde süren toplantıda konuşmacılar, genel olarak partinin nasıl olması gerektiği ve hedefleri konusunda çeşitli düşüncelerini ve önerilerini sundular. Ardından her iki oluşumun temsilcileri konuşmacıların sorularına ve eleştirilerine yanıt vererek, toplantıların diğer günlerde de yeniden düzenleneceğini ve salondaki sosyalistleri olumlu ve umutlu bulduklarını ifade ettiler. Aynı duyguları kendilerinin de taşıdığını ve bu durumun ülke genelinde genişlemesinin hedeflendiğini de eklediler.

Toplantının sonuna doğru, Samsun yöresindeki çalışmaları, yeni ortak partinin tüzel kişilik kazanmasına kadar yürütecek geçici kurulun oluşturulmasına geçildi. Bu konuda önerilen 8 kişi Geçici Kurul'a seçildi. Toplantı yeniden buluşmak dileğiyle sonuçlandı.

Mehmet Karadenizli/Samsun

25 Kasım Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Dayanışma Günü

Kadınlar şiddete karşı dayanışmaya

Şiddet ve kadın; ülkemizde ne kadar da iç içe bu iki sözcük. "Cennet anaların ayaklarının altındadır" sözünün sıkça anıldığı bir ülkede kadınlarımız "hem seviliyorlar, hem dövülüyorlar!" Sadece bizim ülkemizde değil, dünyanın diğer ülkelerinde de kadın her an şiddetle iç içe yaşıyor. Tecavüze, tacize uğruyor, dayağa maruz kalıyor.

25 Kasım Dünyada Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Dayanışma Günü... 35 yıl önce 25 Kasım 1960'da Dominik Cumhuriyeti'nde, Toplumsal Değişim Hareketi'nden üç kadının katledildiği gün. "Mirabel Kardeşler" olarak anılan bu kardeşlerin katledildiği bu günde, bütün dünyada kadınlar protesto gösterileri düzenliyor. Şiddetle yıldırılmaya, korkutulmaya, sindirilmeye karşı seslerini yükseltiyorlar. "Evde, sokakta, okulda, işyerinde, gözaltında, savaşta yaşanan şiddete, tacize, tecavüze son" diye haykırıyorlar her 25 Kasım'da.

Geçtiğimiz hafta, 25 Kasım günü, 11 ayrı kadın grubu Galatasaray'da bir araya geldiler ve her türlü şiddete hayır dediler. 8 Mart Kadın Platformu, Azadi Kürt Kadın Grubu, BSP İstanbul İl Kadın Komisyonu, DDP İstanbul İl Kadın Komisyonu, Eğitim-Sen'li kadınlar, Emekçi Kadınlar Bütünleştirme Derneği, İstanbul Tabip Odası Kadın Komisyonu, Martı Kadın Grubu, Minerva Kadın Grubu, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Özgür Kadın'dan oluşan 11 kadın oluşumu bir protesto gösterisi gerçekleştirdiler. Leman Çelikaslan'a gözaltında yapılan tecavüzü teşhir etmek için topladıkları imzalarla Beyoğlu adliyesine gittiler ve suç duyurusunda bulundular.

Ankara'da da BSP'li kadınların düzenlediği şiddete karşı eylem bu kez varoşlarda gerçekleşti. Kızılay'da dağıtılan bildiride ise şu sözler yer alıyordu; "Dünyanın her yerinde şiddete karşı sesimizi yükselttik ve yükseltmeye devam edeceğiz. Şiddetin toplumsal bir kültür olarak 'olağan' görüldüğü, gerici ve faşist eğilimlerin hızla geliştiği bir ortamda, oluşturduğumuz ve oluşturacağımız dayanışma ağına daha büyük bir güçle sahip çıkmamız gerekir." BSP Ankara il örgütünden kadınlar daha sonra BSP Altındağ Kadın Komisyonu'nun düzenlediği etkinliğe katıldılar. Altındağ'ın Yenidoğan mahallesinde gecekondu halkıyla birlikte halaylar çektiler, şarkılar söylediler.

İstanbul'da ise 11 kadın grubu basına dağıtmak üzere hazırladıkları bildiriyle "kadın olmanın" ne demek olduğunu anlattılar. Sonra sloganlarını sıraladılar:

Ailede, sokaklarda, okullarda, işyerlerinde, savaşlarda, gözaltılarda şiddete, tacize, tecavüze son!

Metin nasıl kurtulur?

Asya DERELİ

Geceleri sokaklarda birbirine sokulup uyuyan tinerci çocuklardan biriydi Metin. Tinerli bez parçasını burnuna götürüp kafa bulduğu anlarda yanından çok kez geçmiştim. Bir gün, Söz'ün bulunduğu binanın giriş katındaki Tencere Lokantası'nda yine rastlaştık. Kafası her zaman olduğu gibi dumanlıydı.. "Anneme telefon edeceğim" dedi Fatma'ya. Telefonu ezbere biliyordu. Bir evi ve annesi olduğunu duymak bile şaşırtmıştı beni. Öyleyse Metin niye sokaklardaydı? Ancak bu soruya yanıt aramadım.

Daha sonraki günlerde Metin'i lokantada sık sık gördüm. Acıktıkça geliyordu. Makbule her gelişinde onu doyurup öyle gönderiyordu. Bu kez dergiden Veysi ilgilenmeye başladı Metin'le. Hastaneye yatıracaktı onu Veysi. İHD'den bir arkadaşın da yardımıyla Amatem'le (Alkol ve Uyuşturucu Bağımlıları Tedavi Merkezi) konuşuldu.

O gün yine lokantadaydı. Önce annesine telefon açtı. Pijama, iç çamaşırı, terlik istedi. Ertesi gün de erkenden dergiye geldi. İHD'li arkadaşla beraber Amatem'e gittiler. Sonuç?

Hastane dönüşü dergiye geldiğinde aldık yanıtı. Eline bir kağıt tutuşturup göndermişler. Uzattı. Hastaneye yatacağı tarih; 22 Şubat 1996. Üç ay sonraya gün vermişler. Hastanedeki sorumluların onları böyle başlarından savmasının nedenini daha sonra öğrendik. Tinerci çocuklar hastaneye yatmak istediğinde inandırıcı bulmuyordu doktorlar. Onların değerlendirmeleri şöyleydi; "Bunlar kışın yatacak yer bulmak, soğuktan korunmak için Amatem'e başvururlar. Yaz gelince de çıkıp yeniden sokaklara dönerler. Tinere yeniden başlarlar!"

Yapacak bir şey yoktu tabii. Metin sonraki günler Tencere'ye geldi sürekli. Artık orası evi gibiydi. Ancak tineri çekip öyle geliyordu her defasında. Bir gün içmediğini söylüyor, ertesi gün ise cebinde tiner şişesiyle geliyordu.

En son geldiğinde masalardan birinde "doğum günü" sohbeti yapılıyordu. Metin, "Benim de yarın doğum günüm" dedi. İyi öyleyse kutlayalım deyiverdi Makbule. Nasıl kutlanacak? Bir pasta gerekli önce. Ertesi gün pastayla geldi. Mumlar kondu üzerine. Oturdu masaya. Ne yapacağını bilmiyordu. Pastanın üzerindeki mumları üflemesini söyledik... Sonra pastasından birer dilim yedik. Kutladık onu. Sonra Metin gitti. Bir saat geçmedi elinde bir pastayla yine çıkıp geldi. Ne oluyordu? 17 yaşındaydı. Hayatında ilk kez doğum gününü kutlamıştı. İnsanlarla iletişim kurmanın aracı olmuştu bu.

Daha sonraki günler Metin sürekli geldi. İHD Medya Komisyonu toplantısında olduğumuz akşam de geldi. Toplantıyı yaptırmadı bize. Kapıyı kapattık, camlara vurdu. Kafası fena halde dumanlıydı. Tiner içmemeye söz veren Metin inadına içip öyle geliyordu.

O gece onunla kavga ettim. Lokantanın camlarını kırmakla tehdit etti. Kurduğumuz ilişki altüst oldu. Cebindeki kocaman tiner şişesini çıkarıp üzerime yürüdü. "Sen beni boş mu zannediyorsun ha" diye bağrıyordu.

Metin'i kurtaracaktık sözde. Ama bir gecede bu hayallerimiz dağıldı, gitti.

Geriye sadece doğum gününden anı olarak yandaki bu fotoğraf kaldı.

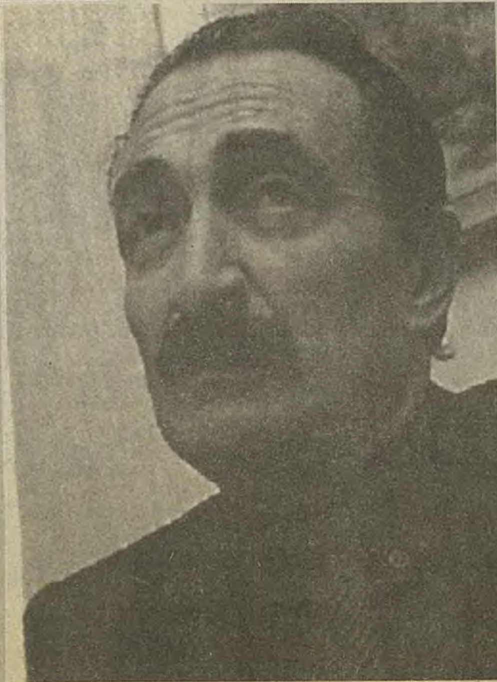
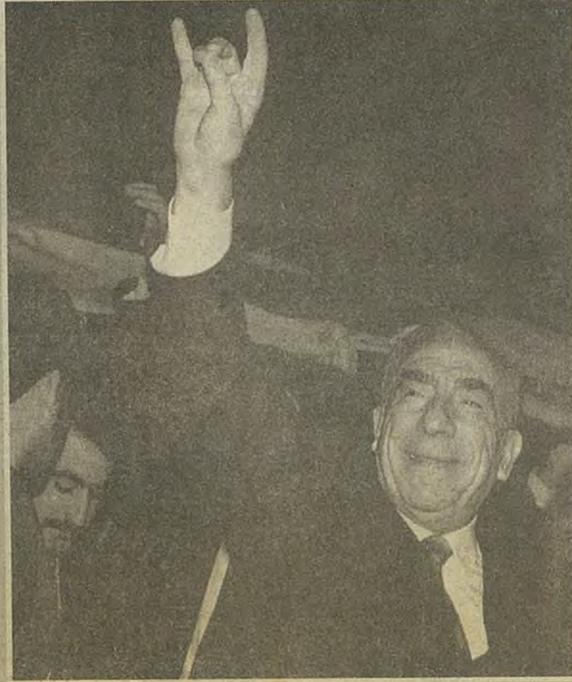
Hepimiz tinerci çocukları birer ikişer kurtarmanın olanaksızlığını biliyorduk elbette. Ama Metin bize her nedense çok yakındı. Bilmediğimiz bir şey vardı buna karşılık... O bizi çok daha iyi tanıyordu. Sokakların yasası ona kimden ne isteneceğini, kimlerden ne kadar korkulacağını, kimlerin nasıl korkutulacağını çok iyi öğretmişti.

Metin yaşam kavgası veriyordu. Belli ki kısa sürecekti bu kavga. Umutsuz, insansız ve tek başına

Üç adet başbakan adayı; üçü de birbirinden milliyetçi, birbirinden muhafazakar...

İki adet başbakan yardımcısı adayı; ikisi de birbirinden "nasyonal sosyalist"...

25 Aralık senaryoları

Seyfi ÖNGİDER

" Perşembe'nin gelişi Çarşamba'dan bellidir" sözüne uygun olarak aslında 25 Aralık'ta Türkiye'nin nasıl bir siyasal tablo ortaya koyacağı şimdiden öngörülebilir. Emekçiler ve ezilenler açısından daha koyu bir karanlığı ve baskı ortamını ifade edecek bu tabloyu şu üç olasılık üzerinden değerlendirebiliriz;

1. Çözülmekte ve çürümekte olan sisteme devlet eliyle yapılan müdahalelere karşı 'sivil' bir siyasal alternatif gibi görünmeye özen gösteren Refah Partisi'nin seçimlerden, iktidar partisi değilse de, birinci parti olarak çıkmasıdır. Sonuçlarının açıklanması yasak olan kamuoyu yoklamalarında RP'nin birinci parti olarak çıktığı biliniyor. RP dışındaki sistem partilerinin devletle tam anlamıyla bütünleşmeleri ve milletvekillerinin birinden diğerine kolayca geçişlerinin de kanıtladığı gibi aralarında önemli bir farklılığın olmaması RP'yi avantajlı kılıyor. Çözülme ve çürüme aynı zamanda bir kimlik arayışına da tekabül ettiği için RP'nin sunduğu dinsel kimlik, 'müslüman' kimlik doğuştan edinilen ve özel bir çaba harcanmadan kolayca edinilen bir statü olarak özellikle sistem tarafından dışlanan kent yoksulları arasında geniş bir kabul görüyor. RP'nin gücü buradan kaynaklanıyor.

2. RP'nin bu yükselişini ve iktidara tırmanışını engellemeye çalışan 'milliyetçi-muhafazakar' DYP ve doğal müttefiği faşist MHP'nin parlamento çoğunluğunu ele geçirebilecekleri bir seçim sonucu da ciddi bir olasılık durumundadır. Devlet katında ciddi bir desteği olan ve gerçekleşmesi için devletin bütün olanakları seferber edilen bu DYP-MHP ittifakı da insanlara bir diğer kolay edinilen kimliği milliyetçilik üzerinden sunmaktadırlar; 'Türk olmak'. En azından 'müslüman olmak' kadar kolay, onun gibi doğuştan edinilen ve hiç bir özel çaba gerektirmeyen bu statünün de bugün toplumun çeşitli kesimleri arasında ciddi bir itibarı olduğu biliniyor. Özellikle 10 yıldır süren savaş ve Kürt sorunu bu şöven milliyetçiliğin güçlenmesine çok geniş bir zemin yaratıyor.

3. Yine son zamanlarda devlet içinden desteği giderek artan ve 25 Aralık için giderek güçlenen bir alternatif olarak sunulmaya çalışılan ANAP- DSP koalisyonunun iktidarıdır. Her ikisi de son 4 yılın muhalefet partisi olan bu partilerin de esas çizgisi milliyetçiliktir ve onların da kimlik arayışına sunduğu 'Türk ve müslüman' olmaktan başka bir şey değildir. RP ve MHP'den oy çalmak için her türlü ittifakı zorlayan ANAP ile yanyana gelmesi mümkün olan iki şeyi, yani solculuk ve milliyetçiliği yanyana getiren ve dolayısıyla olsa olsa 'nasyonal sosyalizmi' çağrıştıran Ecevit'in DSP'si daha şimdiden devletin gözdesi bir alternatif olarak iktidar hesapları yapmaya başlamış bulunuyorlar.

Her gün bir kaç milletvekilinin istifasıyla son haftalarda adeta Çin işkencesi ile karşı karşıya kalan CHP'nin ise yüzde 10'luk barajı aşması kuşkuludur ve dolayısıyla 25 Aralık'a yönelik hükümet hesapları içinde pek adı geçmemektedir.

Bu durumda 25 Aralık Pazartesi sabahı için üç adet başbakan adayı bulunmaktadır; vapurlarda esans satan işportacılar gibi konuşan Erbakan, belki de Amerikan vatandaşı olduğu için sık sık Türkiye ve Türklere ait şeyleri birbirine karıştırmakla ünlü Çiller ve konuşurken sözcükleri arasına reklam alması önerilen Yılmaz. 'Yahu bunlar yönetmeye talip oldukları ülkenin dilini bile doğru- dürüst konuşmaktan acizler' diye isyan etmekte haklısınız ama gerçek budur!

İki adet te başbakan yardımcısı adayı bulunmaktadır ki, ikisi de 'nasyonal sosyalist'; en güçlü aday Türkeş, eskiden 'milliyetçi toplumcu' olduğunu resmen söylerdi, bunun NAZİ partisinin resmi adı olduğunu bildiği için artık kullanmıyor. Ecevit ise hem milliyetçi, hem de solcu olduğunu söylemekte bir sakınca görmüyor.

25 Aralık için biri islamcı- gerici, diğer ikisi milliyetçi-muhafazakar üç başbakan adayı, iki tane de 'nasyonal sosyalist' başbakan yardımcısı adayı olduğuna göre bugünkü siyasal rejime bırakın çoğulculuğu, çok partililiği bile yakıştırmaya olanak vermiyor. Milliyetçi ve gerici alternatifler, liderler arasından bir seçim yapmaya zorlanıyor Türkiye.

25 Aralık'a bir aydan az bir zaman kaldığına ve yılları günlere veya haftalara sığdıran yoğunlukta, hareketlilikte bir siyasal mücadele sürecinde olmadığımıza göre bu tabloya müdahale etmek mümkün değil midir? Kurbanlık koyun gibi boğazımızı kasabın bıçağına teslim mi edeceğiz? Elbette hayır! Elbette her durum ve koşulda yapılabilecek ve yapılması gerekenler vardır.

Her zaman aklın kötümserliği ile iradenin iyimserliği arasında bir farklılık ve çatışma vardır ve kazanan her zaman için aklın kötümserliği olmaz... Her zaman aklın kötümserliği kazansa devrimcilik diye bir şey olmazdı. Ama devrimcilik ve devrimciler var. Ve emek, barış, özgürlük için mücadele eden devrimciler aklın kötümserliğini unutmamakla birlikte iradenin iyimserliğinden güç alırlar. Öyle yapmaya da devam ediyorlar...

SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

● **Sahibi:** Olgu Ltd. Şti. ● **Koordinatör:** Seyfi ÖNGİDER
● **Yazı İşleri:** Ayla ÖNDER, Sermet ÖZDOĞAN, Sezai SARIOĞLU, Vehbi ERSAN, Veysi SARISÖZEN,
● **İdare:** Ali KÜÇÜK, Muzaffer TUTKAN
● **Sorumlu Müdür:** Hüseyin AYIK
● **Ankara Temsilcisi:** Mustafa ERDOĞAN

Avrupa Temsilcilikleri

● **Almanya Temsilciliği** Tel : 0049.69.7075714 Fax: 0049.69.625645
● **Fransa:** Y. Mustafa ÖZKAN Tel : 0033148572114 Fax: 0033148571691
● **İsviçre:** Süleyman ÖZGÜR Tel : 004113415213
● **İngiltere:** Ahmet SAYER Tel : 00441814826280

Adres: Sıraselviler Cad. Billurcu Sk. No: 3/8 Taksim / İstanbul **Tel:** (0212) 249 99 29 **Fax:** (0212) 249 99 29 **Basıldığı Yer:** Serler Matbaacılık **Dağıtım:** BBD